

evantaiul cu noroc
univers

EVANTAIUL CU NOROC

Antologie
de
literatură comică japoneză

Selecție și cuvînt introductiv STANCA CIONCA

**Prezentări și note de
STANCA CIONCA și ION DIANU**

**Traduceri STANCA CIONCA,
ELENA MOCANU și ION DIANU**

București, 1988
EDITURA UNIVERS

Pentru următoarele texte s-a folosit culegerea de literatură clasică japoneză *Nihon koten bungaku taikei* 日本古典文学大系 a editurii Iwanami Tokyo

Kojiki 古事記 *Manyōshū* 万葉集 *Taketori monogatari* 竹取物語
Konjaku monogatari 今昔物語 *Uji shūi monogatari* 宇治拾遺物語
Tsurezuregusa 徒然草 *Neko no sōshi* 猫のさうし *Edo shōwashū*
江戸笑話集 *Nihon utaigura*

Fragmentele din Sei Shōnagon. Însemnări de căpătii sînt citate din cartea apărută la editura Univers, 1977

Shinsen Inu Tsukubashū urmează textul seriei *Fukyūhan haisho taikei* 普及版俳書大系 Tokyo, 1929

Uzuragoromo urmează versiunea germană din volumul „Die Zauber-schale” (trad. Nelly și Wolfram Naumann), ed. Carl Hanser 1973.

Pentru *Senryū* am folosit textul bilingv în R. H. Blyth, *Senryū*, Tokyo, 1952 și de același autor, *Japanese Life and Character in Senryū*, Tokyo, 1960.

Farsele *Kyōgen* sînt traduse de Ion Dianu și Elena Mocanu după versiunea franceză de Rene Sieffert, în *Nō et Kyōgen*, vol. I și II, Publications Orientalistes de France, Paris, 1979.

Ilustrațiile sînt detalii din picturi și schițe de epocă (sec. XIII – XVIII), retusate, după editia *Nihon jomiseikatsuz ebiki*, Tōkyō, 1984. 日本常民生活絵引

DE-ALE RÎSULUI, ÎN JAPONIA

La porțile celor ce rîd vine norocul

(Proverb japonez)

Ris și mit

În tradiția japoneză, cel dintîi ris scoate soarele din peșteră. Amaterasu no Ōmikami, Marea Zeitate Cer-Luminează, ascunzîndu-se în-bufnată în Văgăuna Stîncosă a Cerului, lasă lumea pe-ntuneric. La care toată suflarea (adică „cei opt sute de miriade de zei înspăimîntați” — număr sacru) îi joacă o festă : una din zeitățile mai mărunte, Ame-no-uzume, Fata-Cerului, se cocoată pe-un poloboc răsturnat și pornește să tropăie, lovită de-o sfîntă streche, despuindu-se de straie. Zeii hohotesc toți de se zguduie hăul, iar Amaterasu, intrigată, scoate capul din văgăună. Lumina se răspîndește din nou în lume. (*Kojiki*, sec. VIII, vezi pag. 27—29).

Sub pojghita anecdotică transpare mitul veșnicei reînnoiri a anului. Varianta sa japoneză are în centru Marele ris, act cu valențe de-a dreptul cosmogonice : hohotul zeilor alungă beznă (semin al haosului și al morții) și readuce lumina (care este viață și ordine, într-un cuvînt, cosmos).

Mica farsă fixează emblematic împrejurările risului festiv în forma sa arhaică. Precedat de panică și izvorît din ea („țipetele miriadelor de zei se înmulțiră ca muștele vara”), risul are rol cathartic : izbăvește de spaima existențială.

Un alt mit, consemnat în ambele cronicî imperiale ale secolului VIII (*Kojiki* și *Nihongi*) se încheie în versiunea celei din urmă într-o etiologie a măscăriciului :

Doi frați, Viteazul-Munților și Viteazul-Mării, ajung să se dușmănească de moarte. După multe peripeții, mezinul (Viteazul-Munților), ajutat de fiica Dragonului Mării, iscă vînturile și e cît pe aci să-și înecă fratele, care îl imploră :

— Îndură-te de mine! Lasă-mi viața și timp de zece mii de vîrste, eu și tot neamul meu vom sta la curtea ta și-ți vom fi preasupuși măscărici.

Mezinul se opri din suflat și vînturile se opriră și ele. Dar cum acesta rămase tot indiferent, fratele mai mare se încinse cu o cîrpă peste sol-duri, își fărîmiță lut roșu în plame și, mînjindu-și fața, grăi astfel :

— Iată, mi-am spurcat trupul. De-acum sînt pe veci măscăriciul tău.

Cel care-i face pe alții să ridă, a-mbrăcat straiele învinsului. Masca de lut colorat (în miturile atitor popoare măscăriciul poartă mască de lut în cinci culori !) spurcă fața și trupul umilitului. În mitul japonez, acest dintii saltimbanc dansează „jocul înecatului“, o pantomimă grotescă, păstrată de altfel și în tradiția saltimbancilor curții imperiale! Măscăriciul ride ca să-și scape pielea.

Miturile plasează risul mereu în preajma situațiilor nefaste. De pildă, un trib indian din America amintește că, aflându-se la ananghie, au înălțat rugăciuni în urma cărora li s-a dăruit un histrion, iar Tatăl-Soare i-a dat chipul măscăriciului din lut colorat (în cinci culori) redându-i, prin risul lui, puterile tribului. A face haz de necaz e un act cu valențe magice : redă viața și înduplecă zeii. Broasca hidoasă care înghite toate apele pământului, iscind seceta ce ucide, le sloboade numai când Șarpele, șiret, izbutește s-o facă să ridă. Atunci, zguduindu-se de hohote, broasca varsă apele, iar viața se întoarce pe pământ (mit australian, cu paralele mesopotamiene etc.).

În mit, tot risul e cu plîns — reacție ambivalentă în fața primejdiei extreme. Domină în el cînd supușenia (ca în mitul fraților), cînd răzvrătirea, provocarea (ca în episodul momirii soarelui). Această ambivalență a risului arhaic marchează comicul japonez pînă în vremuri moderne, determinîndu-i modul de expresie fundamental, care este grotescul.

Acesta domină în forma sa pură, primordială, universul mitologiilor. Viziune inițial ne-comică, deopotrivă afirmativă și neliniștitoare, imaginea grotescă e mediul natural, imperativ, al trăirii sub specia sacrului. Cosmogoniile din *Kojiki* și *Nihongi* stau sub regimul fertilității exacerbate, al metabolismului accelerat frenetic, care surpă granițele între eu și cosmos, individ și societate, care amalgamează într-un vîrtej unic organicul și mineralul, viața și ne-viața. Zeii strămoși zămislesc fără încetare insule, pămînturi și ape, munți, zeități și oameni de-a valma : prin ochi, mîini și picioare, ba chiar prin scuipat, excremente, ud, vîrsătură și singe, prin toate scursorile și murdăria înlăturată de pe trup. Trupul însuși e o proliferare de organe de reproducere, deschis în orice punct al suprafeței sale, negîndu-și întruna limitele, finitudinea. Mitologia japoneză oferă imaginea extremă, consecventă pînă la capăt, a trupului grotesc, descris de Bahtin în termeni rabelaisieni. În *Kojiki* sacrul însuși e corporalitate pură, asimilat cu totul funcțiilor elementare ale trupului. Natura e *naturans*, născătoare, și-atît.

Mobilitatea primează asupra formei, substanțialitatea e subordonată relației, transformării perpetue, mișcării universale. Trupul grotesc, labil prin definiție, e dominat de protuberanțe și orificii. Fascinația metabolismului cosmic accentuează procesele fiziologice : ingurgitarea și defecația, locuri predilecte ale sacralității, percepută ca devenire frenetică, se instituie ca surse majore ale comicului. Hiperbola îi e trăsătura formală definitorie, iar materialitatea corporală îi este substanța exclusivă.

Rîsul gros al atîtor snoave medievale descinde în filiație directă din grotescul viziunii mitice, din acel hohot arhaic în fața căruia se infiora un Baudelaire : „Le rire provoqué par le grotesque a en soi quelque chose de profond, d'axiomatique et de primitif, qui se rapproche beaucoup plus de la vie innocente et de la joie absolue que le rire causé par le comique des mœurs.“¹

Predominanța marcată a comicalului „absolut“ asupra celui „semnificativ“ (termenii sînt baudelairieni) în literatura japoneză este un semn al trecerii fără ruptură de la rîsul sacru al miturilor la cel profan al vremurilor recente. Comicul unui *Kyôgen*² ca „Maimuța și tolba de săgeți“ trimite direct la coordonatele mitului fratelui învins (vezi mai sus), la fel cum umorul fecal din istorioarele medievale păstrează ecouri ale legendelor străvechi, ca, de pildă, cea despre Ōkuninushi, întemeietorul țării Yamato, nepot al zeiței Amaterasu. „Într-o zi se sfădiră Ōkuninushi-no-Mikoto și Sukuna-hikona-no-Mikoto, neștiind ce e mai anevoios : să cari în spinare un bulgăre de lut, ori să te oprești de la a-ți ușura măruntaiele. Ōkuninushi spuse că al doilea lucru e mai ușor, celălalt dimpotrivă, așa că se învoiră să încerce. Peste cîteva zile, Ōkuninushi nu mai putu răbda și-atunci Sukuna-no-Mikoto rîse, lăsînd bulgărele jos. Locul acela se numi mai tîrziu Hanioka, adică Dealul Lutului. Pe cînd Ōkuninushi se ușura cu mare grabă, ierburile săltară în sus și-i mînjiră straietele. Locul acela se numi Hajikamura, adică Satul Saltă-n Sus. Lutul și fecalele se făcură pietre și așa au rămas pînă astăzi“ (text. din sec. VIII). Pățania lui Ōkuninushi, hazlie, inaugurează o temă bogat ilustrată și în antologia de față. Umbra grotescului mitic stăruie asupra comicalului japonez pînă în vremuri moderne.

Ris și rit

Episodul Văgăunii cerești din *Kojiki* acoperă un rit șamanic de revitalizare, *tama-shizume* (în sinojaponeză *chinkon*), adică „împăcarea duhului“, adresat zeiței soarelui care stătea ascunsă. Ritul se desfășoară în toate fazele sale : zeli speriați ridică un arbore sfînt, împodobit cu oglindă (loc de captare a duhului invocat) și fișii de jertfă în ramuri. Dansatoarea, în mod evident femeie-șaman (în Japonia șamanul e în mod preferențial femeie), împodobită cu viță de vie (semn al transei divine, de altfel ca în Grecia antică), dansează ritmic pe polobocul răsturnat, care amplifică, obsedant, tropăiturile sacadate (funcția scenei de cutie de rezonanță e de altfel păstrată în teatrul *nô*), pînă ce șamanul cade în transă („și intrară duhurile într-însa“).

¹ Rîsul stîrnit de grotesc are ceva profund, axiomatic și primitiv în el, ceva care se apropie mult mai mult de viața ingenuă și de bucuria absolută decît rîsul provocat de comicul de moravuri.

² Farsă jucată între două piese *nô*.

Momentul suprem, eficient al ritului este risul, iar obiectul imediat al acestuia — o despuiere comică, involuntară. Gestul obscen e magic în sine, repetat în nenumărate rituri de revitalizare în societățile agrare: dezvelirea rușinii aduce un spor de vlagă, accelerează metabolismul cosmic, învigoarează „anul”. Cu gestul licențios ne aflăm în perimetrul hierogamiei, în sfera freneziei orgiastice care însoțește sărbătorile hibernale pretutindeni în lume, în preistoria „risului carnavalesc”, urmaș debil al saturnaliilor de pe meridianele noastre, ca și al atîtor sărbători ale Europei creștine, de la *festa stultorum*, *festa asinorum*, *festa puerorum* pînă la *risus paschalis*.

Ca și acestea, *warai-matsuri*, „sărbătorile risului”, ritualuri satești practicate în diverse părți ale Japoniei, se înșiră între solstițiul de iarnă și echinocțiul de primăvară, în faza de „vlăguire” a anului. Există un „mare ris” de Anul nou, un „ris al prăjinei” (*ombe-warai*), o „sărbătoare ha-ha-ha” (*ohoho-matsuri*) etc. Scenariul Văgăuncei se repetă încifrat în diferitele sărbători: astfel, într-un ritual al risului (districtul Wakayama), oficiantul ascunde în sin un pește *ohoze* uscat, pe care se co-dește să-l scoată, lăsîndu-se provocat în repetate rînduri de îndemnu-rile și glumele deșucheate ale obștei adunate. În momentul culminant, spre crăpatul zorilor, după noaptea de veghe la saké și strigături, scoate peștele din sin, la care toată adunarea pufnește în risul cel mare, adu-cător de belșug și sănătate. Gestul zeiței-șaman se perpetuează pînă în rituri contemporane, care încă celebrează puterile magice ale risului, limbaj valabil în comunicarea cu sacralul.

Gestul licențios rămîne un izvor nesecat de ris în literatură japoneză, fiind paradigma comică prin excelență. În ultimă instanță, orice efect comic se naște dintr-o dezvăluire (despuiere ori, în sens mediat, demas-care). Gestul trece prin toate registrele, literatura abundă în paravane date la o parte în momentul inoportun, rogojini ridicate pe ascuns, vâ-luri scoase de pe fața miresei ș.a.m.d. Risul dintru început este și la propriu „fără perdea”.

Valențele sale rituale sînt ruga și provocarea : dansul pe poloboc e spre înduplecarea zeiței-soare, dar și spre păcălirea ei. Risul de femeia în transă vizează indirect zeitatea supremă și e în ultimă instanță un act profanator. Hirjoneala blasfemiatoare a sacrului e de altfel bine ilustrată în dialogul ritual în spațiul japonez, în istoria dansurilor cul-tice, fie ele ținute la curtea imperială sau în comunitățile satești.

Încă în epoca Heian (794—1185), rolul batjocoritorului, provo-cator și profanator, e instituționalizat în spectacolul cultic : la dansurile rituale ținute la curte (*mikagura*), oficiantul apare dublat de un personaj comic, *sainō*, care-i întrerupe evoluția cu scîlîmbăielile, giumbușlucurile și glumele lui deșucheate. Pînă astăzi, *mikagura* conține în partea sa centrală cîntecdele burlești, licențioase, „întru stabilirea armoniei cu zeii”.

În sărbătorile satești de Anul Nou incluzînd întîmpinarea Moșului, *Okina* (zeitate a Anului Nou, „oaspe” care înfăptuiește schimbarea luînd

cu sine relele timpului vechi și aducînd belșugul în sat), momentul comic se dezvoltă pînă la dimensiunile unei adevărate farse burlești. Moșul sfînt e întîmpinat de clovnescul *negi*, care-l interpelează cu obrăznicii, îl maimuțărește și-l batjocorește :

„Cine-i insul ăsta care vine șontic-șontic în fața mării zeități din Ise ?“, începe *negi*, bătîndu-l ușurel pe frunte pe oaspetele sfînt. „Ce frunte, e ca muntele Fuji ! Ce ochi, de maimuțoi ! Ce obraji — atîrnă flească ! Ce gură, cu colțurile lăsate ! Ce scăfirlie — ai zice că-i tidvă de porumbel ! Ce ceafă încovoiată ! Și ce coapse — ca de furnică ! Iată un moșneag caraghios ! Ia poftiți și rideți de el !“

Dialogul cu Moșul provocat, care se apără bilbiîndu-se și bolborosînd vorbe fără noimă, se întinde spre farsa burlescă, susținut de interpelările sătenilor care-i întărită pe cei doi protagoniști. Intruzia comicalului, mai curînd decît un pas spre desacralizare, e o rămășiță a hîrjonelii arhaice, parte integrantă a experienței sacrului în comunitățile primitive. Batjocura atrage zeitatea în sfera unanului, înlesnind comunicarea cu ea.

Pentru hîrjoana lui *sainō* (vezi mai sus) sau *negi*, japoneza are un termen specific, *modoki*, a cărui semioză contradictorie iscă și astăzi controverse filologice. *Modoki* denumește pe de o parte împotriveala, parodia, maimuțăreala („i-a întors-o“), pe de altă parte explicația, medierea, transpunerea. Sensurile se leagă în contextul actului ritual : maimuțăreala batjocoritoare „transpune“ (traduce, explicitează) mesajul teofaniei pentru publicul de rînd. Cuvîntul poartă în sine într-o coincidență *oppositorum* ambivalența actului ritual, sensul dublu amintit mai sus al maimuțării sacre : profanarea și ruga unite într-un singur gest.

În maimuțăreală își află obîrșia (cui puțin etimologic) teatrul cult, *nō*, și *kyōgen*. În secolul 15, *nō* se cheamă încă *sarugaku*, ceea ce vine de la *sangaku* (în sino-japoneză „jocuri felurite“, aduse din China), dar a făcut — cînd și cum, nu se știe — saltul la pronunția *sarugaku*, ceea ce înseamnă pur și simplu „jocuri maimuțărești“. Contaminarea este scuzabilă : „jocurile felurite“ includ diverse distracții de bilci, printre care „maimuța dansatoare“ pare a fi fost cu osebire îndrăgită.

Farsa clasică *kyōgen* se revendică explicit de la sensul sacru al „maimuțării“. O întreagă categorie de scenete jucate după cel dintîi *nō* din program (*waki-kyōgen*) cultivă risul „de bun augur“, veselie cu rol de *captatio benevolentiae*, adresată unei instanțe superioare (atît divină cît și profană, *kyōgen* fiind jucat în cercuri aristocratice). Un critic japonez al teatrului comic amintește de situația paradigmatică a acestei forme de teatru : „Cînd un supus aduce stăpînului său daruri, în chip de danie — se cade să ridă“. E un amestec de recunoștință, supunere și rugă în risul acesta, ingrediente străine comicalului de tip occidental. În risul „mînzesc“ pe care sîntem dispuși să-l concedem unora din farse, ni se dezvăluie elemente ale unei psihologii arhaice.

Deznodământul pieselor de acest tip nu implică neapărat sancțiunea comică, ignorând voit satisfacția justițiară. Conflictul se topește difuz într-o armonie „făcută” care transcende logica dramatică. Impulsul satiric se înecă în zîmbetul împăciuitor. *Kyōgen* celebrează risul-rugă; cel care-nduplecă Autoritatea. Cîntecele vesele îmbunează pe cei puternici și atrag norocul (vezi de pildă *Evantaiul*, sau *Maimuța și tolba*). Comical lor e o prelungire a risului ritual.

Pînă și deznodământul tipic al scenetelor, soldat cu o fugărire a „vinovatului” în jurul scenei, peste punte și pînă în culise, însoțit de formula invariantă „N-o să-mi scapi ! N-o să-mi scapi !” se înserează în topica actului ritual, în locul descîntecelor de alungare a dracilor din riturile de Anul Nou.

Privim prin *kyōgen* îndărăt în preistoria ființării noastre culturale.

Rîsul sacerdotal

În spațiul european, de la evul de mijloc încoace, relația risului cu starea de credință (ba cu întreaga sferă a sacrului) e problematizată pînă la excese. Dacă teoreticieni ai antichității îi concedeau celui dintîi funcția de relaxant (Aristotel, Cicero), propovăduind veselia controlată, „risul cu măsură” (Seneca), evul mediu creștin condamnă *expressis verbis* orice formă de comic : *scurrilitas* e doar expresia unei *laetitia inepta* (veselie timpă) ce vine de-a dreptul de la diavol.

Aici, corelatul risului este Satana. „Căci nu este lumea aceasta un teatru în care să rîdem și nu sîntem adunați laolaltă ca să pufnim împreună în hohote de ris, ci dimpotrivă, ca să ne plîngem păcatele... Nu Dumnezeu ne dă prilej să ne veselim, ci Diavolul”, proclamă Chrysostomos. Iar un Clement din Alexandria predică : „Este o înjosire a celui mai de seamă dar al omului, limba, să întrebuințezi cuvintele spre a stîrni rîsul”.

Reprimarea, exprimată întîi prin măsuri administrative ale instituției clericale, acționează în dublu sens : ca instanță inhibitorie, dar și ca incitant (producînd acea „cultură a risului” populară, subversivă, de care vorbește Bahtin). Inhibiția se interiorizează însă cu timpul și astfel un Baudelaire nu-și mai poate imagina o întîlmire a omului în stare de inocență cu comicul decît ca pingărire a celui dintîi (Virginie în fața caricaturii). Pentru el, înțeleptul nu rîde decît tremurînd : „Il s'arrête au bord du rire comme au bord de la tentation.”¹

Altfel stau lucrurile în Japonia, unde discuția buddhistă în jurul întrebării dacă Buddha a ris vreodată (întrebare rezolvată negativ) trece aproape neobservată, în timp ce tradiția risului sacerdotal urmează o linie neîntreruptă de la șamanismul arhaic pînă la *zen*-ul contemporan.

¹ Se abține în fața veseliei ca în fața unei ispite.

Ama no Uzume, femeia-șaman care joacă tontoroiul pe poloboc, e prototipul unei lungi serii de personaje sacre și smintite, purtătoare de comic în cultura japoneză. O triplă determinare o circumscrie: ea este oficianță a ritului (în accepție largă „preoteasă”), dar și smintită (ne-bună vizionară) și măscărici (saltimbanc) deopotrivă. Cele trei roluri converg în figura clovnului arhetipal, căruia într-un mit (al unui trib al indienilor americani) îi e dat curcubeul ca să se cațere pe el. Curcubeul, ca *axis mundi*, punte între sacru și profan, îl legitimează ca mag și preot, mediator. Cel care-i face pe oameni să ridă, înmulțindu-le puterile, e unul și-același cu mijlocitorul între cer și pământ. Căci risul, ca deschidere spre univers, omologhează omul cu cosmosul.

În denumirea comediei japoneze (*kyōgen*), primul semn *kyō* duce îndărăt la o străveche denumire a șamanului (chin. *k'uang fu*, adică „omul smintit”). *Kyōgen* înseamnă ad litteram „vorbe smintite”. Iar sminteala face dintotdeauna casă bună cu „sfințenia”.

Astfel, în Japonia purtătorii comicalui vin mai cu seamă din mediul clerical. Maica rătăcitoare de care-și bat joc doamnele de la curte (vezi fragmentul din *Sei Shōnagon*) umblă cerșind pe la porți cu cintece și jocuri deocheate; la fel recitatoarele oarbe din Echigo, numite *goze*, care apar pe la nunți și petreceri cîntînd și acompaniindu-se la *shamisen*, ori călugării jucăuși, și *yūsō* de la templul Ninna, ce „fac versuri de laudă și flutură mînele în dans”, cum zice un text medieval. Iar predicatorii laici *koji*, care-și zic „învățăcei ai lui Buddha” fără să-mbrace haina monahală, împerechează histrionicul cu practicile religioase declarînd că „poți păși pe calea Adevărului cu vorbe smintite și cuvînte brodite...”

Unul dintre aceștia, Tōgan-koji, din piesa *nō* cu același nume, se încumetă să sfideze cărțile sfinte în toiul predicii: „Mă lepăd de toată știința și tot nu rămîn neștiutor”. Ca un adevărat măscărici, pe care neapartenența la comunitate, mobilitatea și instabilitatea îl definesc, Tōgan se prezintă: „Eu nu vin de nicăieri. Deci n-am lăsat nici o casă în urmă (părăsirea casei înseamnă intrarea în tagma călugărilor). Și fiindcă n-am lăsat nici o casă, nu mi-am tuns nici chica și nici straie cernite nu port. Iac-așa de unul singur o pornii...”

Nicăieri poate triada preot-nebun-măscărici nu e stilizată cu atîta consecvență ca în *zen*, sectă care își face din ris metodă, iar din măscărici personajul reprezentativ.

Într-adevăr, maeștrii *zen* se întrec în scîlîmbăieli și trăsnaî. Predica lor ia forma gestului tembel: unul ride mereu, altul scoate un singur ton din fuier de cîte ori i se pune o întrebare, un altul se răstește la învățăcei: „Tacă-ți gura! Nu mai lătra ca o potâie!” Unul rage ca leul, altul nu vrea să coboare din copac. Privită atent, sminteala lor e totuși d parte de nebunia ingenuă. O fi țieneală, ar zice Polonius, dar are metodă.

Tot rostul lumii și-al gândului e zeflemisit (*zen* cântă *hishiryō*, „altceva decât-gîndire“, „ne-gîndire“), drept care ordinea și autoritatea de orice fel sînt zdruncinate. Zeniștii rup sutrele, pun pe foc cărțile sfinte și icoanele, se dezic de învățătorii lor. Ikkyū, cel mai celebru, se zice că ar fi distrus însăși pecetea lăsată moștenire de maestrul său. În căutarea „omului fără însușiri“, dau peste personajul arhaic al măscăriciului (*trickster*) pe care C. G. Jung îl definește ca „reflectare fidelă a unei conștiințe umane absolut nediferențiate, corespunzînd unui psihic care abia a părăsit nivelul animal“. Un *kōan* celebru pune problema: „Care ți-e fața înainte de a te naște?“

Dezimplicarea — din orice sistem de coordonate — e o premisă esențială a omului *zen*. Ea presupune din capul locului fronda. „Unde e Buddha?“ întrecabă învățăcelul. „În budă“ e răspunsul. Sau: „Ce este Buddha?“ „Un bețișor de șters la fund.“

Ca Momus, patronul măscăricilor la greci, fiu al lui Nox (de unde vine „nociv“), nepot al lui Chaos și frate cu Moartea, cu Dezbinarea și Furiile, zenistul e agresiv și obraznic. În cazul lui, *homo religiosus* include pîngăritorul. Tradiția *zen* se leapădă de sutre, aducînd în locul lor culegeri de „cazuri publice“ (*kōan*): colecții de anecdote, cimilituri cu răspunsuri șui și cu ireverențe la adresa lui Buddha și a patriarhilor. Idealul *zen*, care se revendică de la tradițiile taoiste, este omul întors la starea de pruncie. Nu e de mirare că unul din motivele predilecte ale iconografiei sale e portretul lui Hotei, zis Buddha-Burtă-Mare: cu surisul timp lățit peste toată fața, cu pîntecele dezgolit, poartă un prunc în spinare și o ciurdă de pușlamale după dînsul. E sfîntul pur, ajuns la starea fericită a începuturilor, la nevinovăția prunciei. E omul sustras oricăror determinări.

Rîsul ca revelație

Coincidența de metodă între „predica“ *zen* și genul comic nu e accidentală, nici periferică. Secta aceasta se revendică de la un zîmbet:

„Odată, pe cînd se afla pe muntele Vulturului Sfînt, Buddha luă în mînă o floare, arătînd-o curioșilor adunați. Toți tăcură. Numai Mahākāśyapa, preacuviosul, zîmbi“, spune o anecdotă apocrifă (inclusă în clasicul *zen Mumonkan*, chin. *Wu-men-kuan*).

De la acest Mahākāśyapa se trage secta *dhynā* (chin. *chan*, jap. *zen*). Zîmbetul e în genere în Extremul Orient marca distinctivă a înțelepciunii. „Cel care are înțelepciune, se cade să ridă, iar nu să plîngă“ zice Hsüeh-tou într-o formulare ce ni-l amintește pe Horațiu. Din cele șase categorii ale risului înșirate de scolastica buddhistă, mergînd de la zîmbetul imperceptibil (*sita*) pînă la hohotul isteric (*atihāsita*), *zen* și le alege pe cele mai gălăgioase și mai vulgare. Revelația însăși e însoțită de hohotul nestăpînit. Unul din maeștri își povestește experiența re-

ligioasă astfel : „De cînd m-a răsturnat maestrul cu un picior în burtă, nu m-am mai putut opri din ris“.

Definiția dată de Kant comicului (sub raport psihologic) s-ar potrivi mai curînd lui *satori* („trezirea“ zen) : „die plötzliche Verwandlung einer gespannten Erwartung in nichts.“¹ Căci comicul occidental, evoluat spre vorba de duh (*esprit, wit, Witz*) operează o deviere a așteptării, care, în loc să se dizolve în nimic, e confruntată cu un „altceva“ — un plus de sens. Pe cînd revelația zen spulberă cu adevărat așteptarea fără să pună în loc nimic altceva. Zen e dușmanul vorbeii de duh : necăutînd plusuri de sens, se oprește în non-sensul care are forma labilă, contradictorie a revelației. *Satori* este experiența realului sub regimul absurdului. Paradoxurile sale, înfăptuind ceea ce o definiție modernă a comicului numește o „surpare a tiparelor experienței“, sînt formal exemple ale comicului absurd.

Întrebat care e calea cea dreaptă spre Nirvana, Unmon (chin. Yün-men) își ridică evantaiul : „Uite, evantaiul ăsta sare pînă într-al treizeci și treilea cer și îl plesnește pe Zeul cel Mare peste nas. Apoi cade în Marea de la Răsărit și-l nimereste pe Crapul cel mare. Crapul se face dragon, iar ăla ne aduce potopul.“

Simțul comun e luat peste picior. „Nu vîntul se mișcă. Nici steagul nu-i cel care se mișcă. Mîntea voastră se mișcă“, tranșează un maestru disputa dintre învățăcci.

Tanzan, un zenist sucit, face un pelerinaj cu preacuviosul Ekido pe un drum cu zloată. Întîlnesc o fată care nu poate trece drumul. Tanzan o ia binișor în brațe și o trece drumul. Seara la han, însoțitorul lui izbucnește :

„— Nu se cade ca un călugăr să poarte o muiere, mai cu seamă cînd e tînără și frumoasă.

Tanzan se miră :

— A, păi eu am lăsat-o acolo la răscruce. Cuvioșia ta tot o mai porți ?“

„Este comic și stîrnește risul ceea ce descoperă în accepția oficială insignifiantul și în insignifiant acceptabilul“ postulează O. Marquard, un teoretician al comicului. În acest sens, toate *kōan*-urile ar fi comice, căci răstoarnă datele simțului comun și ale accepției curente. Maestrul întreabă : „Ce este Buddha ?“ și răspunde „O miță moartă“. Ori răspunde : „Trei puduri de cînepă“. Zeniștii, vorbind în doi peri, răstoarnă înadins valorile oficiale. Sub influența lor, propensiunea dintotdeauna a japonezilor pentru amănuntul banal capătă o bază dogmatică. Perceperea intuitivă a identității Totului cu Nimicul, a lucrului de preț cu fleacul este din capul locului un act comic.

¹ Transformarea bruscă a unei așteptări încordate în nimic.

Din acest spirit se naște *haiku*-ul (literalmente „versuri glumețe”) ca și analogul său comic, versurile *senryū*.

„Din nara
Marelui Buddha¹
zboară o rindunică...” (Issa)

În poezie, domeniu închis (în vocabular și imagistică) irumpe nepermisul: diurnul.

Haiku, *senryū* și *kyōka* (lit. „versuri smintite”, specie corespunzând formal poeziei *tanka*, de 31 silabe) sînt inundate de imagini ce pînă aici fuseseră tabuizate de către teoreticienii autori de reguli poetice. În locul tigrlui și al dragonului apar puricii, gizele, furnicile, muștele. Vrăbii și ciori, păianjeni și omizi, broaște și lăcuste devin obiectul poetic predilect. Dacă în Europa corelatul comicului era Satana, în Japonia perioadei Edo comicul se raportează la banal.

„Șed ca Buddha,
Doar că-s ciupit de purici,
în Nirvana mea.”

Revelația banalului se petrece la granița de jos a comicului. Uimirea în fața mărunțișurilor diurne naște umbra de zîmbet care e proprie poeziei comice japoneze.

O mie de ani de literatură comică

Cele dintii mărturii ale comicului japonez, în texte culese în veacul VIII din poruncă împărătească, se plasează în zona ambiguă dintre ris și gravitate.

„Însemnări despre lucrurile vechi”, (*Kojiki*, 712), întia carte în limba japoneză, prefigurează în universul grotesc al cosmogoniilor dominantele literaturii comice de mai tîrziu și conține în episodul Văgăunii Cerești un fascinant mit al risului sacru.

Dar există în pletora de zei, care-i populează paginile, un personaj aproape comic: zeul vînturilor, Susa-no-o, frate cu zeița Amaterasu, născut din ce-și suflă din nas marele zeu strămoș Izanagi. Derbedeu și zănat, Susa-no-o se ține numai de șotii și drăcovenii, iscă discordie și neorînduială printre zei, spurcă odăile soră-si ușurîndu-se prin toate colțurile, ba o și sperie pe una din zeițele-țesătoare (de lumină !), de ca-de crăcănată, înfiptă în suveică. Hoinar, răufăcător, pîngăritor, Susa-no-o e în parte zeitate malefică, în parte măscărici, alungat în cele din urmă

¹ Statuie gigantică a lui Buddha, din Kamakura (sec. VIII).

din câmpiile cerești într-un ținut acvatic ce poartă însemnele iadului. Susa-no-o amintește de Satana în rolul de *simia Dei*, maimuță a Domnului.

Viziunea fantastic-grotescă a cosmogoniilor e grea de germenii comicalui.

Din poezia populară inclusă în *Kojiki*, cântecelele vesele, chinute probabil la petreceri, respiră atmosfera vieții tribale. Sînt versuri de batjocură, versuri „de făcut în ciudă”, de o voioșie simplă, gălăgioasă.

Din aceeași perioadă (sec. V sau VI ?) datează și dialogurile „satirice” incluse în *Culegerea celor zece mii de file* (*Man'yōshū*, sec. VIII), îndărătul cărora parcă plutește întrebarea din basmul românesc : „Să ne batem în săbii sau să ne batem în cuvinte ?”. Hîrjoana, *agon* tribal, naște portrete grotesc ilariante în care domină corporalitatea joasă : nasul mare și roșu al celui alt e firește primul prilej de batjocură. Lupta și joaca se unesc într-un hohot uriaș, vesel.

Cîntecul la adresa bonzului ibovnic al împărătesei, ce va fi circulat din gură-n gură un veac înainte de a fi cules în *Însemnări despre minuni*... (*Nihon ryōiki*, sec. VIII) adaugă batjocurii implicații de satiră socială.

Mai tot ce a rămas din literatura epocii Nara (710—794) e folclor cules din poruncă împărătească, într-un efort imens de adaptare la dialogul cu cultura chineză, ajunsă la un înalt grad de complexitate și rafinament. Ambiției de a răspunde printr-un corpus de texte prezentabile la curtea chineză îi datorăm bogăția de folclor arhaic fixat în scrierile acestei epoci, concepute într-un limbaj greoi, amestec de chineză și japoneză, cu semne întrebuințate cînd fonetic, cînd ideografic.

Peisajul literar se schimbă radical în epoca următoare, Heian (794—1185), iar comicul capătă alte nuanțe. Mărturiile din folclor se împuținează, centrul de greutate mutindu-se în perimetrul curții imperiale unde după trei veacuri de importuri masive din cultura chineză înflorește după închiderea țării o literatură autohtonă de mare originalitate. Este vremea primelor antologii imperiale de poezie *tanka*, a celor dintii jurnale literare și mai ales a „romanelor” (*monogatari*). Diversitatea tematică și stilistică a scrierilor Heian se datorează în mare măsură introducerii primului sistem de scriere fonetică, silabarul *kana*, folosit pînă astăzi în combinație cu ideograme chineze. Alături de erudiții care continuă să scrie versuri și eseuri în chineză, intră în scenă o nouă categorie de literați, între care femeile, doamne de la curte, care ajung să joace un rol excepțional.

Dacă „Însemnări despre minuni...” (820) conține istorioare din folclor al căror umor se înscrie în tradiția celui arhaic din *Kojiki* sau *Fudoki* (vezi mai sus legenda lui Ōkuninushi, pag. 7), comicul veacului X în schimb pare a trece printr-o fază de debilitate, redus la forma temperată a ironiei, amenințat adesea de încul în prețiozitate și joc facil, snob. Genul sentimental al povestirilor de dragoste își afirmă prio-

ritatea. Capodopera ce marchează momentul culminant al întregii epoci, *Genji monogatari*, ne apare cu totul lipsită de umor. O singură scenă oarecum amuzantă (prințul Genji mînjindu-și nasul cu vopsea roșie în fața fetei Murasaki, care încearcă să-l „șteargă” cu o hirtie neagră de tuș) nu modifică atmosfera de lîncedă melancolie ce lîmînă cartea.

În schimb, jurnalul de călătorie al unui celebru poet al epocii, Ki no Tsurayuki (compiler al antologiei de *waka Kokinshū*, 905) lînece ocazional în tonul ironic-sarcastic, ca în episodul în care un om din provincie aduce călătorilor merinde, prezentate împreună cu un poem convențional de rămas-bun :

„Decît glasul talazurilor albe
ce se ridică în fața-mi
mai puternic mi-e plînsul
cînd singur rămîn în urmă.”

Iar Tsurayuki, poet și curtean, comentează : „Așa zic versurile lui. Ce voce trebuie să aibă ! Oricum, ce mi-a adus e mai bun decît versurile.”

Contemporan probabil cu Tsurayuki, autorul necunoscut al „Basmului tăietorului de bambus” (*Taketori monogatari*) ne încîntă și astăzi cu tonul lui sfîtos și mîncălit. Ușurința cu care domină materialul epic strîns din diverse surse de folclor și literatură cultă continentală e egalată doar de eleganța cu care minuește o întreagă gamă de procedee ale comicului : satira, dialogul comic cu poantă, jocul de cuvinte, etimologiile populare hazoase cu care își încheie fiecare capitol. Narațiunea fantastică e dublată de scene copios realiste din viața de la curte, urmărită cu un ochi atent și imparțial.

Ironia e nota dominantă și în „Însemnările de căpătîi” ale doamnei Sei Shōnagon, scrise pe la anul 1000. Clevețitoarea doamnă de onoare a împărătesei Sadako, căreia contemporana sa, Murasaki Shikibu, îi face un portret atît de caustic în jurnalul ei, se amuză atacînd cu limbă ascuțită moravuri și năzavuri observate la curte și aiurea. „Morală” ei e eticheta palatului : orice încălcare a acesteia devine automat ridicolă. Sei face un inventar al „gafelor” în numele codului aristocratic, stă mereu la pîndă înregistrînd scăpările, căutînd „poanta” spirituală, răspunsul nimerit, în stare să întrețină atmosfera exercițiului ludic perpetuu, formă rafinată a vieții clausturate de curte. Sensibilă la nepotrivirile lucrurilor, la contraste neașteptate, Sei înregistrează prompt reacțiile, gesturile, scenele în schițe impresioniste, pline de umor. Ironia se dublează adesea de autoironie, ca în scena în care Împăratul și Împărăteasa intră dimineața neanunțați în odaia doamnelor ; iar uneori alunecă într-un umor involuntar, ca în descrierea țărîncilor la îmblătitul orezului :

„Două fete învîrteau un soi de unealtă tot întruna cîntînd un cîntec atît de caraghios, încît pufnirăm în rîs și uitarăm să mai scriem versurile despre cuc.”

„Nimic nu e mai contradictoriu decât lucrurile de care râd oamenii“, spunea undeva Hegel.

Ridicolul e nepotrivire, comicul e căutat în vecinătatea curiozității, a lucrurilor excentrice. O istorioară celebră dintr-o carte de povestiri scrisă spre sfârșitul epocii Heian *Povestiri ale sfetnicului mijlociu Tsutsumi* (*Tsutsumi chūnagon monogatari*, sec. XI) are în centru un personaj sui generis : domnița care iubește gingăniile. O „originală“ a Japoniei vechi, domnița nu-și vopsește dinții cu negru (cum era obiceiul la curte), nu-și rade sprincenele, ci le lasă pe frunte groase ca omizile, nu-și trece timpul scriind bilețele de dragoste, ci toată ziua stă de vorbă cu o seamă de gingăanii, omizi și reptile ținute în cutiuțe și botezate cu nume de băieți. Ne-ar plăcea să citim în istoria ei, pieziș, o umbră de satiră la adresa doamnelor *comme il faut*.

Către sfârșitul epocii Heian, o dată cu frământările sociale care vor duce la lungile războaie între clanuri militare din provincii, curtea aristocrată pierde rolul de centru exclusiv în materie literară. Gusturile castei militare, ce se impune ca forță politică și economică hotărâtoare, cer o hrană mai puțin rafinată decât sentimentalele povești amoroase conținute în romanele de curte. Se anunță epoca istorioarelor populare (*setsuwa*, „pilde“), a marilor eposuri războinice, (*Heike monogatari*, *Taiheiki*), specii orientate spre marele public, care domină perioadele Kamakura (1192 — 1333) și Muromachi (1338 — 1573).

Deja în „Întâmplări de demult“ (*Konjaku monogatari*, 1120) răsună risul zgomotos și vesel al petrecerilor populare. Istorioarele comice, care îmbracă forma simplă a snoavei, sînt pline de haz, debordînd de o voioșie directă, molipsitoare. O mulțime pestriță din toate straturile sociale le populează : de la poeți de curte (Motosuke) pînă la sihaștri, de la secretari din ministere pînă la stareți și guvernatori de provincie. Accentele satirice nu lipsesc, dar îndeobște nu personajul, ci pățania stă în centru. Risul se adresează din nou celor trupești : nasul uriaș al preotului curții ocupă singur o istorioară întreagă („Despre nasul preotului curții“) care-i servește mai tîrziu lui Akutagawa¹ drept model pentru o schiță cunoscută („Nasul“). Subiectul stă la loc de cinste și în literatura medievală europeană, de pildă în parodia litanilor, intitulată *Noms de tous les nez*. Grotescul hazliu domină scena, îngurgitarea și defecația revin pe primul plan ca surse majore ale comicului. O istorioară neinclusă în antologia de față povestește năzdrăvăniile unui blid fermecat, care — vis al tuturor flămînzilor — e în stare să zboare prin aer, ba să care după sine cîte-un hambar întreg plin de orez, ori să treacă prin nori urmat de un cortegiu întreg de saci doldora de boabe. Fascinația praznicului fantastic dă prilejul unor istorioare savuroase, de un comic, am zice, rabelaisian.

¹ Akutagawa Ryūnosuke, 1892 — 1927.

„Adăugiri la povestirile din Uji” (*Uji shūi monogatari*), secolul 13, continuă seria mincăilor fantastici („Minunile sfintului Seitoku”), a pofticioșilor („Cum se făcu feciorul că doarme...”), a tăntălăilor fără pereche. Comicul scatologic și genital e ilustrat din plin într-o serie de istorioare respirînd atmosfera autentică a sărbătorilor populare. Cele trupești sînt întîmpinate cu un hohot vesel, afirmativ, care cuprinde lumea întregă în voioșia unei imense și sacre sărbători.

Aceleași tradiții îi aparțin anecdotele umoristice presărate de preotul buddhist Mujū Ichien în „Culegere de pietricele și nisip, (*Shasekishū*), ca și istorioarele pilduitoare cu care își ilustrează Yoshida Kenkō cartea „Însemnări din ceasuri de plictis” (*Tsurezuregusa*, sec. 14).

Lumea clericală se dovedește, ca și prin părțile noastre de altfel, un mediu cu osebite prielnic atît glumelor cît și satirei. Literatura medievală mișună de predicatori semidocți, de bonzi mîncăcioși și mincinoși, stareți lascivi, sihaștri impostori, novici șireți și lacomi. Ikkyū, smintitul genial al veacului XV, își descrie colegii de breaslă în versuri chineze :

„Maimuțoiul,
Maimuțoi fără coadă,
Se-arată mulțimii.
Ascultătorii-și bat joc.
Ia uite cum dă cu ciomagul
Și cum mai răcnește
Gonindu-și ciracii !”

E portretul satiric al unui maestru *zen* din școala Rinzaï, renumită pentru metodele dure aplicate învățăceilor.

Pentru Ikkyū, ridicolul definește însăși condiția vieții clericale

„Deprins cu pești mari
Îmi rid de brotaci :
Grăbiți cum sînt
Să scurme-n nămol
În fundul puțului.
Ce mari, ce grozavi,
Ce respectabili se cred
În lumea lor
Care-i un fund de puț.”

Cu toată ierarhizarea sa, sistemul clerical admite ascuțișurile satirice și sarcasmele mai curînd decît cel al puterii lumești. Un „tabu” absolut înconjoară astfel din vremuri imemorabile și pînă astăzi casa imperială. În mod semnificativ capitolul dedicat împăraților în *Konjaku monogatari* lipsește cu desăvîrșire : nu va fi fost scris niciodată, iar titlul său îl datorăm doar spiritului de simetrie care domină culegerea. Într-o poezie datată 1356, un înalt demnitar al curții, poet și

teoretician literar cu vază, menționează această interdicție nescrisă în domeniul umorului:

„Rid ele, ce-i drept,
Dar nu în batjocură
Ciorile-n cîrd
Cocoțate-n copaci
În pădurea unde uliul pîndește.“

Mai drastice apar firește cenzurările comicalui în domeniul teatral, unde în perioada Muromachi înflorește alături de *nō* o specie prin definiție comică: *kyōgen*. Nicăieri poate teatrul comic de extracție folclorică nu e cenzurat și zăgăzuit, ba chiar înstrăinat de mediul său firesc ca în cazul *kyōgen*. Integrată în spectacolul *nō*, farsa *kyōgen* se orientează curînd spre cercurile aristocrației militare unde suportă, mai ales în perioada Edo (1603 — 1867), codurile unei ceremonii solemne și hieratice. Trecerea de la farsa improvizată, cu îndrăzneli satirice, la spectacolul îmblînzit pe care-l cunoaștem nu s-a înfăptuit, firește, fără conflicte. O însemnare în jurnalul unui nobil, în 1427, e elocventă în acest sens:

„Aceasta e reședința mea și să-ți rizi de slăbiciunile nobililor în reședința unui nobil denotă lipsă de maniere și este o obrăznicie... La un prilej asemănător pe muntele Hiei (puternic centru monahal, n.n.) s-a mers pînă-ntr-acolo încît un preacuvios călugăr a vărsat singele unui comediant. În templul Ninna, unde s-au rostit vorbe smintite (*kyōgen*) despre purtările rușinoase ale preoților, actorii și-au primit pedeapsa. Asta s-o știe dinainte. Să fie dat afară mai-marele trupei!“

Născută din interludii scurte improvizate în pauzele dintre piesele *nō*, *kyōgen* se dezvoltă ca specie de sine stătătoare în secolul XV, cuprinzînd intermezzo-uri, farse, scenete, ba chiar mici comedii. De la cîntecelul vesel, presărat cu cuvinte „de bun augur“ pînă la comedie, *kyōgen* se bazează pe un arsenal de gesturi și microacțiuni comice stereotipe, asemănătoare seriilor de *canavacci* în *commedia dell'arte*, aplicabile cu variațiuni în diferite contexte dramatice. Acestea oferă în cele mai multe cazuri însăși „acțiunea“ piesei. Un *kyōgen* poate fi dilatarea în dialog a unei simple „poante“: un joc de cuvinte, o comparație, o formulă de urare pot constitui nucleul unei scenete. Ne uimește lentoarea cu care se desfășoară pe scenă în toate amănuntele, cite un gest, cite o replică, ceea ce ne dă adesea impresia unui comic greci, forțat. Se rîde pe-ndelete în Japonia. Un fecior tîntălău e trimis de stăpîn în oraș să afle prețul aurului, iar dînsul se preumblă pe la temple, trîgînd pe rînd clopotele, să afle pasămite „sunetul clopotelor“ *kane no ne*. Scena e dilatată pînă la proporțiile unei piese, actorul imită timp de minute întregi glasul fiecărui clopot și publicul din Tokio rîde în hohote și astăzi: cine nu crede, să ia trenul spre Kamakura, căci templele, cu clopote cu tot, sînt acolo, ca în vremea Muromachi. În

amănuntul banal, acest teatru medieval e uneori de o tulburătoare actualitate, ceea ce dă spectatorului impresia stranie a timpului oprit în loc.

În galeria de personaje-tip regăsim figuri cunoscute din teatrul comic european : boiernașul de la țară (aici *daimyō*), provincial, încet la minte și snob ; sluga isteasă, ori dimpotrivă, nătângă ; vraciul *yamabushi* care amintește de „doctorul“ ignorant al *commediei dell'arte* : hoțul înșelat, ginerele tăntălău, călugărul lacom, dracul păcălit de minie-re etc.

Umorul arhaic și urmele spectacolului cultic (vezi mai sus discuția despre ris și rit) sînt întărite fără doar și poate de vecinătatea pieselor *nō*. Textele *kyōgen* au fost culese într-o perioadă relativ tîrzie (secolul XVII) și sînt evident adaptate gustului unui public de samurai din epoca Edo. Lipsesc cu totul scenele licențioase care făceau sarea istorioarelor medievale, ca și atmosfera de sărbătoare populară, exuberantă și liberă a acelorăși.

Ceea ce rigiditatea epocii Edo interzice unui teatru jucat în medii aristocratice e permis din plin în literatura orașenilor, casta a patra, ultima în ierarhia oficială, venind după preoți, samurai și țărani. Acest public pestriț de negustori, meseriași și artizani, a cărui pondere economică crește exponențial în cei 250 de ani de dictatură Tokugawa, își creează o cultură proprie : cea a teatrului *kabuki*, a romanelor sentimentale „din lumea trecătoare“ (*ukiyo*), a întrecerilor de poezie comică, *senryū* și *kyōka*, a monologurilor comice recitate de actori ambulanți la răscruce de drumuri (*rakugo*). O imensă literatură comică inundă orașele, difuzată în ediții de masă permise de dezvoltarea tiparului în secolul XVII. Numai numărul culegerilor de snoave (*hanashibon*) se ridică deja la peste o mie în perioada Edo. Apar cărticele populare, între care se înscriu parodii ale romanelor de curte (un „Genji de dat la ciini“, al cărui titlu amintește de parodiile poeziei *renga*, ori acea remarcabilă satiră la adresa înțeleptei domnii Tokugawa care este „Cărticica pisicilor“ (*Neko no sōshi*). Apare poezia *haiku*, specie inițial comică, și perechea sa în proză, *haibun* (vezi „Cămașa pitpalacului“). În condițiile claustrării ermetice a țării, sub dictatura severă care îngrădește prin metode polițienești libertatea individuală într-o măsură necunoscută pînă atunci, literatura satirică ia proporțiile unui fenomen de masă. Băcanul, bărbierul, feciorul de prăvălie, samuraiul sărăcit, servitoarea din ceainărie iau parte la întrecerile de poezie comică, numărul de *senryū* trimise arbitrilor spre lectură se ridică la zeci de mii. Același public se înghesuie în piețe și la răscruce de drumuri să asculte snoavele recitatorilor de *rakugo*. Risul ajunge în centrul atenției. În 1660, o carte de critică la *kyōgen*, intitulată *Warambegusa* („De-ale rîsului“) încearcă o clasificare, stîngace și amuzantă, a formelor rîsului. O cităm ca exemplu tipic pentru gîndirea aceluia timp, aplicată exclusiv spre detaliul concret, sensibilă la nuanțe. Autorul ei deosebește:

„Risul la auzul și văzul lucrurilor caraghioase.

Zimbetul salutului.

Risul neajutorat, fără nici un rost.

Risul când te gîdilă cineva.

Risul împreună cu cei pe care-i vezi rîzînd.

Risul când auzi că cineva se exprimă stîngaci.

Risul la auzul vorbelor grele pe care ți le aruncă cineva cu care te cerți.

Risul fericitului.

Zimbetul la auzul birfelor despre alții.

Risul gol.

Risul când îl bați nițeluș pe unul care-a făcut o boacăna.

Risul la vederea tîmpeniei altora.

Risul când vezi fandoselele oamenilor.”

Modest autorul conchide : „În afară de acestea vor mai fi fiind o mulțime de alte soiuri!”

Grotescul rămîne formal modul dominant în literatura comică Edo, deși imaginile sale pierd universalitatea și exuberanța ce o aveau în istorioarele medievale. Risul gros lunecă spre granița vulgarității, iar banalul inundă universul poetic. Snoazele în care predomină hiperbola părților „de jos” ale trupului se încarcă de nuanțele frivolității erotice, respiră aerul închis, lînced al celebrelor cartiere rău famate din Edo (Tōkyō) și Kyōto. Franchetea risului medieval pare de domeniul trecutului.

Între speciile epocii, monologurile *rakugo* (neincluse în antologie, fiind în prea mare măsură dependente de oralitate) sărbătoresc adevărate orgii ale grotescului absurd — ajungînd pînă în apropierea unui suprarealism *avant la lettre*. *Rakugo*, artă a povestitorilor itineranți, practică în întîi în piața publică și la răsăruci de drumuri, trăiește din materialul binecunoscut al snoazelor din folclorul orășenesc, pe care-l umflă și-l desfășoară în lungi și sinuoase tirade, în jerbe de imagini dictate de o fantezie dezlănțuită. *Rakugo* (lit. „vorbe cu poantă”) e vorbărie ajunsă la stadiul de perpetuum mobile, hrănindu-se din propria sa materie, liberă de constrîngerii tematice sau stilistice. Snoazele ies din cadru, se lățesc fără măsură, purtate de ritmurile unui discurs maniac, revărsat cu o abundență de imagini în care logica e a prosteliei pure și uneori a visului. Kechibei, zgîrcitul, găsește pe drum o cireașă pe care o înghite. În creștetul lui răsare mîndrețe de cireș, sub ramurile cîrnuia se strînge lumea puhoi la vremea florilor. Exasperat, Kechibei îl smulge din rădăcini. Dar în gaura rămasă, apa de ploaie se face iaz și iar se string curioșii împrejur, pînă ce Kechibei se aruncă în iaz și se înecă. Aceasta ar fi pe scurt varianta *rakugo* la vechea poveste a omului care încearcă să sară peste umbra lui, sau la istoria episcopului care vrea să scape de poreclă (vezi fragmentul din *Tsurezuregusa*), ori iarăși la snoava despre omul care zgîndăre cu văturai

în cărbuni (vezi „Snoave din epoca Edo“). Se rîde de Kechibei ca de clovnul pe care scîndura călcată îl plesnește peste frunte.

Istoria păcălitorului păcălit, veșnică temă a snoavelor, invită în variantă *rakugo* la reflecții asupra relativității tuturor lucrurilor: un om pleacă în căutarea țării chiorilor, cu gînd să fure un copil ca să-l expună la bilci. Și o găsește. Dar nu se mai întoarce, căci îl prind chiorii și-l păstrează pentru bilciul lor ca pe o curiozitate, o dihanie cu doi ochi.

Lui Kume, tăntălăul, i se spune că mortul din stradă ar fi chiar el însuși. Kume se căzuște să priceapă și în cele din urmă crede de-a binelea, dar rămîne nedumerit: „Acu' știu că eu sînt ăsta pe care-l țin în brațe, dar ăl de sub mine, cine-o fi?“ Poanta amintește de umorul anglo-saxon, ca cel al lui Mark Twain, care nu știe care din gemeni a murit la naștere, el sau frate-său.

Grotescul din *rakugo* e contaminat de experiența absurdului: „Într-o zi, soarele, luna și vînturile porniră împreună la drum“, începe un monolog. Realitatea e înștrăi nată, ricoșeurile pe suprafața lucrurilor nasc o lume fluidă, inconsistentă. Rîsul e de multe ori regresiv, căzînd în nonsens, în prosteala pură. Tembelismul zenîștilor pare să-și capete forma extremă în *rakugo*. E ușor de înțeles efectul de amuzament, de ris visceral, aproape isteric, ce răsuna prin piețele și pe drumurile unei Japonii guvernate dictatorial. Este îndărățul prostelii o evaziune disperată, un protest refutat, căruia îi e interzis mediul satirei.

Spectacolele *rakugo*, mutate între timp într-o serie de mici teatre speciale din Tokyō și Ōsaka, țin și astăzi din zori și pînă-n noapte. Se intră și se iese oricînd, căci nimic n-are început sau sfîrșit în ele. Poate i-ar fi plăcut lui Stendhal, care declara:

„La comédie de Molière est trop imbibée de satire, pour me donner souvent le sensation du rire gai, si je puis parler ainsi. J'aime à trouver quand je vais me delasser au théâtre, une imagination folle qui me fasse rire comme un enfant.“¹

La polul opus fanteziei din *rakugo* stă quasi-tăcerea versurilor *senryū* — expresie „constipată“ în 17 silabe. Nici o urmă de gînd nu tulbură concretețea opacă a imaginii. Comicul lor, imperceptibil, stă în nuanță, în unghiul pieziș din care sînt privite lucrurile, într-o idiosincrazie a clipei. O umbră de ridicol atinge obiectele. Satira e departe, dar și verbiajul deșănțat ori hohotul exuberant. Impresiile șoade aduc aminte de unele din însemnările doamnei Sei, ori de concizia abruptă a *kōan*-urilor *zen*.

¹ Comedia lui Molière este prea încărcată de satiră, pentru a-mi da senzația de ris vesel, dacă pot spune astfel. Cînd merg la teatru să mă destind, îmi place să găsesc o imaginație nebună care să mă facă să rîd ca un copil.

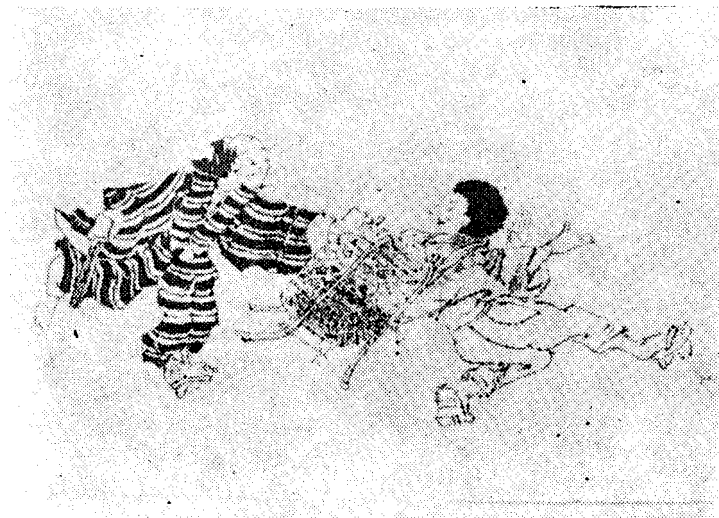
„Ce acru e, zice
cu gura mică
tare mică“.

Sei Shonagon reținuse fața babei care morfolea prune acre. Și tot ea își țintuise ochii, în toiul unei ceremonii solemne la palatul împărătesc, pe fețele de pe care sudoarea ștergea fardul gros : „arată ca grădinile când dă dezghețul“. Privirea „epidermică“ năruie coerența viziunii despre lume, surpă ierarhiile. Cu multe sute de ani mai târziu, un *senryū* compus în același loc, cu un prilej foarte asemănător, zice :

„Aclamînd Împăratul,
în fața nasului
un dos de cal.“

În mare, acestea ar fi coordonatele între care se mișcă literatura comică japoneză înainte de 1868, pe vremea cînd încă nu făcuse cunoștință cu occidentul.

STANCA CIONCA

NOTĂ ASUPRA EDITIONII

S-a alcătuit prezenta antologie cu traduceri din literatura comică niponă, clasică și modernă, în urma unei selecții făcute după cărți tipărite în limba și cu semne grafice japoneze (Stanca Cionca), precum și după traducerile în limba franceză tipărite de UNESCO (Ion Dianu și Elena Mocanu), s-a reprodus un fragment din *Motanul are cuvîntul*, după traducerea lui Mihai Matei, Buc., ed. Univers, 1975.

Textele au fost scrise în perioada cuprinsă între secolele VIII și XX, în afară de cazul celor care continuă manifestări orale japoneze sau chineze, anterioare tipăririi lor. Redarea în limba română a termenilor japonezi fără corespondent românesc sau european s-a făcut conform ortografiei Hepburn, a cărei aplicabilitate este acceptată în Europa și Japonia. În consecință, vom avea echivalențe ca: *sh* = *ș*; *j* = *gi*; *w* = *u*; *ts* = *ț* etc. Cratima așezată deasupra unor vocale (*ô*, *û*) are o valoare sonoră apropiată de accentul circumflex din limba franceză (*ô*, *û*), dar schimbă sensul lexical al cuvîntului. Pentru numele proprii, precum și expresiile specifice limbii japoneze, s-a respectat forma consacrată în limba română. Ca urmare, vom avea *Buddha* și *buddhism*, termeni pe care în alte părți îi găsim în formele *Buda* și *budism*. La fel, perioada de timp cuprinsă între 1603 și 1868 este redată grafic prin *epoca Edo*. De asemenea, *bonz* (preot buddhist) pentru expresia japoneză *bôzu* (desemnînd același lucru) deoarece este mai apropiată de forma în care a intrat în Europa (în portugheză *bonzo*, de unde și franțuzescul *bozu*).

În sfîrșit, mai trebuie precizat că departajarea contribuției fiecăruia dintre cei trei autori ai antologiei de față s-a făcut prin utilizarea siglelor: S. C. (Stanca Cionca), E. M. (Elena Mocanu) și I. D. (Ion Dianu).

(I. D.)

INSEMNĂRI DESPRE LUCRURILE VECHI (KOJIKI)

„*Kojiki*“, *Însemnări despre lucrurile vechi*, este cea dintâi carte a literaturii japoneze, compilată în 712. „Istorie“ întocmită din poruncă împărătească, spre a demonstra, mai cu seamă, ascendența divină a dinastiei imperiale, *Kojiki* este un impresionant tezaur de mitologie și folclor arhaic, cuprinzând și cele mai vechi documente de poezie populară (*uta*, cîtece folclorice). E scrisă de Ō no Yasumaro, care a notat cu grijă tot ce-l învățase pe de rost Hiyeda no Are, povestitor al curții, despre întâmplări din vechime în versiune „oficială“. Cartea este menită să înlătore orice neînțelegeri și îndoieli asupra adevărului istoric, mai ales din partea altor clanuri nobile, este versiunea „oficială“ a celor petrecute în Japonia, de la începutul timpurilor și pînă la domnia împărătesei Suiko (628).

Miturile în jurul zeiței Amaterasu (considerată pînă în secolul nostru străbuna familiei imperiale) formează nucleul celei dintâi cărți. Cărțile 2 și 3 conțin legende despre viețile unor împărați vechi, constituind genealogia „terestră“ a casei imperiale. Din *cartea întâi*, episodul „văgăunii“ e poate cel mai vestit. De la zeița cuprinsă de sfînta sminteală se revendică toți histrionii de mai tîrziu, actorii de *nō* și de *kyōgen*, dansatorii palatului ca și interpreții dansurilor cultice.

(S.C.)

Amaterasu no Ōmikami se ascunde. Celelalte zeități o momesc să iasă din ascunzătoare ¹

Amaterasu no Ōmikami, văzînd acestea², se sperie și deschizînd poarta Văgăunii Stîncoase a Cerului se încuie înăuntru. Pe loc Cîmpia Cerului se întuneacă cu totul și Țara-din-Mijlocul-Stufărișului³ se cufundă în beznă.

¹ Fragmentul acesta este extras din *Cartea întâi*, capitolul 17.

² Referire la sălbăticiile fratelui ei Susa-no-o, relatate în capitolul anterior.

³ Țara-din-Mijlocul-Stufărișului este un nume metaforic prin care este desemnată Japonia.

Se făcu o noapte nesfârșită, iar țipetele miriadelor de zei se înmulțiră ca muștele vara, iscîndu-se tot felul de nenorociri.

Atunci se adunară cele opt sute de miriade de zei într-o adunare cerească, în albia Rîului-Cerului.

. 1

Ame-no-tajikara-o-no-kami se ascunse după poartă, în timp ce Ame-no-uzume-no-mikoto își suflecă mînele, legîndu-le cu viță cerească *masaki*², făcu snopi din frunze de *sasa*³, ca să le țină în mîini și răsturnînd un poloboc în fața Văgăunii Stîncioase a Cerului, începu să tropăie de răsuna polobocul. Intrînd duhurile într-însa, își scoase țîțele și trăgîndu-și brîul în jos își dezveli rușinea.

Atunci hohotiră într-un glas cei opt sute de miriade de zei, iar Cîmpia Cerului se zgudui de rîsul lor. Iară Amaterasu no Ōmikami se minună și crăpînd poarta Văgăunii Stîncioase a Cerului, grăi :

— Credeam că dacă m-am ascuns eu, Cîmpia Cerului rămîne cufundată în beznă, iar Țara-din-Mijlocul-Stufărișului va fi fără lumină. Cum se face atunci că Ame-no-uzume cîntă și joacă, iar cele opt sute de miriade de zei rîd ? Ame-no-uzume grăi :

— Rîdem și ne veselim fiindcă avem aici o zeităte mai mare decît tine.

Și Ame-no-koyane-no-mikoto cu Huto-tama-no-mikoto scoaseră oglinda și i-o ținură în față. Iar Amaterasu no Ōmikami, uimindu-se tot mai tare, ieși binișor de după poartă și se apropie.

Atunci o apucă de mîină Ame-no-tajikane și o trase afară. Iar Huto-tama-no-mikoto întinse o frînghie sfîntă îndărătul ei și grăi :

— De aici îndărăt e oprit să treci !

Iar Amaterasu no Ōmikami ieșind, de la sine se luminară Cîmpia Cerului și Țara-din-Mijlocul-Stufărișului.

* * *

¹ Se înșiruiesc diferite rituri care preced Marele Rîs, omise în traducerea noastră. De reținut însă, că rîsul pentru japonezi este, din cele mai vechi timpuri, ceva mai mult decît un comportament psihic, este un complex ritual încadrat în mitologia locală.

² *Masaki*, salbă moale (*Evonymus latifolius*).

³ *Sasa* este o specie de bambus pitic.

Cîntecel atribuit Împăratului Jimmu¹

*Sus pe deal
la Uda
întinserăm plasă
să prindem becafe.
Pîndirăm
nici una n-am prins.
În schimb, nimeri
o balenă grozavă în plasă.*

* * *

*De-ți cere mîncare
nevasta dintîi,
taie-i și dă-i
ce rămîne pe os
cît boabele
pe tufa de tachi-soba².
De-ți cere mîncare
nevasta cea nouă
taie-i și dă-i
halca groasă cît boabele
de pe ichi-sakaki³.
Ee shi ya ko shi ya !
ca să-i faci în ciudă
Aa shi ya ko shi ya !
În bătaie de joc.*

(S. G.)

¹ Din capitolul 51, cartea întii, un cîntec străvechi, atribuit împăratului Jimmu (600 ? — 585 ? î.e.n.). Înțelesul lui se pierduse, în parte, pentru compilatorii analelor, dar evocă exuberanța unei vînători norocoase (în hiperbola balenei prinsă în plasa de becafe), ca să treacă apoi la o hîrjoană conjugală în timpul unei petreceri. În *Nihon shoki* (sec. VIII) cîntecul e însoțit de o glosă: „Aceasta se cheamă *kume-uta*. Cînd se cîntă în zilele noastre la Secția de Muzică a Curții, se face deosebire între bătăile de tobă mari și bătăile mici, între tonurile grosolane și cele subțiri. Acestea sînt tradiții din vremuri străvechi“.

² *Tachi-soba*, arbust cu fructe mici din care se face făina pentru tăieței.

³ *Ichi-sakaki*, arbore specific japonez (cca 3 m înălțime) cu fructe mari.

CULEGEREA CELOR ZECE MII DE FILE (*MAN'YŌSHŪ*)

Cea mai veche culegere de versuri japoneze, *Man'yōshū* (titlul poate fi citit *Culegerea celor zece mii de file* sau *Culegerea celor zece mii de vârste* — *yō* însemnând și vîrstă, generație) a fost alcătuită probabil în a doua jumătate a secolului VIII.

Cele 4 500 de poezii ordonate în grupuri tematice cuprind o perioadă de creație de peste patru secole, de la folclorul anonim de vechime incertă pînă la poezii epocii Nara, din secolul VIII. Între cei peste cinci sute de autori se numără împărați și împărătese, prinți imperiali, curteni, clerici, țărani, războinici, chiar și cerșetori.

Nici una din antologiile de mai tîrziu nu se apropie de bogăția, varietatea și prospețimea acesteia. Sînt adunate în capitole separate: cîntece de dragoste, elegii, poezii epice („cu pildă”), poeme despre cele patru anotimpuri, dialoguri despre anotimpuri, poeme felu rite.

Simnificativ e faptul că poezia umoristică are drept de cetate aici, inclusă fiind în cartea a XVI-a. Cîntecele satirice, din care oferim o mică selecție, respiră atmosfera jocurilor de la curte. Dar în batjocura ce ia ca obiect cite o țară fizică a adversarului se resimte competiția arhaică, în cadrul căreia rîsul stă în preajma blestemului și afuriseniei. Rîsul e armă, iar cel ce nu răspunde batjocurii — un învins în ochii comunității.

(S. C.)

Cîntecele satirice din cartea a XVI-a

Prințul Toneri¹ grăi către oamenii săi:

— Dacă se găsește unul să facă un cîntecel fără nici o noimă îi dau bani și o haină de mătase. La care Abeno-asomi-ko-oji, ofițer în garda împărătească, scrise numaidecît următorul cîntecel pe care-l înfățișă prințului. Iar prințul îi dădu 2 000 de monede.

¹ Personaj istoric, a trăit între anii 676 și 735.

*Omul meu
o piatră-și legă rotundă
la brîu, în chip de izmene.
Hei, atîrnă un pește-uscat¹.
de pe muntele Yoshinu.*

* * *

Cîntecel în care Ikeda-no-asomi își bate joc de Omiwa-no-asomi², cel slăbănog :

*Prin temple cică
se-afin babe uscate
Dacă le-mperechezi cu Omiwa,
dracul frămînd,
o să iasă un prunc ca dînsul !*

* * *

Un răspuns în batjocură, al lui Omiwa-no-asomi :

*De vrei să zugrăvești
un chip al lui Buddha
și nu-ți ajunge roșul,
retează-i nasul
lui Ikeda-no-aso.*

* * *

Cîntecel de batjocură al lui Heguri-no-asomi :

*Copii, nu tăiați iarba,
ci mai curînd smocurile
la subțioara lui Ozumi,
dese ca piperul de baltă.*

* * *

Răspunsul lui Ozumi-no-asomi :

*Unde-i idealul
să sap cinabru ?
Lui Haguri-no-aso
taie-i vîrful nasului
rogojină de stuf.*

¹ Despre simbolica peștelui vezi comentariul la sărbătoarea rîsului în studiul introductiv.

² *Asomi* (prescurtat *Aso*), titlu de noblețe.

* * *

O strofă a lui Hanishi-no-sukune-Mimichi, către Kose-no-asomi-Toyobito, cel oacheș la față :

*De cîte ori văd
murgul lui Hida,
ca perla neagră,
îmi vine în minte
fața neagră a lui Kose.*

* * *

Răspunsul lui Kose-no-asomi-Shimamura :

*Hanishi-no-shibimaro :
armăsar îți poți face,
albeața lui jînduiește
după ce-i negru.*

(S. C.)

BASMUL ȚĂIETORULUI DE BAMBUS (TAKETORI MONOGATARI)

Ieșit de sub condeiul unui literat șugubăț, acest prim basm cult al literaturii japoneze e totodată o parodie, un basm cu semn inversat : o poveste a neputinței și eșecului. Tema, frecventă în miturile popoarelor, a nepotrivirii între lumea pămîntească și ordinea cerească, e întruchipată aici de coborîrea unei fete din cer în lumea muritorilor : Kaguyahime, Prințesa-Lumină, găsită în nodul unei tulpini de bambus, crește în casa moșului și a babei, dar, neaflînd între oameni un mire pe potrivă, deși luată în seamă de pețitori, se întoarce în lumea ei. Și în basmele europene, între care și cele românești, aflăm acest motiv al respingerii pretendenților fie de către o „prințesă mofturoasă“, fie de către o tînără care nu găsește calități la cel care o pețește. În cadrul acestei povești, în care se topesc motive din legende și mituri chinezești, indiene și autohtone japoneze, autorul necunoscut dezvăluie momentul pețirii fetei, extinzîndu-l în cinci povestiri relativ independente : pășaniile celor cinci pretendenți fără noroc.

Tonul basmului trece mereu de la elegie la satiră, abordînd o întreagă gamă de nuanțe comice și tragicomice. Între idealul neatins (temă frecventă a literaturii Heian, tratată romantic-melodramatic) și limitele fizice ale omului, ia naștere o tensiune susținută cu îndemînare de-a lungul întregii narațiuni, hrănită dintr-o dublă perspectivă : pe de o parte tiparele tradiționale ale basmului, pe de alta observația exactă, caustică, asupra vieții de curte în care este plasată acțiunea.

Pețirea prințesei e introdusă astfel : „Bărbați din lumea întreagă, de viță aleasă și oameni de rînd, se îndrăgostiră nebunește, numai din auzite, de această Kaguyahime. Și își ziceau : „Vai de-ar fi a mea, de-aș putea-o zări la față !“ În nopțile fără lună, în loc să doarmă ca oamenii, ieșeau pe-afară, lovindu-se unul de altul pe lîngă gard, rătăcind pe la ușile casei, făcînd găuri în pereți ca s-o zărească pe ascuns, — în timp ce dînsa se sfia să se arate pînă și celor din casă ! De-atunci nuntitul se cheamă *yobai*, adică „noaptea de-a bușilea“¹.

Cei cinci curtezani, nedescurajați de repetatele refuzuri ale prințesei, pornesc în lume să săvîrșească cel puțin cîte o faptă de laudă, să aducă fetei darurile cerute. În fața încercărilor supraomenești, pețitorii rămîn niște adevărați curteni ai epocii ; răsfațați, moleșiți de

¹ Explicațiile „etimologice“ abundă în literatura vremii. Fiecare din cele cinci povești ale pețitorilor se încheie cu o asemenea „etimologie folclorică“.

do rinți și de lenevie, acoperindu-se de minciuni și pricepându-se doar la a compune răvașe în versuri către ibovnicele ocazionale. Astfel, prințul Ishitsukuri, în loc să caute caucul de piatră¹ al lui Buddha, tocmai în India, fură un cauc obișnuit de la un templu ; prințul Kuramochi îi aduce prințesei „crenguța de nestemate de pe muntele Hōrai“, dar îl ajung din urmă meșterii aurari pe care-i pusese la treabă fără să-i plătească. Ministrul de Dreapta², Abe, cumpără de la un negustor o așa-zisă „blană a Șobolanului Focului“, iar marele sfetnic Ōtomo, pornind vitejește în larg după nestemata de pe grumazul Dragonului, zicînd că aduce boabe nestemate sub ochi, se întoarce bolnav de rău de mare, cu ochii umflați, de-l rid nevestele lăsate acasă. A cincea poveste, a sfetnicului mijlociu, Iso-no-kami, care urmează să aducă prințesei „scoica zămislierii ușoare“ (o dorință atît de pămîntească !), o redăm aici.

(S. C.)

Scoica zămislierii ușoare

Sfetnicul mijlociu Iso-no-kami Marotari grăi către slujitorii săi :

— Dați-mi de știre cînd își fac cuib rîndunelele !

Aceștia ascultară cu smerenie, întrebînd totuși la ce bun, dar Iso-no-kami îi lămuri că dorește scoica zămislierii ușoare, pe care numai rîndunelele o au. Iar oamenii spuseră :

— Oricîte rîndunele am tăia să le cercetăm, nu vom găsi nimic în burta lor. Într-o singură zi zămislesc ele ceva, anume cînd se ouă, și aceea se cheamă *harakuka*, și dispare de cum o privești. Apoi adăugară :

— Sub acoperișul orezării de la Proviziile Palatului, rîndunelele își fac cuiburi în fiecare scobitură din grindă. Dacă s-ar duce cîțiva oameni vînjoși să ridice niște schele și, urcîndu-se sus, să stea la pîndă tocmai cînd ele de ouă... Ei, atunci trebuie să le furi scoica.

Bucurîndu-se, stăpînul le grăi :

— Ciudată poveste! Și eu care nu știam nimic! Mi-ați adus la cunoștință un lucru de care merită să ții seama.

¹ Prințul Ishitsukuri este unul din претенdenți, iar caucul de piatră este un obiect de cult.

² Ministrul de Stînga și cel de Dreapta erau dregători de prim ordin, urmînd, în ordinea ierarhiei, „marelui ministru“.

Și îndată puse vreo douăzeci de bărbați voinici să pîndească de pe scări, iar, de la Palat, dînsul trimitea mereu solii să afle dacă au furat scoica.

Rîndunelele însă, speriate de atîția oameni pe scări, nu mai zburau pe la cuiburi. Cînd îi aduseră acestea la cunoștință stăpînului, dînsul își bătut capul cum trebuie să facă, cum să dreagă, pînă cînd veni un bătrîn pe nume Kuratsumaro și-i spuse :

— Dacă dorești scoica zămislirii ușoare, îți pot da un sfat.

Își apropiară capetele ca pentru o taină și Kuratsumaro îi spuse :

— Încercarea domniei tale nu e bună. Așa nu vei putea fura scoica. E prea de tot să trimiți douăzeci de oameni cu scările. Rîndunelele zboară și nu mai dau pe acolo. Trebuie să faci aa : pune să strice scările, să plece oamenii, apoi așază un singur îns voinic, într-un coș zdravăn legat cu o frînghie. De cum se ouă rîndunelele pune să-l tragă în sus cu frînghia, iar el să bage mîna-n cuib și s-o ia. Atîta tot.

Sfetnicul îl lăudă, scările fură stricate și oamenii trimiși la treburile lor. Apoi îl întrebă pe Kuratsumaro :

— Cum aflăm cînd se ouă rîndunelele, ca să tragem omul în sus ?

— Cînd o rîndunică are de gînd să se ouă, ridică coada, se-nvîrtește de șapte ori în jurul ei și apoi sloboade oul. Așadar, de cum se pornește o rîndunică să se rotească în jurul său, pune să tragă în sus coșul cu voinicul într-însul.

Sfetnicul se bucură, se duse în taină la orezăria Palatului și, vorbind cu oamenii de-acolo, porunci să pîndească zi și noapte. Tare era mulțumit de sfatul lui Kuratsumaro.

— Ce bucuros sînt că mi-ai ascultat dorința, cu toate că nici nu ești în slujbă la mine! — grăia Iso-no-kami bătrînului Kuratsumaro.

Grăind astfel își scoase caftanul și-l puse pe umerii bătrînului care-l sfătui ca operația să se petreacă noaptea.

— Mai vino pe la mine, îi zise sfetnicul la plecare sfătuitorului său.

Cînd se întunecă, sfetnicul se duse la proviziile Palatului. Rîndunelele tocmai își făcuseră cuiburi. Precum îl sfătuisă Kuratsumaro, așteptă să se învîrtească o rîndunică, și îndată puse să tragă omul cu coșul. Acela băgă mîna în cuib să caute, dar strigă „nu-i nimic aici“. Sfetnicul se supără.

— Păi, sigur că nu-i nimic dacă nu știi să cauți. Am să mă urc eu însumi. Că cine altul ar putea să facă o treabă ca lumea, dacă nu eu !

Urcă deci în coș, se așează la pîndă și îl traseră în sus îndată ce ridică o rîndunică coada dînd să se-nvîrtească. Apoi căută cu mîna în cuib și dădu de ceva neted. Imediat strigă :

— Am apucat-o ! Dați-mi drumul în jos !

Oamenii se grăbiră să-l coboare dar, grăbindu-se, scăpară frînghia și sfetnicul căzu pe spate peste un ceaun de bronz de Yashina, din cele cu trei picioare. Speriați slujbașii se grăbiră să-l ridice pe brațe, dar el zăcea cu, ochii dați peste cap. Aduseră apă și-i dădură să bea. Cînd începu iar să răsufle, îl luară de mîini și de picioare și-l dădură jos de pe ceaun, întrebîndu-l cum se simte. Oftînd din greu, le zise :

— Parcă îmi vin nițel în fire, numai că-s țeapăn din șold. Dar sînt mulțumit că tot am apucat scoica zămislirii ușoare. Aduceți o așchie aprinsă, s-o văd mai bine.

Zicînd astfel, înălță capul și deschizînd pumnul nu mică îi fu mirarea : ceea ce apucase era murdărie de pasăre, uscată. Cînd văzu, grăi :

— Ispravă fără izbîndă ! *Kai nashi*¹. Din vremea aceea o treabă nereușită se numește *kai nashi*.

Cînd văzu că nu e scoică, se-ntunecă la față. După ce că n-avea ce pune în lădița special pregătită își mai și frînsese spinarea. Se îngriji să nu afle lumea de isprava lui prostească, dar cu timpul a început să slăbească din ce în ce mai mult, gîndindu-se la gura lumii, la ce vor spune oamenii, cînd vor afla pățania, mai curînd decît la scoica pe care n-o avea. Rușinea îl apăsa mai tare decît aproniera morții. Kaguyahime auzi de pățania lui și-i trimise o scrisoare în versuri, să-l îmbuneze.

— Niciînd valul

nu urcă la pîni

din Suminoe.

Pînda, se zice, n-a adus

nici scoică, nici izbîndă.

I-o citiră, iar dînsul, deși era foarte slăbit, ridică totuși capul, ceru hîrtie și, cu inima grea, se căzni să scrie :

Așa izbîndă

mi-a adus strădania.

¹ *Kai nashi* — etimologie „populară”, *kai* (izbîndă) fiind omonim cu *kai* (scoică).

*Îndurînd pîn-la capăt,
viața se scurge,
Voi fi izbăvit ?*

Dar de cum scrisese, își dădu duhul. Kaguyahime aflînd, se înduioșă.

De-atunci se spune, cînd ai totuși noroc, *kai aru*, adică „cu izbîndă“, dar și „cu scoică“.

(S. C.)

SEI SHŌNAGON

Alături de doamna Murasaki, creatoarea prozei clasice japoneze *Genji*, Sei Shōnagon ocupă un loc important în istoria literaturii vechi nipone. Shōnagon a fost „doamnă” atașată curții imperiale de la Heiankyō, capitala Japoniei între anii 794 și 1185. Opera ei, creată la sfârșitul secolului al X-lea, este adunată în volumul *Însemnări de câpătti*, o carte cu note memorialistice, impresii, mici relatări asupra vieții de la curtea imperială, precum și asupra moravurilor timpului, în care figurează nume și însușiri de râuri, munți, orașe, flori, copaci etc. Scrierea se remarcă prin subtilitatea descrierilor, finețea observațiilor ce evoluează între poezia de autentic lirism și ironia delicată, de o ținută intelectuală cu adevărat elevată. Mai trebuie adăugat că însemnările lui Sei Shōnagon au eleganță stilistică, sînt scrise într-o limbă literară frumoasă, de mare puritate, cu foarte puține neologisme de proveniență chineză. Versurile sale strălucesc prin inteligență și profunzime, iar „poantele” sînt susținute de calambururi reușite, citabile și astăzi.

Însemnările de câpătti, ca și *Genji* de altfel, au fost scrise sub cel de-al 66-lea împărat al Japoniei, Ichijō (980 — 1099), care s-a suit pe tron la vîrsta de șase ani, și s-a căsătorit la zece ani cu prințesa Sadako, verișoara lui, în vîrstă de cincisprezece ani. Așadar, *Însemnările* au și o valoare documentară, punînd în centru Japonia secolului X și curtea imperială de la Heiankyō, azi marele oraș Kyōto. Numele capodoperei lui Shōnagon are un sens metaforic, dar este dublat și de un sens propriu, datorită unei întîmplări : împărăteasa i-a dăruit autoarei un teanc de hîrtii ca să facă din el un „câpătti”, adică o pernă, care de obicei era confecționată din lemn.

(I.D.)

Insemnări de căpătîi

(fragmente)

Lucruri nesuferite

A dat boala peste o rudă și ai nevoie de-un vraci. Îl cauți și nu-i acasă. Trimiți slugi după el în toate părțile, aștepti o veșnicie, pînă la urmă, în fine, se-arată. Îl primești cu bucurie și-l rogi să facă descîntecele. Dar se vede că în vremea din urmă a descîntat de prea multe duhuri rele, căci abia s-a așezat și i se moaie glasul de somnoreală. Nu pot să sufăr așa ceva.

Un om de nimic care pălăvrăgește întruna, cu zîmbetul pe față.

Un bătrîn își freacă dosul palmelor deasupra focului, apoi își întoarce mîinile pe-o parte și pe alta, netezindu-le să se încălzească. Unde s-a mai pomenit să facă un tînr așa ceva? Dar bătrînii — sînt în stare să-și ridice și tălpile pe marginea vetrei și să le frece, chiar așa, în timp ce stau de vorbă. Asemenea oameni, cînd îți vin în casă, înainte să se-așeze își deschid evantaiul, ca să șteargă locul de praf, pasămite. Apoi, odată așezați nu stau locului, ci-și potrivesc mereu poalele hainei de vînătoare ori le strîng sub genunchi. Ai crede că numai neciopliții de la țară sînt așa, dar nu, cunosc eu pe cîtiva de neam bun, unul e chiar *shikibu no taifu*¹.

Urit mi-e iarăși să-i văd pe bărbați la beție ; răcnesc, nu-și nimeresc gura, își mîngîie întruna bărbile, își trec cupele unul altuia — respingătoare priveliște ! Pesemne că așa se-ndeamnă între ei la băut. Pe urmă, tremură ca varga, își bălăbăne capetele și-și schimonosesc gurile cîntînd cîntecul copiilor „Cînd ne-am duus... la palat”. Așa se poartă chiar oamenii de neam, după cîte am văzut cu ochii mei. Sînt dezgustători.

Darmite javra care se-apucă să latre la oaspetele ce-a venit în taină !

Primești un bărbat peste noapte și-l culci într-un loc cam nepotrivit, iar dînsul sforăie ! Poftim !

Ori iarăși, vine iubitul noaptea pe ascuns : intră tiptil și tot cu grijă să nu-l vadă cineva, se izbește cu

¹ Al treilea funcționar din ministerul ceremoniilor, care avea al cincilea rang.

tichia lăcuită¹ de un lucru din odaie. Ce zgomot ! Iar dacă dă peste un stor de Iyo, îl ridică în spate cînd iese și-l lasă apoi să cadă, zdrong-zdrong, la loc. Storurile cu manșetă sînt mai grele, așa că fac și mai mult zgomot cînd le lași să cadă. Dar e destul să le ridici cu grijă cînd intri, și nu se-aude nimic. E groaznic cînd trage cineva ușa brusc în lături. Doar e așa ușor s-o deschizi dacă o ridici numai puținel și pe urmă o-mpingi în lături ! Cînd te repezi, chiar și-un perete de hîrtie face zgomot !

Te-ai culcat, și cînd să adormi, începe un țînțar să bîzîie : se-așază pe față și face cu aripile un zgomot mult prea mare pentru cît e el de mic. Sîcîitor mai e !

Nu-mi plac oamenii care se preumblă în cîte o trăsură care scîrțîie. Mă-ntreb cu necaz, oare să fie surzi ? Dacă nimeresc eu însămi într-o trăsură neunsă, mi se face o ciudă pe stăpînul ei !

Urîți mi-s și puricii. Umblă și sar pe sub veșminte, de parc-ar vrea să le salte-n sus !

Cîinii care urlă îndelung, toți deodată, sînt groaznici !

Nu-mi plac oamenii care nu-nchid ușa după ei.

Nepotrivieli

O femeie trecută care umblă cu burta la gură.

O femeie urîță are bărbat tînăr și îl cicălește rău, fiindcă se ține cu alta.

Omul bătrîn care se trezește brusc din somn, speriat.

Ori iarăși, un moșneag bărbos spărgînd ghinda în dinți.

O babă știrbă morfolind la prune care se vede că sînt acre.

O femeie de rînd înțolită în poale de ceremonie roșii ca focul. În ziua de azi, toate se-mbracă astfel.

De-un paravan îmbibat cu miresme de tămîie, cineva și-a atîrnat nădragii.

* * *

Cînd se scoală de lîngă iubita lui dimineața, la ceasul lunii palide, curteanul n-are să-și potrivească mult veș-

¹ *Eboshi*, tichie neagră lăcuită, prinsă sub bărbie cu o panglică de mătase violetă.

mintele și nici să-și lege panglicile tichiei lăcuite. Căci cine să-i scoată vorbe văzîndu-l la ceasul acela cu panglicile dezlegate și cu veșmintele descheiate ?

La ora despărțirii se cade să se arate dragăstos. Să se ridice de lîngă dînsa în silă, de parcă i-ar fi greu, chiar dacă ea îl zorește :

— Se luminează de ziuă. Hai, e peste poate să mai rămîi !

El pare îndurerat, îi e inima grea, căci noaptea nu i-a fost de-ajuns de lungă. Nu se scoală în picioare să-și tragă șalvării, ci se apleacă încă o dată spre dînsa, șoptindu-i la ureche vorbe dulci ce-au mai rămas nespuse. Între timp, pierdut în gînduri, și-a prins pe nesimțite cingătoarea.

Ridică apoi storurile de bambus și împreună pășesc în prag. Iubitul îi mai spune o dată ce lungă-i va părea ziua departe de ea, pe urmă se strecoară neuzit afară. Ea îl petrece cu privirea și multă vreme îi va rămîne în amintire tulburarea dulce a despărțirii.

Mai sînt și altfel de amintiri : bărbatul, care sare grăbit din așternut, se-ntinde (șalvării legați în grabă foșnesc neplăcut), își răsfrînge mînecele caftanului ori ale costumului de vînătoare, și mătasa iarăși fișie, apoi își leagă strîns brîul și stînd așa, își trage coiful lăcuit, legîndu-l bine sub bărbie, cu zgomot. Apoi umblă în patru labe să-și cate lucrșoarele ce le-a răspîndit seara pe podea (evantaiul și caiețelul lui !). Dar cum e întunerice, bîjbîie și nu dă de ele. Unde-or fi, unde-or fi ? — și se lovește de toate cele din odaie. În fine, dacă le-a găsit, își face vînt cu evantaiul și după ce-a-ndesat hîrțile în brîu nu găsește altceva de zis decît :

— Ei, am plecat.

Și-atîta.

Maicile rătăcitoare

Pe cînd locuia Măria Sa la casele cancelariilor s-a ținut sub acoperișul dinspre apus „Cetirea neîntreruptă”¹. Pretutindeni atîrnau chipuri ale lui Buddha și nu-i nevoie să mai spun că erau de față o mulțime de bonzi.

În a doua zi a cetirii, auzirăm deodată dincolo de pridvor un glas cam necioplît de femeie.

¹ Sărbătoare buddhistă ținută în luna a douăsprezecea, la care se citeau sutrele, zile întregi, fără întrerupere, bonzii schimbîndu-se la fiecare două ore.

— Rămasu-v-a pomană de la praznic ?

Cineva îi răspunse :

— Cum o să știm de pe-acum ce-o să rămână la urmă ?

Oare cine-o fi cea care a întrebat ? Ieșirăm în pridvor să vedem. Era o maică rătăcitoare¹, o babă în niște haine prăpădite și soioase, de ziceai că-i o maimuță.

— Ascultă, tu de colo, i-am strigat, ce poștești ?

— Sînt și eu o biată slujitoare a lui Buddha, răspunse ea, îndulcindu-și glasul, și tocmai mă rugai de-o rămășiță din jertfe, dar sfințiile lor se zgîrcesc !

Vorba îi era îngrijită și aleasă. Te apuca mila văzînd-o cît era de prăpădită. Totuși avea un soi de veselie și părea pusă pe glume, așa că i-am spus :

— Nu mănînci nimic altceva, numai pomeni sfințite ? Așa cuvioșie zic și eu !

Femeia se uită întîi la mine, apoi zise :

— Cum să nu mănînc și altele ? Numai cînd n-am de ales mă rog de-o pomană.

Am pus atunci cîteva poame și cîteva turte din cele mari într-un pachet și i le-am întins. Femeia a devenit îndată îndrăzneată și a început să ne povestească o mulțime de lucruri.

Doamnele mai tinere o iscodeau care mai de care :

— Ai bărbat ? Dar copii ai ? ... unde stai ?

Femeia o-ntorcea numai în ghidușii și vorbe în doi peri.

La urmă am întrebat-o :

— Dar cîntece nu știi ? Nu ne joci ceva ?

Și atunci baba se puse pe cîntat :

La noapte

Lîngă cine voi dormi ?

Lîngă guvernatorul din Hitachi,

Lîngă el voi dormi.

În somn, are pielea moale...

și așa mai departe, un cîntec tare lung.

Cînta și-și bălăbănea întruna capul. Prea era nerușinată. Noi rîdeam dezgustate.

— Pleacă ! Pleacă de-aici !

Spusei :

— Nenorocita de ea ! Ar trebui să-i dăm totuși ceva.

Măria Sa ne auzi :

¹ Călugărițe buddhiste, care rătăceau prin țară cerînd de pomană.

— De ce o faceți de batjocură ? A trebuit să-mi astup urechile, să n-o mai aud. Dați-i numai decît haina aceasta și lăsați-o să plece !

Așa făcurăm.

— Uite ce-a binevoit să-ți dea Măria Sa ! Că prea ești soioasă ! Ia îmbracă hainele astea !

Îi aruncarăm o rochie, ea o luă cu multe plecăciuni, o puse pe umeri și iar începu să joace. Ne era silă de ea, așa că intrarăm înăuntru.

De-atunci încolo își luă obiceiul să vină mereu. O poreclisem *guvernatorul din Hitachi*. Însă purta tot straiele cele vechi și soioase și ne întrebam în ciudate ce-o fi făcut cu rochia nouă ?

Cînd veni la doamna Ukon, Măria Sa îi povesti de cerșetoare, adăugînd :

— Se vede că au îmblînzit-o cu vorba doamnele mele. De bine ce-o duce aici, s-a învățat să vină întruna.

Împărăteasa puse pe Kohyoe s-o imite. Ukon pufni în rîs.

— Cum să fac s-o văd și eu ? Să mi-o arătați neapărat. Știu că e favorita voastră și n-am să v-o fur.

Nu trecu mult și apără o altă maică cerșetoare, aceasta însă avea purtări alese. Ne chemă afară și ceru pomană. Se vedea că-i e rușine să cerșească. Ni se făcu milă de ea și-i dădurăm, după obicei, o haină. Mulțumi cu plecăciuni cuviincioase și de bucurie îi dădură lacrimile. Cînd să plece, tocmai pică cealaltă, *guvernatorul din Hitachi*. O văzu și de-atunci încolo nu se mai arată multă vreme pe la noi.

„Vai, toată lumea rîde de Masahiro !“

Vai, toată lumea rîde de Masahiro ! Mă-ntreb cum s-or fi simțind părinții lui. Dacă se nimerește printre slujitorii lui unul mai acătării, îl iau oamenii deoparte să-l întrebe cum a ajuns la așa stăpîn și ce crede despre dînsul. Numai ca să-și rîdă de el pe urmă.

La o adică, Masahiro poartă numai lucruri alese, căci cămășile și hainele lui sînt toate mai de soi decît ale altora, și-apoi, știe să poarte o torță aprinsă în alai. Totuși, gurile rele zic că mai bine ar sta hainele acelea pe altul !

Adevărat că Masahiro spune uneori niște lucruri cam trăsnete ! Odată, a poftit să i se-aducă veșmintele pentru straja de noapte :

— Să meargă doi oameni să mi le aducă !

Sluga lui îndrăzni să spună că ajunge unul.

— Ce vorbești ? Ciudat om mai ești ! Cum o să care unul singur straietele pentru doi ! Crezi că poți turna două măsuri într-una singură ?

Nimeni nu pricepu ce vrea el să zică, așa că rîseră toți.

Altă dată, venind la el un sol cu o scrisoare, îl tot zorea să răspundă mai degrabă. Dar Masahiro se răsti la el :

— Dar pisălog mai ești ! Ce te repezi așa ? Ți-a turnat cineva fasole în foc¹ ? Ei, care mi-ai șterpelit și mi-ai ascuns călimara și penelul ? Să fie de mîncat ori de băut, aș mai înțelege.

Așa vorbea, și toți rîdeau în jurul lui.

Odată, a căzut la pat împărăteasa maică², iar Masahiro fu trimis la dînsa după vești. Cînd se-ntoarse, îl întrebă pe cine-a mai întîlnit acolo, iar el pomeni de unul și de altul, în totul vreo cinci. Dar alții nu mai erau ? Ba da, o întoarse el, erau, dar pleaseră. Sigur că iar au rîs toți. Și asta, tot o trăsnaie de-a lui.

Într-o bună zi, pe cînd stăteam singură în odaie la mine, numai ce apare dumnealui Masahiro :

— Draga mea domniță, am să-ți spun ceva. Să vezi ce-am auzit eu azi !

Masahiro veni lîngă ecranul meu și vru să mă cheme lîngă dînsul, dar în loc să zică „dă-te mai aproape“, ca oamenii, spuse :

— Apropie-ți cele cinci mădulare³.

Chiar așa a spus. Și ce s-a mai rîs pe urmă pe seama lui !

Într-o noapte, la numirea guvernatorilor, Masahiro avea poruncă să toarne uleiul în opaițe. Nu știu cum făcu, de călcă pe cîrpa întinsă sub un opaiț, iar aceea fiind proaspăt unsă cu ulei, i se lipi de talpă. Cînd dă el să se-ntoarcă, numai ce răstoarnă opaițul, ba îl mai și tîrăște după el, cu un zdrăngănit de ziceai că se cutremură pămîntul.

Apoi alta dată, lipsind mai-marele șambelanilor, întîrziară ceilalți cu prînzul. Masahiro, singur în odaie,

¹ Boabele de fasole aruncate în foc trosnesc și sar în sus : expresia se aplică oamenilor repeziți.

² Nyōin, împărăteasa văduvă, intrată în rîndul călugărițelor. Maică are aici ambele sensuri, fiind vorba de mama împăratului.

³ Expresie folosită de buddhiști ; parafrază pentru trup. „Cele cinci mădulare “ erau capul, mîinile și genunchii.

puse mîna pe-un blid de fasole și se trase după un ecran, s-o mănînce pe ascuns. Numai că nu trecu mult și cineva trase ecranul la o parte, de-l văzu toată lumea. Ce a fost atunci ! Curtenii nu se mai puteau opri din rîs.

Lucruri fermecătoare

Un veșmînt de curtean și-o pereche de șalvari atîrnate de-un ecran în cămara doamnei... ! Nu e rău cînd sînt straie verzi de șambelan. Apoi mantia lungă, făcută sul, pe care dumnealui o caută în zori, bîjbîind prin odaie — iar dacă n-o găsește îndată se sperie și strigă.

De cîte ori văd straie atîrnate de vreun ecran (fie vară fie iarnă), știu că s-a culcat cineva dincolo, și-atunci mă uit printr-o crăpătură din perdea.

Bărbații de modă veche

Bărbații de modă veche au un obicei prost de a-și îmbrăca șalvarii cum nu trebuie și mereu arată șleampeți. Întîi îi trag în față pînă la brîu și se-apucă să-și suflece cămașa lungă ca s-o îndese înăuntru. O potrivesc apoi frumos pe burtă și îndată leagă brîul strîns. După care își vîră amîndouă mîinile pe sub brîu, la spate, și se chinuie să-și îndrepte cămășile, îndoindu-se de șale, de parc-ar fi maimuțe cu mîinile legate. Oricît ar fi de grăbiți, nu se cade să se-mbrace astfel.

Auzul ascuțit al lui Masamitsu

Dar nimeni nu are auzul atît de ascuțit ca dumnealui Masamitsu¹, mai-marele vistieriilor. Adevărat grăiesc, domnia-sa ar fi în stare să audă cum cade o geană de țințar pe podele.

Odată, pe cînd locuiam la casele cancelariilor, stăteam de povești în aripa de apus cu căpitanul cel nou, fiul de suflet al marelui Ministru de Stînga². O doamnă

¹ Fujiwara Masamitsu, ministru de finanțe, șeful vistieriilor împărătești.

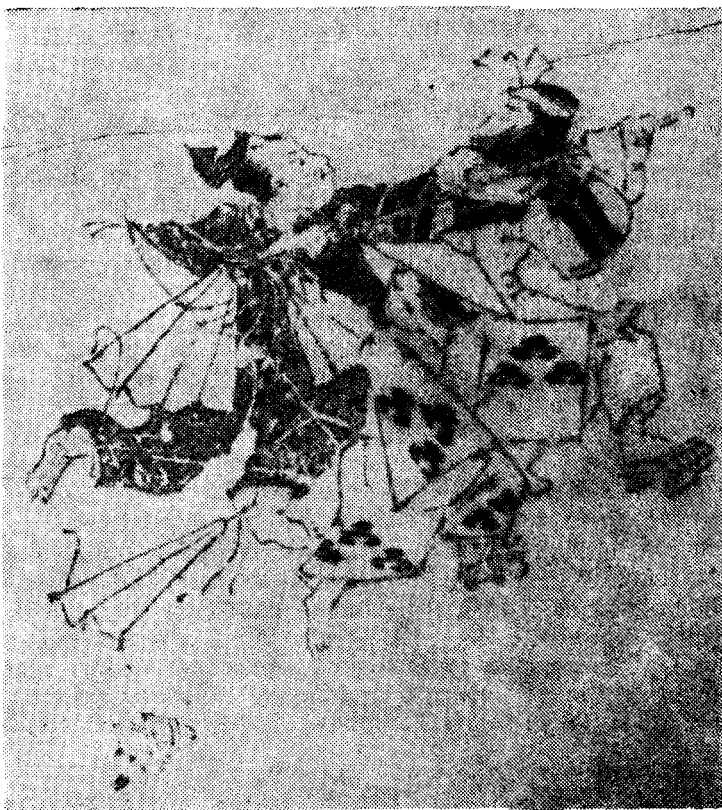
² Mare demnitar. E vorba de Minamoto Marinobu, fiu adoptiv al lui Fujiwara Michinaga.

de alături l-a rugat pe căpitan în șoaptă să-i vorbească despre picturile de pe evantaie. Eu i-am spus, tot în șoaptă, să aștepte puțin până ce pleacă Masamitsu. Atît de încet vorbisem, încît căpitanul plecă urechea spre mine întrebînd „Cum ai zis?“. Dar dumnealui Masamitsu, de departe, de la locul lui, strigă :

— Auzi obraznicie ! Dacă-i pe-așa, află că azi n-am să mă mișc de-aici.

Cum de mă auzise ? Îngrozitor !

(S. C.)

POVESTIRI DESPRE ÎNTÎMPLĂRI DE DEMULT (KONJAKU MONOGATARI)

E cunoscută exclamația lui Ryūnosuke Akutagawa la prima lectură a *Povestirilor despre întâmplări de demult*: „mi se părea că-i aud pe oamenii aceia strigînd, care de necaz, care de bucurie“. În contrast cu atmosfera artificios-pedantă a povestirilor de curte, împotmolite în convențional, vitalitatea și prospețimea modestelor culegeri de *setsuwa* („cărțile de predici“ ar fi poate termenul cel mai potrivit) sînt reconfortante.

Konjaku monogatari, colecție anonimă de „istorioare cu morală“ în treizeci de cărți, compilată pe la 1120, deci spre sfîrșitul lungii perioade de pace care este epoca Heian, e și cea mai cuprinzătoare antologie de acest gen. Nu numai numărul povestirilor (o mie) impresionează, ci mai ales ambiția enciclopedică și voința de ordonare a materialului imens într-un sistem de o neobișnuită simetrie tematică și formală. Vastul panopticum cuprinde în succesiunea „cărților“ întreg universul (din perspectiva Japoniei vechi) adică: India, China și Japonia — în dimensiunea sa cultural-istorică. În interiorul cărților, capitolele sînt aranjate ierarhic, în ordinea importanței pentru dogma buddhistă. Iar povestirile înseși se grupează în perechi cu nucleu tematic comun sau similar, legate de povestirea următoare prin cîte un motiv, o siglă încrustată în text. Stereotipe sînt începutul și sfîrșitul povestirilor, unde morala e nelipsită, iar utilitatea ei religioasă e uneori îndoielnică: așa de pildă îndemnul să nu te lași înșelat la cumpărături sau lauda adusă unui hoț mai milostiv, ori încuviințarea tacită a unei crime.

Inspirate din surse multiple, de la sutrele și legendele buddhiste ale Indiei, trecînd prin tradiții chineze buddhiste și taoiste, ele cuprind în capitolele destinate Japoniei cele mai variate surse scrise și orale. De la Buddha și familia lui pînă la patriarhii buddhismului, la învățații și înțelepții chinezi, magicienii taoiști, de la mai-marii istoriei japoneze (un întreg capitol se ocupă numai de clanul Fujiwara) pînă la hoții și pungașii care-și au și capitolul lor, anecdotele acoperă toate pozițiile ierarhiilor posibile. Mișună în carte curtenii prostănaci, bonzii păcătoși, lascivi, ipocriți, guvernatorii hrăpăreți și zgîrciți, prostimea satelor ignorantă, batjocorită. Nu e de mirare că lipsește tocmai capitolul ce urma să fie dedicat anecdotelor despre împărații Japoniei! Este complet, în schimb, capitolul 28, rezervat istoriilor umoristice.

ce au fost primite cu entuziasm de ascultătorii predicilor populare, potrivit-se de minune atmosferei lor de carnaval cu muzici, saltimbanci, dansuri și cîntece.

(S. C.)

Cum un fost guvernator din Suruga scapă de bătaie

Odată de mult trăia un bărbat pe numele Tachibana no Suemichi, fost guvernator în Suruga. În tinerețea lui se ținuse cu o doamnă dintr-o casă cu vază și, fiindcă venea pe ascuns la doamna aceea, slujitorii casei se adunară și se sfătuiră ce să facă.

— Nu ne place deloc tinerelul ăsta necopt, de rangul șase, care nici nu e din suita stăpînului nostru, dar umblă prin casă zi și noapte cum i se năzare. Hai să-l prindem și să-l ciomăgim !

Într-o zi, neștiind de nimic, Suemichi veni ca de obicei pe jos, însoțit numai de un fecior, și dispăru în iatacurile doamnelor, trimițîndu-l pe fecior îndărăt cu poruncă să vie a doua zi de dimineață după dînsul.

Între timp, oamenii care vroiau să-l ciomăgească îl zăriseră și dădură de știre pretutindeni în casă :

— A venit ibovnicul și a intrat la dumneaei.

Încuiară porțile din față și din spate, puseră bine cheile, luară fiecare cîte-un ciomag și astfel se așezară la pîndă în dreptul surpăturilor din zidul curții.

O fetișcană, slujnică la doamna, îi zări și-i spuse stăpînei. Doamna se sperie, povesti totul lui Suemichi, care sări din așternut, își trase în grabă ceva pe dînsul și rămase năuc în odaie, neștiind ce trebuie să facă.

— Mă duc la stăpîn, las' că aflu eu, zise doamna, dar mergînd să întrebe, află că isprava era plănuită de oamenii din suită, însă nu fără știrea stăpînului. Văzîndu-se în încurcătură, se așeză pe jos în odaia ei, podidind-o plînsul.

— Asta-mi lipsea, își zise în gînd Suemichi, să mă umilească ei în halul ăsta ! Fiindcă n-avea cum să fugă, trimise slujnica să vadă dacă nu e vreo gaură în zid pe unde s-ar putea strecura. Dar în fiecare loc pe unde ar fi putut dispărea stăteau cîte patru-cinci oameni cu șalvarii legați sub genunchi, cu săbii la șold și ciomege în mînă. Fata se întoarse, iar Suemichi se amări peste măsură la spusele ei.

Acest Suemichi era isteț tare și voinic nevoie mare, așa că se socoti.

— Iacă așa stau lucrurile ! Oricum rămîn în odaie, fie și toată noaptea, și-am să mă bat pînă la ultima suflare cu oricine încearcă să mă scoată de-aici. Iar mîine, pe ziuă, trimit după slujitorii mei și ies din casă. Or să vadă ei cu cine au de-a face și n-au să îndrăznească să se atingă de mine. Numai că, dacă vine mîine feciorul după mine, neștiind ce s-a urzit aici, cînd va bate la ușă, în zori, slugile îl vor recunoaște, îl vor prinde și-l vor lega.

Gîndul ăsta nu-i dădea pace, așa că trimise slujnica afară să pîndească venirea băiatului, dar servitorii o izgoniră, prin urmare fata se întoarse și se ghemui într-un colț, plîngînd.

Se făcu ziuă. Feciorul își făcu apariția. Slugile îl chitiră și-l întrebă cine e, iar Suemichi auzindu-le glasurile se temu că feciorul va răspunde prosteste. Dar feciorul le zise :

— Sînt slujitorul preotului care citește sutrele.

— Așa e, zise unul. Și-l lăsară să treacă.

Isteț băiatul, dar Suemichi fu cuprins de o nouă teamă : dacă cheamă slujnica pe nume cînd trece prin fața odăii ? Însă feciorul trecu fără să se apropie de odaia doamnei. Deci, a priceput băiatul ceea ce trebuie. Dacă pricepe atît de repede, înseamnă că e ager la minte.

— O fi clocind el ceva, gîndi Suemichi mai departe, cînd deodată se auzi din stradă un țipăt de femeie :

— Ajutor ! Hoțiii ! Tîlhaarii ! !

Oamenii casei, anume cei care erau mai pe-aproape, cum auziră, începură să strige : „Legați-l !” Cei ce pîneau la găurile din zid strigară și ei : „Acu ! Pe loc !” și o luară la goană pe unde le era la îndemînă, fără să mai deschidă porțile : „Unde-i hoțul ?” mai auzi Suemichi, apoi își dădu seama că totul a fost pus la cale de către fecior ! Ieși din casă în fugă. La poartă nu era nimeni, doar pe la găurile din zid pâlăvrăgeau cîțiva. Suemichi se repezi la poartă și zgîlțîi lacătul pînă-l smulse.

De cum deschise poarta, o rupse la goană cu pași uriași. La colțul străzii îl ajunse și feciorul din urmă, așa că alergară alături vreo două sute de pași, apoi își domoliră pașii și Suemichi îl întrebă pe băiat cum a făcut, iar feciorul zise :

— Porțile erau încuiate, lucru neobișnuit, pe la surpături păzeau oameni care m-au luat la întrebări. Nu e lucru curat, mi-am zis și m-am dat drept slujitorul preotului care citește sutrele și-atunci m-au lăsat înăuntru. După ce mi-am făcut auzit glasul, m-am întors pe unde am venit. Pe cărare, am dat de o slujnică ce se găsisse să se ușureze tocmai acolo. Am luat-o de păr, am bușit-o de pământ și i-am rupt rochiile. Și când văzui că țipetele ei îi scot pe ceilalți în cale, mi-am zis că tot așa poți ieși și domnia-ta. Deci, lăsa slujnica și mă făcui încoace.

Suemichi se întoarce acasă cu feciorul.

Chiar dacă e o slugă de rînd, un băiat isteț ca acesta e neprețuit.

Acel Suemichi era fiul lui asomi Norimitsu răposatul, fost guvernator în Mutsu. Pe cît de îndrăzneț, pe-atît de iute de picior.

Așa se povestește și așa s-a transmis.

Despre puterea teribilă a starețului Jitsuin

Odată, demult, trăia în Pagoda de Miazănoapte, pe muntele Hiei, un stareț pe nume Jitsuin, căruia i se zicea și starețul Komatsu. Era mult prețuit atît pentru învățătura deschisă, cît și pentru cea tainică¹ pe care le cunoștea în mod desăvîrșit. Pe deasupra era și nemaipomenit de vînjos.

Odată, cînd ațipise el după prînz, veniră cîțiva învățăcei, care, aflînd de puterile lui strașnice, vroiau să-l încerce. Aduseră nuci și-i băgară opt între degetele de la picioare. Starețul se făcea că doarme. Îi lăsa să-i vîre nucile între degete și apoi oftă o dată ca omul care se-ntinde în somn și-și chirci degetele de la picioare de crăpară toate nucile deodată.

Altădată, ținu Împăratul o ceremonie la Palat, după ritualul de taină și veni și Jitsuin la slujbă cu toată suita lui preoțească. Stătu el ce stătu, dar cum se făcuse noapte tîrziu, se retrase și ieși să-și caute însoțitorii. Însă nici aceia, nici feciorii nu erau nicăieri. Nu găsi decît sandalele lui de lemn, așa că porni de unul singur, pe lîngă străjile de la poartă și fiindcă era lună plină se preumblă

¹ Doctrinile exoterice și cele ezoterice ale buddhismului.

pînă la Sala Virtuții Militare. Cînd deodată se apropie de dînsul un om cam jerpelit și-l întrebă :

— De ce umbli singur, prea-cuvioase ? Binevoiește și încalecă pe spinarea mea, că te duc eu.

— Minunat, răspunse starețul bucuros și se lăsă purtat cu dragă inimă. Ieși omul din împrejurimile Palatului și merse pînă la răscrucea între calea Ōmiya de Apus și a doua Transversală, unde spuse :

— Fă bine și dă-te jos !

Dar starețul :

— Păi ce, aici voiam eu să ajung ? Eu vreau la piața Altarului ! Necunoscutul se gîndise că prea sînt infoliți călugării, dar nu știa el de puterea starețului.

— „Am să-i smulg sutana“, îi trecu lui prin minte și-l zgîlții cu putere, răstindu-se la el :

— Ce, nu vrei să te dai jos ? Nu cumva ți s-a urît cu viața ? Dă-ncoace sutana !

Și încercă să se-ntoarcă. Dar starețul grăi :

— Ei, la una ca asta nu m-am gîndit ! Eu ziceam că ți-e milă că m-ai văzut așa stingher și de-aia vrei să mă duci în spate. Păi nu-mi scot eu sutana pe frigul ăsta !

Și cînd strînse odată ca-n chingi coapsele omului, acela crezu că-l înjunghie săbii. Și nemaiputînd îndura, se rugă cu glas plîngăreț :

— M-am înșelat amarnic. Dacă crezi că-ți vreau răul, apoi numai din prostia mea. Am să te port unde dorești. Dar rogu-te, nu mă mai strînge așa, că-mi ies ochii din cap și-mi zdrobești oasele.

— Păi zi așa, îi spuse starețul. Îl mai slăbi din strînsoare ușurîndu-l, iar omul îl săltă nițel, întrebîndu-l unde dorește să-l poarte.

— De fapt vroiam să ajung la crîngul de pini unde se țin banchetele împărătești, ca să privesc luna. Dacă-ai fost așa isteț și m-ai adus încoace, cară-mă și în crîng să mă uit la lună.

Omul îl purtă pînă la crîngul banchetelor și acolo se rugă :

— Binevoiește și coboară, precucuvioase. Aș dori să mă retrag.

Dar starețul nu-i dădu drumul. Privi în voie luna din cîrca lui, ba mai cîntă și niște cîntecele. Așa trecu un ceas bun. Amăritul de sub el îndura cele mai crunte chinuri, cînd starețul îi zise :

— Tare-mi place mie locul de curse al gărzii de dreapta. Ce-ar fi să mă duci acolo ?

— Aoleo, vreau acasă ! se rugă omul și nu se urni. Bine, gândi starețul, și când strînse nițel din coapse, omul se văită crunt :

— Aoleu, nu mai pot ! Te duc, te duc ! La care starețul îl mai slăbi din strînsoare, se simți din nou săltat și apoi fu dus pînă la locul curselor de cai ale gării de dreapta. Starețul purtat de ici colo, recita în tihnă poezii și cînta nepăsător, căci avea vreme. Ajuns la locul dorit, porunci :

— La locul de curse de lîngă calea Kitsuji mi-am dorit eu întotdeauna să merg, ia du-mă !

Omul nu se putu împotrivi și-l purtă pînă în acel loc, jeluindu-se de mama focului. Și tot așa mai departe, la porunca starețului, pînă în Nishinomiya, în partea cecalaltă a orașului. Astfel umblă el noaptea întregă cu povara în spinare și în zori îl duse îndărăt în piața Altarului unde scăpă și se făcu nevăzut.

În cele din urmă, bietul om căpătă sutana, dar cu cîte chinuri ! Asemenea puteri avea starețul.

Așa se povestește și așa s-a transmis.

Cum stătură trei războinici în cîmpia Murasaki

Odată, demult, trăiau trei voinici, pe nume Taira no Sadamichi, Taira no Suetake și Sakata no Kintoki, toți trei din suita vasalului imperial Minamoto no Yoritomo, guvernator în Settsu. Toți trei erau arătoși, vrednici în mînuirea armelor, neînfricați și iscusiți în toate celea. Drept care făceau fapte mari în ținuturile de la Răsărit¹ și erau războinici temuși, iar guvernatorul îi prețuia mult și-i ținea pe-aproape, ca să-l slujească.

În ziua Întoarcerii de la Kamo², cei trei se sfătuiră :

— Sărbătoarea de azi trebuie s-o vedem cumva—și oftară :

— Să mergem călare în coada procesiunii nu e bine, că ne-ar sta rău. Dar nici pe jos, cu fețele acoperite, nu se cade să mergem. Bine-ar fi să privim și noi la procesiune, dar cum să facem ?

— Ce mare lucru ? zise unul, luăm cu împrumut o căruță de-a călugărilor și mergem în căruță.

Dar altul :

¹ Ținuturile de Răsărit se întindeau în nord-estul vechii capitale cuprinzînd și regiunile „necivilizate” din jurul actualei capitale, Tōkyō

² Procesiune mare, pe la mijlocul lunii a patra, desfășurată cu mare fast.

— Dacă mergem cu o căruță străină și ne iese în cale vreun curtean cu vază, iar noi, nedeprinși cu minatul boului, te pomenești că dăm peste el și poate să-l calce boul în picioare... E posibil atunci chiar să murim cu toții fără rost.

La care al treilea propuse :

— Ce-ar fi să privim dintr-un car ca al doamnelor, cu perdelele lăsate ?¹

Ceilalți doi încuviințară. Închiriară îndată un car cu coviltir și cei trei voinici urcară gătiți cu șalvari de rînd, albaștri cu trandafirași. Numai că-și păstrară încălțările și nelăsînd poalele mîncilor să se reverse pe sub perdele, cum cerea uzanța, carul lor putea da de bănuît.

Cît ținu drumul spre cîmpia Murasaki, cei trei, care nu călătoriseră niciodată într-un car de doamne, fură și zdruncinați și dați de-a valma, întocmai cum scuturi boabele într-o cutie cu capac : cînd se izbeau de scîndurile din laturi, cînd își loveau frunțile una de alta, cînd se rostogoleau pe spate ori se răsturnau cu burțile-n jos. Era de neîndurat. Și fiindcă li se făcu greață de drum, vărsară tot ce mîncaseră, ba le mai căzură și tichiile de pe cap. Pesemne că boul îi trăsese cu prea multă grabă. Dîșii strigau : „Mai domol, mai domol“, iar oamenii din carele ce treceau în aceeași direcție și cei care mergeau pe jos, pe alături, se întrebau :

— Oare cine-o fi călătorind în carul ăsta ? Parc-ar fi gîștele din ținuturile de Răsărit, țipînd de-a valma, de nu pricepi nimic.

— Or fi fete de la Răsărit ! Vor și ele, săracele, să fie de față și să privească.

Dar cum țipetele erau puternice ca și glasurile bărbătești, cei ce auzeau nu mai știau ce să creadă.

Astfel ajunseră în cîmpia Murasaki, dezlegară boul și proptiră carul, dar așteptînd așa, li se făcu rău de zgîlțîiala de mai înainte și li se învîrtea totul în fața ochilor, de parcă ar fi stat lumea cu capul în jos. De-atîta rău de drum, adormiră toți trei, lungiți pe burtă.

Între timp sosi procesiunea și trecu pe lîngă dîșii, dar cum dormeau buștean se sfîrși toată petrecerea, iar ei nu văzură nimic. Abia după ce trecuse totul și oamenii își înhămau boii, umblînd printre care, se treziră spe-

¹ Despre „plăcerea“ de a călători cu carul vorbește și Sei Shōnagon într-un fragment plin de haz din „Însemnări de căpătii“, p. 22 (Edit. UNIVERS, 1977).

riați. Nu numai că le era greață, dar mai și adormiseră și nu văzuseră nimic. Erau miniați peste măsură.

— Dacă la înapoiere boul merge tot așa, nu mai rămânem în viață ! Să fim pe cal, în toiul luptei, printre o mie de războinici, nu ne sperie, căci sîntem obișnuiți. Dar să ne dăm viața pe mîna unui prăpădit de vizitui și să pățim ca adineauri — la ce bun ? Păi mai scăpăm noi dacă ne întoarcem tot cu carul ? Mai bine așteptăm aici să plece lumea și să ne putem întoarce pe jos fără să fim recunoscuți de cineva.

Zis și făcut : după ce se împrăștie lumea, se dădură jos din car și-l mînară gol îndărăt. Apoi, cu tichiile trase pînă peste nas, ținînd evantaiele deschise să-și ascundă obrazul, se întoarcă în casa guvernatorului din Settsu, în Transversala Întîi.

Erau ei bărbați vrednici și viteji, dar fiindcă nu mai umblaseră în car se jeluiră de parc-ar fi stat să moară, și se făcură de rîsul lumii. Suetake zise ceva mai tîrziu :

— Ne știe lumea de războinici neînfricați, dar la lupta cu carele știu că n-am fi buni. De la acea întîmplare ne-am saturat de-a binelea. În viața noastră nu ne-om mai apropia de care.

Așa se povestește și așa s-a transmis.

Cum poetul Motosuke trecu călare pe Calea cea Mare¹ în timpul sărbătorii de la Kamo

Odată, demult, trăia un poet cu numele Kiyohara no Motosuke. Fiind dînsul al doilea vistiernic al Palatului, fusese ales ca Trimis împărațesc pentru sărbătoarea de la Kamo. Deci străbătu călare drumul peste Transversala Întîi prin fața rîndurilor de care ale curtenilor tineri ce se țineau lanț de-o parte și de alta. Deodată cahul lui înzorzonat se poticni și Motosuke căzu la pămînt.

Privitorii, oameni subțiri, fură cuprinși de milă, căci era om bătrîn, deși Motosuke sărise îndată în picioare. Îi căzuse tichia și văzură cu toții că nu mai avea un fir de păr pe capul care arăta acum ca o tigaie. Slujitorul lui prinse tichia în zbor și i-o întinse. Dar Motosuke o împinse cu mîna și-l muștră :

¹ Orașele, cartierele și mai ales orașul-capitală au un contur dreptunghiular. Străzile încep din fața palatului. Cele paralele cu fațada principală a palatului sînt numite Transversale (prima, a doua, a treia etc.), iar cele perpendiculare pe acestea, Căi.

— Nu te pierde cu firea. Ia-o încetinel. Mai am să spun cîteva vorbe acestor preacinstite fețe.

Se apropie de carele curtenilor. În razele soarelui chelia îi lucea de-ți era mai mare mila. Toată lumea din drum se lăluci în jurul lui, alegînd și strigînd de-a valma. Cei din trăsuri și cei de pe tribune¹ se înălțau pe vîrfurile picioarelor rîzînd în gura mare.

Ajuns la carele curtenilor, Motosuke grăi :

— Domniile voastre îl credeți poate pe Motosuke un prostănac, fiindcă a căzut de pe cal și și-a pierdut tichia. Dar tocmai aici e greșeala. Căci e un lucru obișnuit ; pînă și oamenii cei mai grijulii se pot împiedica de ceva și pot cădea. De ce să rîdeți cînd e vorba de un cal, care nu poate fi atît de prevăzător. Unde mai pui că pe calea aceasta mai sînt și mulți bolovani. Iar calul, de vreme ce-l poartă feciorul de zăbală, nu poate pași pe unde-i place, că-l trage cînd încoace, cînd încolo. Deci eu singur port vina, nu calul. Ei bine, o dată ce calul se împiedică și cade, mie ce-mi rămîne de făcut ? Șaua chinezească e turtită, n-ai ce-i face. Deci calul împiedicîndu-se, căzui și eu. Iar în ce privește tichia — aceasta nu era legată ! O tichie ține pe cap numai dacă ai păr mult să-l îndeși în punga ei². Dar iată că al meu a căzut și n-a mai rămas nici un fir. Deci nu dați vina pe tichie ! Și-apoi nu e prima dată că se-ntîmplă așa ceva. Iată : cancelarul cutare a binevoit să cadă tocmai în ziua Urcării pe tron. Un cutare sfetnic mijlociu s-a întîmplat să se prăbușească la vînătoarea împărătească din anul cutare, și un anume vicecomandant s-a răsturnat în cîmpia Murasaki în ziua întoarcerii de la Kamo ! Există nenumărate asemenea cazuri. Deci domniile voastre, tineri curteni, care n-aveți cunoștință de acestea, nu se cade să rîdeți. Dimpotrivă, dacă rîdeți, sînteți niște prostănaci.

Cu vorbele acestea se adresă Motosuke celor de față, numărînd „cazurile“ pe degete. Cînd termină, se retrase ceremonios, se opri în mijlocul drumului și strigă cu glas tare :

— Adu-mi tichia !

Și luînd-o și-o puse pe cap. Toată lumea ce se afla acolo rîdea și făcea o hărmălaie de nedescris. .

¹ Se ridicau tribune speciale pentru privitorii de vază, prin fața căreia trecea procesiunea.

² Tichia de curtean are o „pungă“ în vîrf, în care se vîră smocul de păr legat.

Slujitorul care ridicase tichia se apropie să ă-o dea și-l întrebă :

— Stăpîne, de ce n-ai pus-o în cap îndată și ai mai ținut cuvîntarea asta fără noimă ?

— Măi, de ce vorbești timpenii ? se răsti Motosuke. Numai prezentîndu-le astfel lucrurile îi pot opri pe domnii aceștia să rîdă de-acum încolo. De n-o făceam, dumnea-lor ar fi rîs de mine mereu.

Grăi astfel și se îndepărtă călare.

Acest Motosuke era un om bătrîn care-și pusese în cap, înțelept cum era, să-i facă pe oameni să nu rîdă de niște întîmplări prea-ciudate, de aceea vorbise astfel, fără sfială.

Așa se povestește și așa s-a transmis.

Cum Tamemori, guvernator în Echizen, îi îmblînzi pe ofițerii celor șase companii ale gărzii

Odată, demult, trăia un om pe nume Fujiwara no Tamemori. Pe vremea cînd era dînsul guvernator în Echizen se întîmplă să nu-și plătească o dată partea de orez către gărzile împărătești. Toți ofițerii gărzilor, ca și soldații, se făcură foc și pară. Și purtîndu-și corturile ușoare, merseră pînă la Tamemori și se instalară binișor în corturi, în fața porții. Înșirară scăunașele pliante, așezîndu-se în rînd unul lîngă altul de nu mai putea nimeni să intre ori să iasă. Și rămaseră acolo, cerîndu-și plata.

Era în luna a șasea, cînd ziua-i lungă și zăpușeala mare. Oamenii șezură nemișcați din zori, așa că după-amiază erau amețiți de soare și de căldură. Dar erau hotărîți să nu se urnească pînă nu capătă cele ce li se cuvin. Într-un tîrziu, poarta se deschise de-o palmă și-un slujitor bătrîn scoase capul.

— Prea-cinstitul guvernator mi-a poruncit să vă vorbesc în numele domniei sale. Zice : „V-aș primi eu deîndată în persoană, dar nevasta mea și copiii s-au speriat și se jeluiesc din pricina acestui incident neobișnuit, așa că nu pot sta de vorbă cu domniile-voastre. Dar, dacă tot ați stat aici pe zăpușeala asta ziua întreagă, vi se vor fi uscat gîtlejurile, și-apoi, m-am gîndit că putem

sta de vorbă pe rînd. Deci : ce-ar fi să vă chem înăuntru, să îmbucați ceva, bunăoară ? Ce ziceți ? Dacă n-aveți nimic împotrivă, îi poftesc pe ofițerii din Gărzile de Stînga și de Dreapta să intre întii. După aceea am să mă sfătuiesc cu domniile-voastre, cei din celelalte companii. Știu că ar trebui să stăm de vorbă toți împreună, dar casa mea e atît de nearătoasă și strîmtă, încît n-am unde să vă primesc. Deci aveți nițică răbdare. Dacă acum Gărzile Palatului vor să intre întii..." Iată așa mi-a zis stăpînul, mai adăugă sluga.

Oamenii doborîți de căldură fură cît se poate de fericiți că, în fine, își pot înfățișa jalba.

— Ce frumos din partea lui! Să intrăm și să-i spunem ce ne-a adus încoace.

— Prea bine, zise sluga. Poarta se deschise și intrară cei din Gărzile de Dreapta și de Stînga ale Palatului.

De-a lungul galeriei de miază noapte fuseseră în tinse rogojini lungi pînă la poarta care dă spre încăperile interioare, iar pe ele stăteau în șir vreo douăzeci-treizeci de măsuțe scunde, puse față-n față, pe două rînduri. Pe ele, gustări din belșug : sărături de toate soiurile ; pește sărat și uscat în bucățele, somon în saramură deasă, scrumbie sărată, cegă în borș de fasole. Erau acolo și prune purpurii, pîrguite, zece blide mari pline cu vîrf.

După ce aduseră toate bucatele, slujitorul îi îndemnă :

— Pe-aici, poftiți, Gărzile Palatului întii... Și se îmbulziră cei mai vîrstnici din ofițerii Gărzilor în frunte cu Owari no Kanetoki și Shimotsuke no Atsuyuki.

— Acuma-s destui, zi e slujitorul. Ceilalți să mai rabde nițel. Închise poarta cu cheia și luă cheia cu dînsul.

Ofițerii fură înșirați în curte și poftiți să se grăbească. Se așezară pe prispă față-n față, pe două rînduri.

— Aduceți degrabă cupele cu vin, strigă slujitorul. Dar vinul nu veni, iar ofițerii se dădură la toate acele sărături, la peștii în saramură și în borș de fasole și la celelalte.

— Unde-o fi rămas vinul ? se minună slujitorul. Dar vinul nu venea.

Sosi vorba de la guvernator cum că domnia-sa s-ar grăbi să-i primească, dar tocmai l-a plesnit un guturai și nu poate veni. Să guste, pînă una-alta, din bucate, pînă sosește dînsul. Vinul tot nu venea.

Dar iată că într-un tîrziu fu adus și vinul : doi paji tinerei cărau fiecare cîte-o pereche de ulcele pîntecoase. Le puseră pe tăvi între Kanetoki și Atsuyuki, care ședeau față-n față. Apoi aduseră oalele mari de vin, pline

ochi. Kanetoki și Atsuyuki luară ulcelele și le umplură. Era cam tulbure și acrișor vinul, dar cum aveau gîtlejurile arse de căldură, le dădură pe gît. Goliră astfel ulcelele de trei ori la rînd înainte de a le pune iar pe masă. Veni rîndul celorlalți, care sorbiră care cum putură cîte două-trei, ori patru, ori cinci ulcele cu vin, atît cît să-și umezească gîtlejurile. Și-apoi dă-i cu prune și dă-i iar cu vin, așa că băură a cincea, a șasea oară. Abia după acestea se strecură guvernatorul după o perdea și le vorbi :

— Prea-cinstiții mei oaspeți, vă cer iertare din suflet. Cine-ar fi zis că voi ajunge să mă ocăriți ? Dar iată, a fost o secetă în Echizen și nu s-au făcut de nici unele. O fi fost o boabă-două de orez, dar cei-de-sus mi-au luat tot. N-am nimic, nici măcar hrană pentru ai mei. Slujnicele mor de foame. Pesemne că mi-a fost scris să rabd rușinea asta. Faceți bine și îndurați-vă, că nu vă pot da nici un blid de orez. Păcatele din alte vieți mi-au întîrziat numirea și cînd am obținut-o, mă pomenii cu o provincie sărăcită. Numai eu sînt de vină de toate ne-cazurile, numai *karma* mea cea rea. Și se apucă să se jeluiască plîngînd.

Kanetoki și Atsuyuki sedeau aproape de dînsul, așa că le putea auzi chiorăiturile stomacului. Dregîndu-și glasul, bătură un timp cu bastonașele în masă, ca să acopere chiorăiturile. Cînd își scoase guvernatorul capul prin perdea, toate burțile chiorăiau ținîndu-și isonul, iar ofițerii, pînă la ultima masă, se chirceau de dureri.

— Să-mi fie cu iertare, zise Kanetoki și se sculă cu mare grabă de pe locul său. La acest semn se ridicară toți ofițerii de pe locurile lor și se buluciră în urma lui, sărînd de pe prispă ori de pe scînduri, slobozînd vînturi. Unii alergară pînă la șură și-și dădură drumul înainte de a-și da jos nădragii. Alții își ridicară poalele și se ușurară. Unii, nemaiavînd vreme să se ascundă își dădură drumul pe unde se găseau. Cu toate astea îi pufnea risul.

— Chiar așa, hoțul ăla bătrîn nu se-ncurcă. Ne-am gîndit noi că clocește ceva. N-avem nimic cu guvernatorul. Ne-o făcurăm cu mîna noastră. Dacă ne-a îmboldit setea ! Și rîdeau cu toții în timp ce se cufureau cu mari dureri.

Tocmai atunci se deschise poarta.

— Domniile voastre pot pleca. Și să poftească din celelalte companii.

— Chiar așa ! Să poftească și să se cufurească și ei ca noi.

Toți își murdăriseră nădragii. Și văzându-i cum se strecoară pe poartă ștergându-și nădragii, gărzile din celelalte companii dădură bir cu fugiții, rîzînd.

Într-adevăr, totul se petrecuse după planul lui Tamemori.

„Am să-i las să se prăjească la soare vreo opt ceasuri, apoi îi chem. Ce sete le-o fi ! Și-apoi le dau prune și saramură, să le fac poftă și după ce-și vor fi umplut burțile goale cu sărături le dau vin acrișor amestecat cu sămînță de *convolvulus*. Au să se cufurească verde adunătura de afurisiți !”

Acel Tamemori era șiret ! Un vulpoi bătrîn care se ținea de șotii și făcea lumea să rîdă. Tot de-astea făcea. Oamenii riseră și spuseră că așa le trebuie gărzilor dacă se duc cu plîngere la un șarlatan. Gărzile, pesemne, ținură minte, că nu se mai duseră niciodată să protesteze la vreun guvernator care nu și-a plătit datoria.

Așa se povestește și așa s-a transmis.

Despre nasul preotului Curții din Ikenoo

Odată, demult, trăia în Ikenoo un călugăr căruia i se zicea Zenchin, și care era preotul Curții. Ducea o viață cumpătată și practica cu folos Învățătura Tăinuită a Cuvîntului Adevărat. Fiindcă respecta cu cuget curat poruncile dreptei purtări, nu găsea nici urmă de paragină în sala Turnului și în chiliile călugărilor din stăreția lui, iar flacăra veșnică a jertfelor nestingîndu-se nici cînd, daniile către călugări și predicile se țineau lanț, așa încît chiliile erau mereu pline. În baie nu trecea zi să nu clocotească apa în cazane și se-auzea de-acolo pălăvrăgeala preacuvioșilor, de-ți era mai mare dragul. Și, dată fiind bunăstarea mănăstirii, se ridicară în jurul ei mulțime de colibe, ba crescuseră chiar un sat întreg.

Numai că avea acest preot Zenchin un nas lung de vreo cinci-șase șchioape, care-i atîrna pînă sub bărbie, purpuriu la culoare și ciuruit precum coaja unei portocale uriașe. Și nasul acesta îl mîncea îngrozitor. De aceea puneă apă la fiert într-un ibric acoperit cu o scîndurică cu gaură la mijloc, tocmai cît să-i încapă nasul, și de cum începea apa să clocotească, dînsul își băga nasul prin scîndurică și-l fierbea bine-bine. Iar cînd îl scotea, nasul era purpuriu la culoare. Se lungea atunci pe-o parte,

punînd o proptea potrivită sub nas și chema un om să i-l frămînte în picioare. Călca omul acela pînă ieșea un fum negricios din nările negre și atunci călca mai tare și din fiecare nară ieșea cîte-un viermișor alb. Apoi îi mai scoteau din nări cu un cleștișor cîte-un vierme alb și lung de vreo patru șchioape, după care puteai privi fără opreliște prin nările curățate. Atunci dînsul își băga nasul din nou în apa clocotită și-l fierbea ca înainte, pînă ce se strîngea de se făcea mic ca un nas obișnuit. Dar nu treceau două-trei zile și nasul începea iar să-l mănînce, plesnind și întinzîndu-se pînă ce se făcea tot atît de mare și umflat ca la început.

Cînd dorea cuvioșia sa să soarbă terci de orez, puneă un învățăcel să se-azeze în fața lui și acela ținea nasul ridicat cu o scîndurică lungă de două palme și lată cam de una, și-l ținea așa pînă sfîrșea masa, după care învățăcelul dădea drumul nasului și se retrăgea. Pusese o dată și pe altcineva să îndeplinească operația aceasta, dar acela îi ținu nasul cu atîta neîndemînare, încît cuvioșia sa, de necaz, nu mai mîncă nimic. De atunci înainte numi doar pe acel învățăcel pentru această slujbă.

Dar se întîmplă să se îmbolnăvească învățăcelul, așa că nu era nimeni să-i țină precuviosului nasul la terciul de dimineață și dînsul cumpăni ce-i de făcut. Dar cum un slujitor al templului se lăudase odată că ar fi în stare să țină nasul cum trebuie și că n-ar fi cu nimic mai prejos decît învățăcelul cu pricina, cineva îi aduse la cunoștință lui Zenchin vorbele acestuia. Era un slujitor de rang mijlociu, arătos și priceput, căci slujise într-o casă cu yază, așa că Zenchin porunci :

— Chemați-l încoace ! Dacă dorește, n-are decît să mi-l țină.

Îl chemară și feciorul veni. Luă în mînă scîndurica-sprîjinitoare, se așeză în poziția convenită în fața lui Zenchin și îi ținu nasul la înălțimea dorită cît timp precuviosul își sorbi terciul.

„E îndemînatic foc. Face treaba mai bine chiar decît celălalt“, gîndi precuviosul sorbind din terci. Deodată însă feciorul întoarse capul într-o parte și slobozi un strănut zdravăn. Mîna i se clătină, scîndurica-sprîjinitoare-de-nas se înclină într-o parte, iar nasul căzu — pleosc ! — în ulcica de tînichea, de-i stropi atît pe precuviosul cît și pe fecior, cu terci, pe toată față.

Zenchin se mînie îngrozitor și luă o bucată de hîrtie ca să se șteargă de terciul care i se lipise pe creștet și pe față, răcnind la fecior :

— Ești un terchea-berchea nesăbuit ! Dacă în locul nasului meu îl țineai pe-al unui domn sus-pus, nu s-ar fi întâmplat una ca asta. Prostălau căscat ce ești ! Afară cu tine !

Izgonit astfel, feciorul se retrase bombănind :

— Dar unde se mai găsește în lume încă un nas ca al dumnealui ? Vorbește cam în doi peri preacuviosul !

Învățăceii, cîți erau de față, o zbughiră pe-afară rîzînd în hohote.

Totuși trebuie să pui la socoteală că nasul acesta, oricum ar fi fost el alcătuit, era, la urma urmei, un nas fără pereche.

Toți, cîți auziră răspunsul isteț al feciorului, îl lăudară. Așa se povestește și așa s-a transmis.

Cum voia să slăbească sfetnicul mijlociu de pe Transversala a treia

Odată, demult, trăia un om căruia i se zicea sfetnicul mijlociu de pe Transversala a treia. Îl chema Fujiwara Tomonari. Era fiul preacinstit al Cancelarului de Dreapta¹ din Transversala a treia. Era înțelept și foarte citit, cunoscînd bine treburile Împărăției de Mijloc, fiind și cumpănit, îndrăzneț și hotărît. În plus, cînta de minune din zdrîngă. Și fiind strîngător din fire, casa lui ajunsese la mare belșug și îndestulare.

Era mare de stat și burtos peste măsură, așa încît ajunsese să-l supere grăsimea și-l chemă pe doctorul Wake Shigehide, rugîndu-l :

— Spune-mi ce să mă fac cu pîntecele ăsta uriaș ! Mă îngreunează că de-abia mă mai pot așeza și ridica.

Doctorul îl sfătui :

— În timpul iernii să mănînci orez muiat în apă fierbinte, iar vara orez muiat în apă rece.

Prin luna a șasea, sfetnicul se duse din nou pe la doctor :

— Dacă se poate, vino și stai cu mine pînă mănînc orezul, să vezi dacă fac bine.

Doctorul se învoi și stătu lîngă el, iar sfetnicul chemă un slujitor :

— Adă-mi orezul cu apă, ca de-obicei !

¹ Al treilea rang în ierarhia guvernamentală.

Slujitorul se retrase grăbit și se întoarse curînd cu o măsuță scundă pe care i-o așază înainte. Pe măsuță puse doar două rezemători pentru bețișoare. În dată sosiră niște slugi purtînd castroanele. Cînd le așezară pe masă, se văzu că într-unul erau vreo zece felii mari de pepene uscat, netălate. Într-alt blid erau vreo treizeci de păstrăvi murați, mari și groși, cărora numai capetele și cozile le lipseau. Mai aduseră și un blid mare de metal. Acestea toate fură puse pe masă.

Apoi intră un om cărînd din greu o cratiță mare de argint, cu toartă, cu un polonic de argint în ea. O puse și pe aceasta în fața stăpînului. Iar sfetnicul apucă blidul, îl întinse feciorului și zise : „Umple-l”. Aceasta îl umplu vîrtos cu orez, iar pe margine turnă un strop de apă. Cînd îl trase sfetnicul mai aproape și-l ridică la gură, blidul cel uriaș nici nu păru prea mare în miinile lui, ci chiar potrivit cu statura lui. Luă întîi trei felii de pepene uscat și le înghiți din trei îmbucături, apoi duse la gură vreo cinci-șase păstrăvi uscați și-i mîncă pe fiecare din două îmbucături, după care trase mai aproape blidul cu orez. Păru că mișcă numai de vreo două ori din bețișoare, cînd orezul și dispăru. Dădu la o parte blidul zicînd iar : „Umple-l”.

— Chiar dacă te-ai ține strict numai de orez în apă, cită vreme înfuleci asemenea cantități, n-ai cum să slăbești — îi spuse doctorul și o luă din loc. După această întîmplare, de cîte ori doctorul povestea ce văzuse, se făcea mare haz. În ceea ce-l privește pe sfetnic, acesta se umflă cu timpul într-atît încît ajunse ca un luptător de sumō¹.

Așa se povestește și așa s-a transmis.

Cum Fujiwara no Nobutada, guvernator în Shinano, se alese cu o căzătură la Misaka

Odată, demult, trăia un om pe nume Fujiwara no Nobutada, guvernator în Shinano. Se mutase la Shinano după numirea ca guvernator și terminîndu-i-se anii de slujbă, se întorcea acum în orașul împărătesc, călare, într-un cortegiu mare, cu cai încărcăți cu poveri, cu slugi care călăreau la rîndul lor — atîtea, de nu le puteai număra. Cînd să treacă peste puntea suspendată de la

¹ Luptă sportivă tradițională japoneză.

Misaka, calul guvernatorului lunecă cu copita într-o crăpătură din scîndurile punții și se prăbușiră, cal și călăreț, în prăpastie.

Prăpastia era nemaipomenit de adîncă. N-avea cum să scape cu viață. Dèparte, sub pod, se vedeau vîrfurile unor chiparoși și crengile unor cedri înalți de o sută de picioare, dar pînă la poalele lor n-aveau cum să vadă. Oricum, nu era cu putință să fi rămas guvernatorul nevătămat după căzătura asta. Slujitorii descălecară cu toții, și, îngenunchind la marginea podului, unul lîngă altul, se holbau în adîncuri.

— Nici o nădejde. Dacă măcar am găsi un loc mai puțin abrupt, să coboare unul din noi să vadă ce-i cu dînsul. O să avem cale de-o zi pînă la capătul prăpastiei unde putem să-l căutăm. Pe-aici n-avem cum, se jeluiau slujitorii deznădăjduiți, unul după altul.

Dar deodată se auzi din prăpastie un strigăt, slab de tot.

— Asta-i dumnealui, guvernatorul, hotărîră și dădură răspuns printr-un chiot. Ciulind urechile, abia deslușiră cuvintele guvernatorului

— Ne strigă cineva ! Toată lumea să asculte ! Ce zice ?

— Zice să lăsăm în jos un coș legat de-o frînghie lungă.

Acum știau ca mai e în viață ; i-o fi împiedicat ceva căzătura. O mulțime de oameni adunară dirloagele, le puseră cap la cap, legîndu-le apoi de toarta coșului pe care îl coborîră îndată în prăpastie. Desfășurară frînghia pînă la capăt. Abia atunci o simțiră moale. O fi ajuns jos.

Din adîncuri se auzi vocea guvernatorului :

— Trageți în sus !

— Zice să-l tragem.

Coșul era neașteptat de ușor cînd îl traseră în sus.

— Ce ușor e ! Ar trebui să fie mai greu dacă ar fi dumnealui într-însul. Pesemne că se ține cu mîinile de crengi în timp ce-l ridicăm.

Traseră toți împreună. Cînd ajunse coșul sus, văzură că erau într-însul numai ciuperci. Se holbară unul la altul fără să înțeleagă. Ce naiba ?

Iarăși se auzi strigătul din prăpastie.

— Dați drumul la coș !

Așa făcură și din nou se auzi porunca să-l ridice. De data asta, coșul era al dracului de greu. Se opintiră cu toții să-l tragă pe punte. Guvernatorul ședea în coș, ți-

nîndu-se cu o mîină de frînghie, în timp ce în cealaltă avea trei smocuri de ciuperci.

Îl ridicară pe punte, primindu-l cu mare veselie.

— Să ne fie cu iertare, o fi un soi neobişnuit de ciuperci ? îl întrebă oamenii lui.

— Prăbuşindu-ne, calul se rostogoli de-a dreptul pînă-n fundul prăpastiei. Eu mă roteam prin aer după dînsul cînd deodată căzui într-o încîlceală de ramuri. Mă agăţai de ele pînă ce mă oprii pe-o cracă groasă. Pusei piciorul şi mă căţărai pînă-n crăcile din vîrf şi stătui acolo ţinîndu-mă bine cu ambele mîini de trunchi. Să vedeţi cîte ciuperci cresc acolo pe trunchi ! Nu-mi mai puteam lua ochii de la ele. Le-am cules doar pe cele mai la îndemînă şi vi le-am pus în coş. Dar cîte-or fi rămas acolo ! Nu vă puteţi închipui ! Ce risipă, ce risipă, mi-e o ciudă !

— Întocmai precum zici, stăpîne. Ce risipă!, încuviinţară oamenii pufnind în rîs.

— Sînteţi nişte proşti, se supără guvernatorul. Oamenii de felul vostru sînt în stare să urce pe-un munte de nestemate şi să se-ntoarcă cu mîina goală de-acolo—vă ştiu eu prea bine. Că doar vorba ceea : „Un guvernator chiar dacă se-mpiedică, nu se ridică fără să apuce un pumn de lut.“

Locţiitorului îi era lehamite, dar zise cu glas tare :

— Ai dreptate, stăpîne. Cum să nu apuci tot ce-ţi cade în mîină ? Oricare ar face la fel. Dar numai un bărbat cu isteţimea domniei-tale e în stare să se gîndească la toate chiar cînd priveşte moartea în faţă şi să culeagă ciuperci de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Domnia-ta guvernezi provincia cu aceeaşi înţelepciune, strîngînd birurile şi înmulţindu-ţi bunurile după placul inimii. Iată de ce supuşii te îndrăgesc şi te preţuiesc ca pe un părinte. Iar nouă nu ne rămîne decît să te lăudăm.

Locţiitorul vorbea înainte, în timp ce oamenii chico-teau pe-nfundate.

Dacă e să cumpănim : lăcomia guvernatorului era atît de mare, încît chiar în faţa primejdiei primul lui gînd se îndreptase către ciuperci. Fără să clipească, le culesese şi le trimisese sus. Vă puteţi închipui şi domniile-voastre cum proceda în împrejurări cînd cîştigul era mai lesnicios. Cum l-or fi urît oamenii — şi cum or fi rîs de istoria asta !

Aşa se povesteşte şi aşa s-a transmis.

(S. C.)

ADĂUGIRI LA POVESTIRILE DIN UJI (*UJI SHŪI MONOGATARI*)

Cam la un veac după *Konjaku Monogatari*, apare o culegere de două sute de istorioare care, după titlu, se dă drept continuare a acesteia. „Adăugiri la povestirile din Uji” (*Uji-shūi-monogatari*) se referă la unul din titlurile celei dintii : „Povestiri din Uji”. În realitate, preia 84 de povestiri, adaptându-le, la care se adaugă numeroase interferențe cu alte culegeri.

Continuitatea tradiției nu maschează însă diferențele : atmosfera noii culegeri e alta. Nu numai intenția didactică e mult atenuată. ordinea povestirilor e laxă, volumul total mai mic, dispăre ambiția panoramei universale ; ponderea materialului autohton, bazat pe tradiții orale „lumești” e mult mai mare aici. În consecință, umorul anecdotelor și snoavelor culese din medii diferite, de la cele de curte până la cele sătești, e mai drastic, dar și stilul povestirilor, apropiat de limba vorbită, debarasat de rigiditățile construcției gramaticale chinezești, are un plus de suplețe și vioiciune.

Distanțarea de canoanele literaturii hagiografice buddhiste și apropierea de „folclor” (zonă tabuizată în mediul literar aristocratic al epocii precedente, Heian) nu împiedică popularitatea cărții la curtea împărătească. La 1438 împăratul poruncește să se strângă manuscrise, iar în 1475 în luna a șaptea (după o însemnare de jurnal) i se citesc împăratului povestiri din culegere. Ce va fi spus el, oare, de snoavele ireverențioase la adresa înalților nobili de la curte ? Despre anecdota cu prințul bolnav de lingoare, pe care toți curtenii îl numesc „Verzuliu”, iar când întrebuițarea poreclei este interzisă, ei apar în cortegiu, îmbrăcați în haine verzi, servind, pe farfurii verzui, verziciuni ? Sint luate în deridere aventurile galante al nobililor, jocurile lor deșuchiate și copilărești, aerele aristocratice și apar parodii ale literaturii romanțioase de la curte.

Un curtean galant, dus de nas de o doamnă pe care socotise că o va cuceri prea lesne, încearcă să se vindece de dragoste furând oala de noapte a iubitei : dar iată că din oală se ridică miresme neasemuit de suave ! Rămîne deschisă întrebarea dacă avem de a face cu o nouă șotie a doamnei sau cu un miracol, din cele obișnuite în pildele buddhiste.

Umorul cel mai grosolan apare, firește, în mediul clerical: un bonz colindă din poartă-n poartă arătându-și fruntea crăpată, contra plată și pretinde că acolo și-a ascuns descîntecul pentru bodhisattva Zuigu, pînă ce e dat de gol: capul spart i se trage de la o întîlnire neprevăzută cu bărbatul unei ibovnice! Alt popă rătăcitor cerșește pe la case arătînd că și-ar fi tăiat bărbăția, obîrșie a tuturor relelor — dar minciuna iese la iveală într-o scenă de un umor drastic. Ipocrizia preotească e pedepsită rău în anecdota despre bonzul care face jurămint că se înecă și, încercînd să fugă, este lapidat de săteni, sau în snoava despre „sfîntul Cacă-orez“, fals cuvios taoist.

(S. C.)

Cum se făcu un fecior că doarme în timp ce se pregăteau găluștele de orez

Odată, demult, era un fecior care slujea într-un templu pe muntele Hiei. Într-o seară, călugării nu mai știau cum să-și treacă timpul și unul zise: — Ce-ar fi să facem niște găluște de orez? Feciorul auzind, îi lăsa gura apă, dar gîndindu-se că nu se cuvine să stea și să aștepte pînă ce fac ei turtele, se retrase într-un colț prefăcîndu-se că a ațipit. Dar el tot după găluște aștepta.

Și cum stătea el așa ghemuit, așteptînd să-l trezească ceilalți, auzi pe unul dintre călugări:

— Scoală, măi băieté!

Dar, gîndindu-se că dacă răspunde de prima dată au să-și dea seama că a așteptat să fie chemat, se stăpîni. Las' că răspunde el la a doua chemare. Dar acum auzi:

— Lasă-l în pace, nu-l mai chema! Las' să doarmă, săracul!

Aoleo! De m-ar mai striga o dată! Și rămase așa ghemuit și ciulind urechile. Îi auzea pe ceilalți cum mestecă de zor. Cînd nu se mai putu stăpîni, strigă:

— Iaca vin!

Ce haz făcură călugării!

Despre minunile sfîntului Seitoku

Odată, demult, trăia un sfînt pe nume Seitoku, adică „virtute limpede“. Cînd îi muri mama, o așeză într-un coșciug și o duse în spinare pînă pe muntele Atago. Puse

coșciugul pe patru bolovani, apoi se învîrți în jurul lui trei ani de zile, murmurînd fără încetare descîntecul Zeitei Milostivirii, cea cu o mie de brațe¹, fără să se oprească o clipă, fără să mănînce terci. Nici măcar apă n-a băut. În primăvara celui de-al treilea an, pe cînd nici nu dormea și nici treaz nu era, auzi glasul șoptit al mamei sale :

— Fiindcă ai recitat zi și noapte descîntecul, eu m-am renăscut în ceruri sub înfățișare de bărbat, dar nu ți-am vorbit pînă astăzi, căci vroiam să te înștiințez că am devenit Buddha. Acum, fiind Buddha, îți vorbesc.

— Întocmai cum mă așteptam, spuse dînsul, iată, mama a devenit Buddha ! Și scoțînd-o din sicriu, o arse pe rug în același loc. Cenușa o adună și-o îngropă, ridicînd deasupra o stupă de piatră². Apoi porni la drum spre urbe, fiindcă înfăptuise tot ce se cădea. Ajunse în Urbea de apus, într-un loc unde creșteau dese smocuri de limba-raței. Frînt de oboseală și hămesit cum era, preacuviosul rupea din mers frunzele și le ronțăia, pînă ce ieși stăpînul ogorului acela, care văzu cum rupe frunze și le ronțăie fără sfială.-Îl întreabă :

— De ce mănînci frunze ?

— Fiindcă sînt lihnit, răspunse sfîntul.

— Ei bine, dacă-i așa, poștește și mănîncă cît dorești.

Sfîntul smulse vreo treizeci de lujere și le ronțăi cu mare poftă. Limba-raței era sădită pe un ogor cu latura de trei sute de pași. Văzînd cum înfulecă, stăpînul ogorului se minună și așteptă să vadă cît mai încape în el, așa că-l îndemnă :

— Ia cît poștești !

— Mulțumesc domniei tale, răspunse preacuviosul și continuă să rupă foi pînă ce termină tot ogorul.

Proprietarul își spuse : ăsta e un sfînt care mănîncă neînchipuit de mult. Apoi îi spuse :

— Mai zăbovește oleacă să mă duc să-ți pregătesc niște bucate.

Luă un sac cu orez dezghiocat, îl fierse tot și-l puse înaintea sfîntului, care grăi :

— Sînt hămesit pentru că n-am mîncat nimic ani de zile.

¹ Kannon, zeităte buddhistă mult venerată de japonezi (în sanscrită : Avalokiteśvara).

² Monument funerar buddhist construit din pietre suprapuse (de obicei cinci, simbolizînd prin formele și proporțiile lor structura universului).

Și înfulecă tot orezul, după care își văzu de drum.

Stăpînul locului rămase uimit de această întîmplare și o tot povesti pretutindeni pînă ce pățania ajunsese la urechea Cancelarului de dreapta în calea Bojō. Acesta nu pricepea cum se poate una ca asta-și hotări să-l cheme pe precuviosul să-l vadă cum înfulecă. Și îl pofti politicos :

— Aș dori să te chem la masă, în numele legăturii mele cu Buddha.

Așa se face că i se înfățișă un om cu totul neobișnuit, în urma căruia veneau cohorte de demoni flămînzi și fiare, suflete reîncarnate, tigri, lupi, cîini, cai, păsări și dobitoace de toate soiurile, mii și mii. Toate aceste yietăți rămîneau însă nevăzute de muritori. Numai Cancelarul de dreapta le zări și în'sinea sa își spuse : „dacă așa stau lucrurile, e un sfînt cu totul neobișnuit și-mi va aduce noroc“. Porunci să se pună la fiert zece saci cu orez dezghiocat, pe care îl turnară în blide, cratițe, ciubere și copăi înșirate pe rogojini proaspete. Toate erau din belșug.

Îl poftiră pe precuvios să se-nfrupte, dar dînsul hrăni toată cohorta de suflete îmbulzite în jurul său. Animalele, cu labelle ridicate, înfulecau totul. Sfîntul însă plecă fără să fi gustat măcar din bucate. Cancelarul socoti : „dacă-i așa, atunci nu e om obișnuit, ci o încarnare a lui Buddha care umblă printre oameni“. Dar cum toți cei de față nu văzură decît pe precuviosul înfruptîndu-se, se minunară peste poate.

Pe drum, sfîntul se ușură în ulița de la miazănoapte de a patra Transversală. Dar cum se ușurară o dată cu dînsul toate acele vietăți, rămase murdăria lor în grămezi pe tot locul și era neagră ca tușul și nu rămăsese locșor curat pe toată ulița. Iar oamenii, scîrbindu-se, îi spuseră de-atunci încolo Ulița Cufurelii, ceea ce ajunsese la urechile Împăratului.

— Cum se cheamă ulița de la miazăzi de Transversala a patra ? întrebă Măria Sa și i se răspunse :

— Aceea este Ulița Damascului.

— Ei, atunci poruncesc ca ulița de la miazănoapte să se cheme Ulița Brocartului, căci numele ei e prea murdar de-acum.

Astfel porunci împăratul și de-atunci i se zice Ulița Brocartului.

Cum s-au păcălit unul pe altul Ietsuna și Yukitsuna

Cu multă vreme în urmă umbla o vorbă, cum că toți muzicanții ar fi cam într-o ureche, dar ăștia doi erau într-adevăr niște pehlivani fără pereche. Pe vremea domniei luminate a Împăratului Horikawa, s-a dat poruncă împărătească în ajunul Dansurilor Zeilor care se desfășurau la palat în fața încăperilor Doamnelor, ca de data asta să se joace în acel loc ceva cu totul nou.

Mai marele cămărașilor îl chemă pe Ietsuna transmitându-i acea poruncă. Ietsuna își bătu capul ce-ar putea juca, apoi îi făcu semn fratelui său mai mic Yukitsuna și-l trase deoparte într-un colț.

— Uite, ni s-a poruncit așa și-așa, deci eu m-am gândit la ceva. Ce zici ?

— La ce te-ai gândit ? întrebă mezinul.

— Uite : eu îmi suflec șalvarii la lumina focului din curte, îmi dezvelesc coapsele slăbănoage, apoi alerg de trei ori împrejurul focului cîntînd :

*Noaptea-i neagră,
Brrr, mi-e frriggg,
Hai să-mi încing
Dinaintea la foc !*

Ei, ce zici de asta ?

— Merge, dar... să-ți arăți picioarele slăbănoage în prezența Măriei Sale și să zici că-ți încălzești așa ceva... nu crezi că e cam necuviincios ?

— Așa e, bine zici ! Atunci să fac altceva. Bine că m-am sfătuit cu tine întii.

Curtenii, care auziseră de porunca împărătească, așteptau curioși să vadă ce le dă prin minte celor doi frați. Mai-marele jocurilor îl pofti pe Ietsuna în față. Acesta înaintă, execută un dans obișnuit, dar nu jucă prea bine și se retrase fără să fi mulțumit pe Măria-sa și pe ceilalți privitori. În consecință, Mai-marele jocurilor îl chemă pe Yukitsuna.

Yukitsuna, zgribulit ca unul ce era pătruns de frig, ridică genunchii sus, își despuie coapsele slăbănoage și strigă cu glas tremurat :

*Noaptea-i neagră !
Brrr, mi-e frriggg !
Hai să-mi încing
Dinaintea la foc !*

Și făcu așa alergînd de vreo zece ori în jurul focului. Toți cei de față, de la mare pîn'la mic, se prăpădiră de rîs. Numai Ietsuna se ascunse într-un colț zicîndu-și înciudat : „Mi-a făcut-o, afurisitul !” Și se minie atît de tare, încît nici nu se mai uită la frate-său.

După o vreme își zise că nu poate lăsa lucrurile așa, chiar dacă-l păcălise celălalt și se adreseă fratelui :

— Ce-a fost, a fost. Acu' să nu ne mai dușmănim, că doar sîntem frați !

Yukitsuna veni bucuros să se împace. Iar la Dansurile zeilor, la a doua sărbătoare de la Kamo¹, Yukitsuna spuse fratelui său :

— Cînd ne cheamă Mai-marele jocurilor, eu mă apropiu de stufărișul de bambus și fac gălăgie mare. Atunci tu să spui : „Hei, tu de colo, care ești ?” iar eu o să răspund : „Pantera, pantera, bambus pete-pete”.

Ietsuna spuse că nu e greu, o să se străduiască să spună întocmai și deci se învoiră. Iar cînd Mai-marele jocurilor strigă : „Să iasă Yukitsuna !”, acela se ridică fără grabă de la locul său și intră în stufăriș, umblînd în patru labe și așteptînd să-l întrebe Ietsuna „hei, tu de colo, care ești”, ca el să poată zice „pantera, pantera...”. Dar Ietsuna de colo :

— Ce panteră-i asta ?

Cuvîntul „panteră” fiind rostit, lui Yukitsuna nu-i mai rămase nimic de adăugat, drept care o luă la fugă rușinat.

Această pățanie ajunse la urechile Împăratului, care se zice că ar fi făcut mare haz. Cică Ietsuna se răzbunase pe frate-său pentru păcăleala dinainte.

Cum fu comandat un calendar scris în limba neaoșă¹

Asta iarăși s-a petrecut cu multă vreme înainte.

Trăia în casa unui om o muiere tînără care ceru o dată hîrtie și-l rugă pe un călugăr tinerel ce locuia prin apropiere :

¹ E vorba de sărbătoarea „extraordinată”, din luna a 11-a.

² Calendarele, scrise în chinezește, erau inutilizabile pentru oamenii simpli.

— Întocmește-mi, rogu-te, un calendar cu semne japoneze, să-l pot citi și eu.

Călugărul răspunse că nu e nimic mai ușor pe lume și îi împlini dorința.

La începutul calendarului mai scrisese în dreptul fiecărei zile: „de bun augur pentru zei și pentru Buddha“¹, sau „zi fără noroc“, „zi rea“, și altele de soiul acesta, dar mai către sfârșit apăreau astfel de însemnări: „zi în care este oprit mîncatul“, sau „zi în care poți mîncare și cutare bucate, dacă le ai“. Muierii i se păru cam neobișnuit calendarul, dar cum nu era prea pricepută, gîndi că trebuie să se țină de sfaturile scrise și așa și făcu. Cînd găsi în dreptul unei zile „astăzi e oprit să te ușurezi“, se miră întrebîndu-se ce rost să aibă, dar se strădui din răspuțeri să nu încalce porunca. Însă în dreptul zilelor următoare scria din nou, ca într-un șir de zile fără noroc: „oprit să te ușurezi“, „oprit să te ușurezi“. Femeia răbdă încă vreo două-trei zile pînă nu mai putu și cîcă umbla văitîndu-se.

— Ce mă fac, ce mă fac ? se plîngea ea pînă ce s-a ușurat fără voie, frîntă din șale și zvîrcolindu-se.

Cum sfinți un om de-al lui Tsunemasa niște chipuri cioplite

Odată, demult, trăia un om pe nume Hyōdō Taifū Tsunemasa. Locuia în casele domnești din Yamaga, în provincia Chikuzen și stătea la dînsul, de oarecare timp, un oaspete din orașul împăresc. Între oamenii lui Tsunemasa era unul Masayuki, care cîcă vroia să sfințească niște chipuri cioplite ale unor zei buddhiști. Auzind larmă în casa lui Tsunemasa, oaspetele întrebă și află că un anume Masayuki vrea să sfințească niște chipuri și petrecerea are loc chiar în casa lui Tsunemasa.

— Azi se dă o masă de o sută de tacîmuri, iar mîine vine Tsunemasa și-l cheamă și pe oaspete. Va aduce toate cele de trebuință.

¹ Se ținea cont de zeitățile shintō și de cele buddhiste, asimilate toate într-un sistem sincretist, specific Japoniei din sec. 13 încoace ; Zilele de bun augur și celelalte, de fereală, erau calculate după un sistem de divinație taoist de către Biroul *yin-yang* al Palatului.

— Așa e obiceiul prin părțile voastre la sfințirea unei statui ?

— Așa e : la noi, la țară, începe petrecerea cu vreo patru-cinci zile înainte de sfințire. Ieri și alaltăieri am chemat și eu vecinii și rubedeniile.

— Foarte amuzant, zise străinul. Atunci mai stau și eu pînă mîine.

În zori, oaspetele aștepta nerăbdător să vină Tsunemasa la dînsul. Acesta veni și se întinse masa.

— Poștește și ia, îl îndemnă îndată pe oaspete.

După cum se așteptase, bucatele nu erau prea fine, dar blidele toate cu vîrf. Se mîai aduseră de-ale gurii și pentru însoțitorii lui, douăsprezece tacîmuri cu totul, bune și astea. Ba mai veniră și pentru slugi. Bucate peste bucate ! Și alt belșug pentru preotul care urma să sfințească (fusesse ales un preot din suita oaspetelui).

Pe cînd ședeau cu toții și se înfruptau, bînd vin de orez, călugărul ales să sfințească grăi :

— Am auzit că mîine urmează să țin slujba de sfințire, dar nu știu încă pentru care zeitate. Care să fie ? Doar sînt nenumărate zeități și trebuie să știu dinainte, să aleg sutra potrivită.

... Tsunemasa îi dădu dreptate și întrebă :

— E aici Masayuki ?

Se ridică unul — probabil cel ce dorea sfințirea chipurilor — înalt, puțin aplecat din șale, cu barba roșcovană, cam de vreo cincizeci de ani. Avea sabie la șold și cizme cu carîmbul înalt. Tsunemasa îl chemă și cînd omul ajunsese în mijlocul curții îl întrebă :

— Ce chip vrei să sfințești ? Care e zeul ?

— Păi de unde să știu eu ?

— Cum adică ? Cine să știe, dacă nu tu ? Ori poate e altul care oferă la templu chipurile și tu plătești numai sfințirea ?

La care Masayuki răspunse :

— Ba deloc. Chipurile sînt ale mele.

— Păi atunci, cum nu știi ce zeitate reprezintă ?

— Păi... știe meșterul cioplitor.

— Ciudat ! își zise Tsunemasa; închipuindu-și că omul uitase numele zeului, întrebă :

— Unde stă cioplitorul ?

— În mănăstirea Eimei.

— Aha, deci nu e departe. Cheamă-l încoace !

Masayuki se retrase și merse după cioplitor. Acela era un călugăr gras cam de vreo șazeci de ani, cu fața

lată. Cînd veni se așeză lîngă Masayuki. După înfățișare, nu părea prea isteț.

— Asta e călugărul cioplitor ? întrebă Tsunemasa.

— Da, răspunse Masayuki.

— Tu ai cioplit chipurile pentru Masayuki ?

— Da, i-am făcut niște chipuri.

— Cîte ?

— Cinci.

— Și ce zeități reprezintă ?

— Nu știu.

— Cum adică ? Masayuki zice că nu știe nici el. Păi dacă nici tu ca cioplitor n-ai habar, cine să știe ce fel de chipuri sînt ?

— De ce să știe tocmai cioplitorul ?

— Dar cine altul să știe atunci ?

— Sfinția sa preotul predicator !

Dar fiindcă se adunaseră mulți în jurul lui strigînd și rîzînd, cioplitorul se înfurie :

— Habar n-aveți despre ce e vorba ! zise și plecă.

Cum se petrecuseră lucrurile ? Tsunemasa iscodi și află că Masayuki poruncise să se facă niște „chipuri budhiste“, pur și simplu, la care omul făcuse cinci chipuri de lemn cu capete rotunde. Le lipsea pînă și scufia cea mai banală de pe cap, deci nu erau nici măcar niște Jizō¹. Rămăsese să le sfințească preotul în numele cui dorea dînsul.

Cînd am aflat de istoria asta, mi s-a părut hazlie — dar la urma urmei, fapta lui Masayuki nu era mai puțin cucernică decît altele.

Oamenii de rînd fac uneori lucruri ciudate !

Cum își însură un șarlatan feciorul

Odată, demult, cîcă un șmecher avea un fecior căruia îi crescuseră nasul și ochii strîns laolaltă, de nici nu se mîna a om. Părinții își făceau griji cum are să se descurce în viață feciorul lor. Auziră că într-o casă bogată se afla o fată cu zestre, tare iubită și răsfățată de ai săi. Mama ei căuta tocmai un ginere arătos la chip. Șmecherul trimise vorbă : „Cel mai frumos fecior din lume dorește

¹ Zeitate minoră, păzitor al drumurilor și al copiilor.

să devină ginere în casa domniilor voastre". Tatăl fetei se bucură, încuviințind ca să fie primit ca ginere.

Aleseră o zi potrivită și încheiară logodna. În seara nunții, șmecherul și ai săi luară cu împrumut pentru fecior niște straie potrivite, apoi îl gătiră ascunzându-i obrazul. Era împopoțonat de nu-i cunoșteai fața nici la lună plină. Era dichisit nevoie mare și tare arătos.

Astfel o vizită el citeva nopți pe fată, pînă ce veni vremea să rămînă și peste zi¹. Șmecherul lui de tată își tot bătea capul cum s-o întorcă și în cele din urmă se cocoță pe acoperișul casei unde stătea fata și prinse să joace tontoroii deasupra iatacului, strigînd cu glas puternic:

— Hei, tu, cel mai arătos dintre oameni!

Ai casei ascultau cuprinși de spaimă și se-ntrebau ce poate să fie. Ginerile părea și el speriat.

— Am auzit eu că mi se spune „cel mai arătos dintre oameni“, dar ce să fie asta?

De trei ori se auzi răcnetul de pe acoperiș, dar a treia oară ginerile răspunse.

— De ce răspunzi? întrebă mireasa speriată, crezînd că e un demon.

El îi spuse:

— M-am pomenit vorbind fără să vreau.

„Demonul“ de pe acoperiș strigă de data aceasta:

— Fata asta a fost a mea, trei ani de zile. Ce-ți veni să te ții de ea?

— Eu... m-am apropiat de dînsa fără să știu nimic de domnia-ta. Iertare! se rugă ginerile, iar demonul răspunse:

— Foarte rău. Încă o vorbă îți mai spun. Ce-ți e mai drag: viața sau frumusețea ta?

— Ce să-i răspund? îngăimă ginerile. Dar socrii îl sfătuiră:

— La ce-ți trebuie frumusețea? Scapă-ți viața. Spune-i să-ți ia frumusețea.

El grăi după cum îl sfătuiseră și „demonul“ răspunse:

— Dacă-i așa, am să-ți sorb frumusețea!

Auzind, ginerile își îngropă fața în mîini plîngînd și tîrîndu-se pe jos: „aoleu, aoleu!“ Cît despre „demon“, acesta se întoarse acasă.

¹ Nuntirea consta în trei vizite nocturne în dormitorul fetei, pasă-mite pe ascuns, apoi, în ultima noapte, urma schimbul ritual de cupe dintre soți. Din acel moment, căsătoria era legal încheiată și ginerelui i se permitea să-și viziteze soția și în timpul zilei.

Toți se întrebau ce s-o fi întâmplat cu obrazul lui, iar când îl priviră la lumina făcliilor aduse degrabă, văzură că nasul și ochii păreau crescute laolaltă. Ginerile se tîngui și se văită :

— Ce mă fac ? Mai bine mi-ar fi luat viața ! Cu asemenea obraz nu mai pot ieși în lume ! Și nici măcar nu mi-ai văzut fața înainte de nenorocirea asta ! Ce ghinion să nimeresc într-o casă bîntuită de un astfel de duh îngrozitor !

Socrul, înduișat, îl mîngîie :

— Am să-ți dăruiesc în schimb lucruri de preț din casa mea. Și fiindcă îl răsfăța cu atenții și daruri, ginerică huzurea în casa lui. Iar socrul, crezînd că într-adevăr bîntuie strigoii prin casă, îi clădi în altă parte un rînd de case de toată frumusețea, să locuiască în ele, așa că ginerică o ducea de minune, zău că da !

(S. C.)

Scrisă pe la 1331, *Tsurezuregusa*, operă declarat minoră a poetului și literatului Yoshida Kenkō, preot buddhist al sectei Tendai, rămâne pînă astăzi una din cele mai gustate cărți ale literaturii japoneze clasice. Se regăsesc în ea, într-o plăcută îmbinare, prospețimea notațiilor impresioniste à la Sei Shōnagon alături de profunzimea cugetărilor filozofic-religioase, nonconformismul ideilor originale alături de cumințenia locurilor comune—virtuți ale unei adevărate cărți „populare“.

Autorul se trage dintr-o veche familie aristocratică cu tradiții clericale și literare. Viața lui, petrecută între mondenitatea curții imperiale și liniștea templelor (Kenkō se retrage pe muntele Hiei, citadelă a sectei Tendai, apoi la Yoshida, în vestul capitalei, de unde i se trage și numele) aparține uneia din epocile cele mai frămîntate ale istoriei medievale. Cartea de față e scrisă în preajma scindării țării sub cele două dōmnii, perioada „curților de Nord și de Sud“ (1333 — 1392).

Doar indirect transpar grozăviile vremii în istorioarele, anecdotele și snoavele presărate în opera pe care cu o modestie tipic japoneză o numește „vorbărie aiurită“, colecție de „fleacuri“ „tocmai bună să fie ruptă, căci nu merită ca cineva să-și arunce ochii peste ea. “

(S. C.)

Însemnări din ceasuri de plictis (Tsurezuregusa)

Episcopul Ryōgaku, fratele mai mare al lui Kinyō, ce ocupa un rang de mîna a doua la Curte, era pare-se o persoană foarte irascibilă. Și fiindcă în vecinătatea mănăstirii creștea un ulm, oamenii l-au poreclit pe episcop „Episcopul ulmului“. Porecla nu-i conveni deloc și puse să taie copacul cu pricina. Rămase însă rădăcina, fapt pentru care episcopul fu poreclit „Episcopul buturugii“. În culmea furiei, episcopul puse ca această blestemată buturugă să fie smulsă și aruncată. În locul ei rămăseșe

o groapă în care se adună apa și porecla îi fu schimbată în „Episcopul cu băltoaca”.

* * *

Un tânăr novice de la templul Ninnaji, preoțit de curînd, își luă rămas bun de la cele lumești și, cu această ocazie, se organizează o petrecere la care fiecare își arată talentele. Un călugăr înveselit de băutură, luă o oală cu pirostrii cu tot și, cu oarecare greutate, turtindu-și nasul, și-o înfundă pe cap, apoi începu să danseze, spre marea veselie a întregii asistențe. Odată terminat jocul, vru să-și scoată oala de pe cap, dar nu mai reuși. Cheful se sparse, toată lumea gîndindu-se ce ar putea face într-o asemenea situație. Încercară ba una, ba alta. Tras din toate părțile, gîtul începu să-i sîngereze, să se umfle și omul risca dintr-o clipă în alta să se sufoc. Încercară să spargă oala, dar nu era lucru ușor și apoi zgomotul insuportabil îi determină să renunțe. După mai multe încercări nereușite, îi aruncară o bucată de pînză pe coar-nele formate de cele trei picioare ale pirostriilor, îl luară de mîină, îi dădură un baston să se ajute la mers și îl duseră în oraș, la un medic din Kyōto. Pe unde treceau, oamenii rămîneau muți de uimire. El și doctorul, față în față, formau un spectacol foarte straniu. Deși încerca să vorbească, vocea îi era înăbușită și nu se înțelegea nimic. Medicul afirmă că așa ceva nu este nici scris în cărți, nici transmis pe cale orală, așa că se întoarseră la Ninnaji.

Prietenii, bătrîna lui mamă, toți se așezară la căpătîiul lui și plînseră și se lamentară, fără ca el să audă ceva. În cele din urmă, unul dintre cei adunați acolo hotărî : „Chiar dac-ar fi să-i rămîină înăuntru nasul și urechile, tot trebuie să-i scoatem odată asta de pe cap ! Trageți odată din toate puterile !” I-au pus paie în jurul capului pentru a-l izola de metal, au tras cu atîta putere, de erau să-i scoată și gîtul și, lăsînd doar niște găuri în locul nasului și al urechilor strivite, extracția s-a efectuat. Preotul își salvă astfel viața, dar nu-și reveni multă vreme după această întîmplare.

* * *

La mănăstirea Shijō-in trăia un arhidiacon pe nume Joshin, foarte respectat pentru înțelepciunea lui. Acestui arhidiacon îi plăceau foarte mult guliile, pe care le consuma întotdeauna în cantități enorme. Chiar și în timpul pre-

dicii își puna lângă el, la amvon, un castron mare cu gulii pe care le mînca în timp ce își citea textul. Cînd se întîmpla să se îmbolnăvească, se retrăgea două-trei săptămîni „pentru a se trata”, zicea el ; de fapt își alegea cele mai frumoase gulii pe care le înfuleca mai lacom ca niciodată, vindecîndu-se astfel de orice boală. Nu invita niciodată pe nimeni la masă, se ospăta singur. Era foarte sărac, dar într-o zi se pomeni cu o moștenire de 200 kan, plus o casă, lăsată de superiorul său. Vîndu casa cu 100 de kan, și, din cei 30 000 de hiki, astfel dobîndiți, își făcu un capital pentru cumpăraturile guliilor. Își depuse acest capital la cineva din Kyōto și îl cheltui numai și numai pe gulii. „Trebuie să fii de o mare cucernicie ca să cheltuiești astfel o sumă de 300 de kan cu care te-ai îmbogățit peste noapte” spuneau oamenii.

Același arhidiacon îi zise într-o zi unui preot : „Shiroururi”. Cînd fu întrebat ce înseamnă asta de fapt, arhidiaconul răspunse :

— Nu știu nici eu, dar dacă așa ceva există, seamănă cu siguranță cu capul acestui preot.

Era un om frumos, puternic și mare mîncău ; eminent caligraf, erudit orator ; secta sa îl considera un luminat ; și cu toate acestea era un excentric care făcea totul după cum îl tăia capul, neconformîndu-se deloc simțului comun. Dacă se așeza o masă afară, mînca de cum era servit, fără să-i mai aștepte pe ceilalți, iar cînd îi venea cheful se ridica singur și pleca. Nu mînca nici dimineața, nici seara, la orele stabilite, ci numai atunci cînd îi era foame, chiar dacă asta se întîmpla la miezul nopții sau în zori ; dacă-i era somn în miezul zilei, se ducea să se culce, orice treabă importantă ar fi avut și orice-ar fi zis ceilalți. Dar după ce se trezea, își petrecea nopți în șir plimbîndu-se și recitînd versuri cu sufletul împăcat. Cu toate acestea oamenii îi iertau totul. Oare nu datorită înaltei sale virtuți ?

* * *

În provincia Tsukushi trăia un prefect de poliție al cărui nume îmi scapă. Pentru el napii erau un minunat panaceu. De ani întregi, mînca în fiecare dimineață cîte doi napi prăjiți. Într-o zi, cînd era singur la reședință, răufăcătorii îl înconjurară din toate părțile ; dar dintr-o dată, doi voinici se năpustiră în mijlocul lor și, punîndu-și viața în pericol, reușiră să-i gonească. Stupefiat, prefectul îi întrebă :

— Domnilor, nu-mi amintesc să fi avut onoarea de a vă fi mai văzut pe aici ; cine sînteți, de știți să luptați astfel ?

— Noi sîntem cei în care ai încredere de ani întregi, mîncîndu-le în fiecare dimineată napii. La dispoziția dumneavoastră !

Și se făcură nevăzuți. Iată puterea unui devotament adevărat.

* * *

Sfîntul călugăr de la Shosha reușise, prin lectura sutrei Hokke, să se înalțe la puritatea celor șase simțuri. În timpul unei călătorii, fu găzduit într-o casă unde văzu niște boabe de mazăre fierbînd la focul propriilor păstăi. Nu-i fu greu să audă — brr, brr — murmurul boabelor : „Voi care nu ne sînteți străine, cum ne puteți fierbe așa mișelește? De ce atîta răutate ?” La care păstăile din foc răspunseră : „Credeți c-o facem de plăcere ? Flacăra care ne arde și pe noi este la fel de dureroasă, dar vai ! nu putem face nimic. Așadar, nu ne purtați pică !”

* * *

La Izumo, în provincia Tamba, a fost construit un sanctuar grandios în cinstea Zeului Merelui Templu. Proprietarul locului, un oarecare Shida, profită de frumusețea toamnei pentru a-i invita la el pe venerabilul părinte Shōkai și pe mulți alții.

— Veniți să-vă prezentați omagiile la Templul de la Izumo. Veți fi serviți cu prăjiturile kaimochi-hi.

Veniră cu toții și, vizitînd templul, se închinară cu pioșenie. Dar, statuile leilor-cîini din fața sanctuarului erau cu spatele, ceea ce-l impresionează la culme pe venerabilul preot :

— Ah ! ce minunăție ! Poziția acestor lei este o raritate ; sînt sigur că e legată de o tradiție foarte îndepărtată. Emoționat, pînă la lacrimi, începu să strige :

— Priviți, domnilor ! Chiar nu vă dați seama ce act sublim de sfințenie e ascuns aici ? Sînteți niște ignoranți ! — cuvinte la care toți rămaseră consternați.

— Într-adevăr, nicăieri nu găsești ceva asemănător ; vom avea ce povesti în Capitală, va fi tributul nostru la întoarcerea din această călătorie.

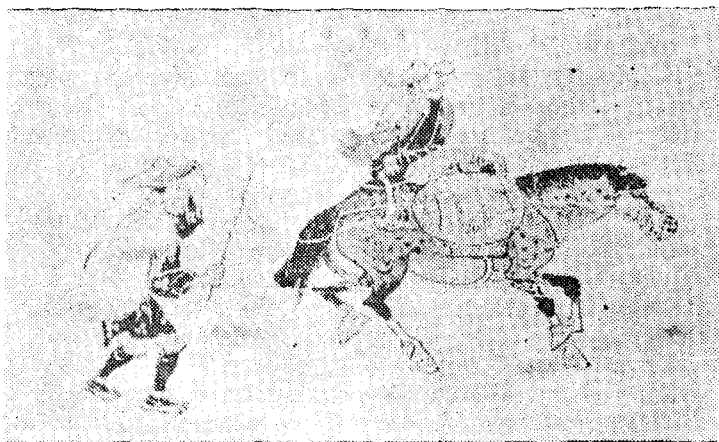
Venerabilul bonz vru să-și satisfacă pînă la capăt curiozitatea și apelă în acest scop la un distins preot, ce părea a fi în cunoștință de cauză.

— Această poziție a leilor în sanctuar ține fără îndoială de vreo tradiție îndepărtată? V-aș ruga să ne spuneți despre ce este vorba !

— Oh nu ! — răspunse preotul ; e gluma unor copii nebunatici !

Și zicînd acestea, așeză statuile la locurile lor și se îndepărtă. Venerabilul bonz vărsase în zadar lacrimi de emoție.

(S. C.)

KYŌGEN

Dramele lirice *nō* (vezi „*Teatrul Nō*”, editura Univers, 1982, traducere, cuvînt înainte, selecție și note de Stanca Cionca) au origini vechi (secolul XIV), fiind la început reprezentații religioase. Au ca forme de exprimare cuvîntul, muzica și dansul, astfel că textul unei bucăți din teatrul *nō* (piesă scurtă, avînd de obicei două tablouri) este apropiat de cel al unui libret. „Forma de exprimare teatrală este simbolică, solemnă și hieratică”, rezumă Stanca Cionca în cartea mai sus amintită. Spectacolele *nō*, repetîndu-se de veacuri, s-a ajuns la adevărate tipare, actorii au o „mișcare statică”, esențializată și redusă la simbol, iar spectatorii sînt interesați în primul rînd de jocul actorilor (*nō* înseamnă iscusință, iar numele mai vechi *sarugaku*, se traduce prin „jocuri felurite”, dar și prin „jocuri maimuțărești”). Un spectacol *nō* durează circa șase ore și, mai înainte, se desfășura pe parcursul a zile întregi, cu mai multe piese. Astfel a apărut nevoia unor intermezzo-uri în care să primeze amuzamentul, așa cum în teatrul shakespearian legăturile între acte erau muzicale sau comice, burlești. În Japonia, funcția de interludii o îndeplinesc *kyōgen*-urile — mici scenete, de obicei farse, cu caracter satiric, numite și „vorbe deșuchiate” sau „nebunii”, apropiate, sub aspectul limbajului, *Commediei dell'arte*. Pe cînd teatrul *nō* aduce în fața spectatorilor zei, războinici, duhuri de femei, oameni și demoni, adresîndu-se îndeosebi aristocrației, spectatorilor cultivați, *kyōgen*-ul își împrumută subiectul din lumea contemporană, avînd conținut preponderent satiric, într-un limbaj accesibil tuturor păturilor sociale. Farsele de acest gen sînt însoțite de orchestră și de dans, nu de puține ori reluînd temele și chiar subiectele din dramele *nō* și redîndu-le în limbajul specific *kyōgen*-ului (parodic, cu exagerări, umoristic, satiric etc.) Cuplarea *kyōgen*-urilor cu dramele și tragediile din teatrul *nō* arată cele două atitudini din cultura japoneză: una sobră, solemnă, evocatoare a tradițiilor, lirică, sublimă și alta comică, pamfletistă, oratorică, la adresa acelorasi „obiecte”. Interpreții aduc în fața spectatorilor *daimyō* (mari seniori feudali), chiar împărați, samurai, tîrgoveți, călugări (literatura japoneză abundă în farse și pamflete anticlericale), țărani, servitori (de multe ori mai inteligenți

sau mai şireţi ca stăpînii), femei (adesea ca personaje negative), pungaşi, pe popularul Tarōkaja, valetul cînd isteţ, cînd nătărău, cînd fals-nătărău sau farseur ; dar şi strigoi, jivine, duhuri de oameni şi animale văzute şi nevăzute etc. Interpreţii din *kyōgen* (ca şi cei din *Commedia dell'arte*) trebuie să aibă un dezvoltat simţ al umorului. S-au păstrat circa 280 de astfel de mici piese într-un act.

Personajul principal este, ca în teatrul *nō*, *shite*, care poartă în-cărcătura comică şi are alături pe *ado*. Rareori mai sînt alţi însoţitori. Ei îşi au locurile bine stabilite pe scenă, *shite-za*, *waki-za*, *kyōgen-za* (locul nebunului).

Mişcarea în scenă este strict formalizată, simbolică, ca şi replicile. Aşa se explică de ce unele fraze se repetă pe parcursul unui *kyōgen* sau în mai multe *kyōgen*-uri. Astfel, la apariţia actorilor pe scenă, primele cuvinte sînt de prezentare şi de precizare a locurilor şi timpului. („Cel care apare acum în faţa dumneavoastră este un locuitor al acestui ţinut“, sau „sînt un călugăr din mănăstirea cutare“). Alteori, deplasarea dintr-o parte în alta a scenei, care poate simboliza un drum lung, este însoţită de cuvintele „Şi acum, încet încetîşor, să mergem“. În *kyōgen* rareori găsim „poante“, dar dacă este mai rar umorul de replică, se excelează prin umorul de situaţie. Şi ieşirile din scenă sînt „tipizate“ : un pungaş iese din scenă fugind urmărit de victima care-i strigă „n-o să-mi scapi“ etc. Recuzita este şi ea redusă la minimum, prezent fiind din nou principiul sugerării. Aici intervine măiestria actorului. Astfel, într-un *kyōgen* în care un ţăran mină mai mulţi boi, actorul va minui o funie. Alte elemente scenice sînt din cele tradiţionale (de pildă sabia), dar nelipsit din mîna protagonistului este e-vantaiul, care poate ţine loc de bici, ceainic, pahar, butoi etc. Decorul, şi el simplu, este cel utilizat de spectacolele *nō*. Trebuie reţinută prezenţa obligatorie a celor trei pini, simbol al longevităţii, dar şi al înţelepciunii şi al prosperităţii (cu ramuri de pin se împodobesc curţile de Anul Nou). În schimb, funcţionalitatea „scenei“ este mai complexă decît pentru *nō* : o „punte“ la capătul căreia se află *kyōgen-za* (locul nebunului), pe partea dinspre public se află pinii (fiecare cu locul său fix), la terminarea punţii, în continuare, cît toată lăţimea scenei, este locul instrumentelor, iar în faţa lor scena propriu-zisă. În faţa rampei şi a punţii este publicul, iar lateral, în partea dreaptă a scenei, locul destinat corului. Colţurile scenei sînt marcate de patru stîlpi : stîlpul-reper, stîlpul lui *waki*, stîlpul lui *shite* (în fund stînga) în apropierea căruia protagonistul îşi spune numele şi funcţia (*jō-za*) şi stîlpul fluierului (în fund dreapta). Am precizat toate acestea deoarece fiecare poziţie a actorului are o anumită semnificaţie.

(I. D.)

Evantaiul cu noroc¹

(Suehirogari)

PERSONAJE:

- bogătaşul
- Tarōkaja
- escrocul

(Bogătaşul intră în scenă urmat de Tarōkaja).

BOGĂTAȘUL: Sînt un om bogat pe care toată lumea îl cunoaște prin partea locului. În această domnie fericită lumea de sub bolta cerului este bine cîrmuită, adunările și ospețele s-au înmulțit la tot pasul. De aceea m-am gîndit să-mi chem aici toate rudele. Și celui mai bătrîn, celui care va ocupa locul de onoare, vreau ca, în semn de bun augur, să-i ofer un evantai aducător de noroc². Am să-l chem pe Tarōkaja, să-l întreb dacă nu cumva am prin casă așa ceva. Hei, Tarōkaja! Ești aici?

TARŌKAJA: Porunciți!

BOGĂTAȘUL: Ești aici!

TARŌKAJA: Porunciți!

BOGĂTAȘUL: Erai aici?

TARŌKAJA: La dispoziția dumneavoastră

BOGĂTAȘUL: Da' repede ai mai venit! Ridică-te!

TARŌKAJA: Mă supun!

BOGĂTAȘUL: Dacă te-am chemat, n-am făcut-o decît pentru că în ultima vreme adunările și ospețele s-au înmulțit în această domnie fericită în care lumea de sub bolta cerului este bine cîrmuită. Nu-i așa?

TARŌKAJA: Așa e precum spuneți, sînt tot mai numeroase!

¹ Acesta este un *kyōgen* „de bun augur” care evocă timpurile de pace și prosperitate, un *kyōgen* mult gustat încă. În original, se intitulează *Suehirogari*, desemnînd un evantai mare, fastuos „care se desface pe la un capăt”, de unde și confuzia cu o umbrelă, care de asemenea se pliază și se depliază pe la un capăt. Valetul Tarōkaja, care de obicei este înfățișat ca un servitor isteț și șiret, acum este un tont, victima unui escroc de la oraș. Hazul scenei constă, printre altele, în posibilitatea unui evantai de a se desface, întocmai ca și o umbrelă. Tarōkaja însă n-a mai văzut niciodată un „evantai de sărbătoare” și de aici încurcătura care generează motivul scheciului.

² Mișcarea de deschidere a evantaiului în timpul dansurilor rituale sugerează prosperitatea crescîndă, sporirea norocului.

BOGĂTAȘUL : Așa-i, așa-i ! De aceea m-am gîndit să-mi invit aici toate rudele. Ce spui ?

TARÔKAJA : Dacă nu ar fi avut înălțimea voastră ideea, mi-aș fi permis să i-o sugerez, pentru că este excelentă !

BOGĂTAȘUL : Așadar, celui mai bătrîn, celui care va ocupa locul de onoare, aș vrea, în semn de bun augur, să-i ofer un evantai, anume un evantai cu noroc. Dar mai există vreunul ? Da sau nu ?

TARÔKAJA : Eu vă cunosc magaziile bine de tot, dar n-am văzut așa ceva.

BOGĂTAȘUL : Zău ?

TARÔKAJA : Chiar așa !

BOGĂTAȘUL : Hm ! Hm ! Dacă nu știi nimic, fără în-
doială că nu există ! Și ce-am putea face, ?

TARÔKAJA : Oare cum am putea rezolva chestiunea ?

BOGĂTAȘUL : Ce zici, în oraș s-or fi găsin-d ?

TARÔKAJA : De ce nu ? Orașul e mare și n-aș putea spune
că nu s-o găsi așa ceva. Trebuie să fie !

BOGĂTAȘUL : Atunci, dacă nu-ți cer prea mult, pleacă
imediat în oraș, și adu-mi un evantai cu noroc.

TARÔKAJA : Mă supun !

BOGĂTAȘUL : Atunci, du-te !

TARÔKAJA : La ordinele dumneavoastră !

BOGĂTAȘUL : Dar am și eu anumite pretenții.

TARÔKAJA : Și cum ar vrea înălțimea voastră să fie ?

BOGĂTAȘUL : Adu-mi unul din hîrtie de calitate superioară
cu nervuri bine lustruite... cu nit bine potrivit și
cu un desen nostim.

TARÔKAJA : Chiar că sînteți foarte pretențios, dar voi
căuta să vă mulțumesc.

BOGĂTAȘUL : Mai sînt treburi de făcut acasă. Așa că
pleacă repede și întoarce-te degrabă.

TARÔKAJA : Așa voi face !

BOGĂTAȘUL : Atunci, pleacă !

TARÔKAJA : Cum porunciți !

BOGĂTAȘUL : Pleacă !

TARÔKAJA : Cum porunciți ! (Bogătașul merge și se așază
în fața fluierului) Ei bine, ia te uită, ce treabă ur-
gentă ! Numai stăpînul meu poate da porunci de
parcă ar arde țara ! Totuși, poruncile sale sînt întot-
deauna plăcute de dus la îndeplinire, astfel că este
o bucurie să-l servești. Hai, așadar, repede ! (Dînd
ocol scenei) Uite, la drept vorbind, e prima oară
cînd merg la oraș, așa că voi profita pentru a da o
raită prin diverse locuri, să vizitez orașul în tihnă.

Uite, mi se pare că mă apropii, din ce în ce mai multă lume ! Da, acesta e orașul, am ajuns ! Ha ! Ha ! nu-i defel ca pe la noi, pînă și casele sînt altfel așezate. Cît vezi cu ochii, streșinile sînt una lîngă alta, la fel și acoperișurile, mi se pare că s-au înțeles să se alinieze așa în rînduri strînse ! Mă jur pe cele trei comori¹, mare neorocie am mai făcut. Bucurîndu-mă că merg la oraș, n-am întreat ce fel de obiect este evantaiul acela și nici unde-l pot găsi. Acum nu mă mai pot întoarce ca să mă informez. Ce mă fac acum ? (Se gîndește). Da, la urma urmelor sînt în oraș ! După cîte vîd, ca să te lămurești iute, se pare că e de-ajuns să strig în gura mare ce am de vînzare sau ce vreau să cumpăr ca să mă lămuresc. Așa că mă-apuc și eu să strig pe-aici ! (Se întoarce spre stîlpul-reper). Hei ! Hei ! Nu-i prin părțile astea vreun negustor de evantaie ? Mi se pare că nu-i nici unul. Am să merg mai departe, în orașul de sus !

ESCROCUL (între în scenă) : Eu sînt unul dintre acei pungași care cutreieră străzile orașului. În ultima vreme m-a urmărit ghinionul, astfel că astăzi voi umbla pe străzi să-mi caut norocul (îl vede pe TARŌKAJA). Ia te uită, unul cu aer de țaran ! Ce tot strigă ! Ia să vîd !

TARŌKAJA : Cumpăr un evantai cu noroc. Cumpăr un evantai cu noroc.

ESCROCUL : Hei, tu de-acolo !

TARŌKAJA : Hei, hei, cu mine vorbești ! Ce vrei ?

ESCROCUL : Da, cu tine ! Ce tot cutreieri marele oraș, strigînd așa ?

TARŌKAJA : Eu sînt țaran și strig cam tare. Vă cer cu umilință iertare ! (Vrea să plece).

ESCROCUL : Haide, haide ! Nu te învinuiesc că mă insultî. Mă-ntrebam ce tot spui.

TARŌKAJA : Ah, ah ! Ce ziceam !

ESCROCUL : Întocmai.

TARŌKAJA : N-am să-ți ascund nimic ! Sînt, într-adevăr țaran și umblam strigînd pentru că voiam să cumpăr un evantai cu noroc.

ESCROCUL : De fapt, cauți vreun negustor de evantaie pe care să-l cunoști, sau nu cunoști nici unul ?

¹ Oglină, sabie, nestemata, însemne ale împăratului și simboluri ale Japoniei.

TARÔKAJA : Nu pot crede că-s vorbele unui orășean. Dacă
aș fi cunoscut unul, mergeam direct la el, dar pentru
că nu cunosc pe nici unul, strig și eu, așa.

ESCROCUL : Am greșit, ai dreptate ! Asta-nseamnă că
ești un om norocos.

TARÔKAJA : Norocos ? Așa cum mă vezi ? (Întinde bra-
țele ca să-și arate mânecile) *

ESCROCUL : Nu, nu ! Nu vorbesc despre norocul și ave-
rea care se văd după îmbrăcăminte. Vreau să spun
că norocul a făcut să dai peste mine.

TARÔKAJA : Norocul a făcut să dau peste tine ?

ESCROCUL : Îți înțeleg uimirea. Sînt mulți locuitori în
oraș, dar eu sînt negustorul de evantaie pe care-l
cauți.

TARÔKAJA : Da, ești negustor de evantaie ?

ESCROCUL : Întocmai !

TARÔKAJA : Atunci, într-adevăr am noroc. Vă rog, vreți
să-mi vindeți un evantai din cele ce se folosesc la
festivități și la sărbători deosebite ?

ESCROCUL : Bine, îți voi căuta imediat unul. Așteaptă-
mă o clipă !

TARÔKAJA : Prea bine !

ESCROCUL : (Rizînd aparte) : E într-adevăr un țăran
care nu știe nimic ! Uite, o umbrelă veche ! Am să-i
spun că e un evantai cu noroc și am să i-l vîr pe gît.
(Merge în fundul scenei de unde revine cu o umbrelă).
Hei, ești aici ?

TARÔKAJA : Iată-mă !

ESCROCUL : Uite obiectul, un evantai cu noroc, pentru
festivități.

TARÔKAJA : Dă-mi-l !

ESCROCUL : Poftim (îi întinde umbrela).

TARÔKAJA (Examinînd-o cu un aer neîncrezător) : Vă
rog, vă rog, n-am nevoie de un obiect ca ăsta ! Ară-
tați-mi repede un... (Aruncă umbrela).

ESCROCUL : Ha, ha ! Va să zică habar n-ai ce-i acela
un evantai cu noroc, nu-i așa ?

TARÔKAJA : Habar n-am, într-adevăr.

ESCROCUL : O să-ți arăt imediat cîm se desface ! (Ia
umbrela de jos și o deschide ușor) Uite așa, și așa,
și așa !

TARÔKAJA : Oh ! oh ! oh ! oh !

ESCROCUL : Ce zici ? Nu s-a deschis ?

TARÔKAJA : Ba da, s-a desfăcut. Dar, la drept vorbind,
am unele pretenții cu privire la evantai.

ESCROCUL : Care anume ?

TARŌKAJA : În primul rînd să aibă o hîrtie de calitate superioară și cu nervuri bine lustruite, cu nit bine potrivit, cu un desen nostim : așa mi s-a poruncit să fie !

ESCROCUL : Sînt cerințe mai greu de satisfăcut, dar dacă aceasta corespunde pretențiilor tale... Să luăm în primul rînd hîrtia : ia te uită ce hîrtie ! Hîrtie frumoasă, întinsă cu grijă pentru atunci cînd e vreme bună ; poftim, cînd o lovești cu unghia face : toc, toc ! Vrei nervuri bine lustruite : ce zici despre astea ? Un meșter priceput le-a frecat timp de șapte zile și șapte nopți cu pipirig și cu frunze de *muku*¹, astfel că sînt perfect lucioase cînd le mîngîi cu degetele ! Și apoi ziceai de-un nit bine potrivit... ia privește-l pe ăsta ! Pot face așa... (Închide și deschide iute umbrela) îl pot întoarce în toate felurile, nici nu se clinteste !... Cît privește desenul... e nostim (Se gîndește) Ce să zic, e vorba de un mic defect de pronunție !

TARŌKAJA : Cum adică, un defect ?

ESCROCUL : Atunci cînd îl înmînezi cuiva e obiceiul să glumești spunîndu-i că faci cu el o „partidă de haz”². Deci n-a fost vorba de desen propriu-zis.

TARŌKAJA : Ha, ha ! va să zică n-a fost vorba nicidecum de desen !

ESCROCUL : Bineînțeles !

TARŌKAJA : E adevărat că, în mare, răspunde cerințelor mele ! O să-l iau, deci ! Dați-mi-l !

ESCROCUL : Foarte bine ! (Îi întinde umbrela lui Tarōkaja)

TARŌKAJA : Cît costă ?

ESCROCUL : Cinci sute de dinari !

TARŌKAJA : E puțin cam scump, dar cum sînt grăbit, îl iau. Și acum, mă duc ! (Vrea să plece).

ESCROCUL : Stai, stai ! Ești un cumpărător atît de cumsecade că am să-ți fac un cadou.

TARŌKAJA : Îți sînt foarte obligat, hai, dă-mi-l ! (Tarōkaja întinde mîna).

ESCROCUL : Stai, stai ! Nu-i ceva pe care să-l poți lua în mînă. După cum arăți, ești în slujba unui stăpîn, nu-i așa ?

¹ Muku (ophanante aspera), copac din familia ulmului.

² Se produce și se explică omonimia celor două cuvinte care generează calamburul și hazul ce decurge de aici: un cuvînt care înseamnă în același timp *imagine* sau *desen* și, pe de altă parte, *joc nostim* sau *partidă de rîs*.

TARŌKAJA : Da, sînt în slujba unui stăpîn !

ESCROCUL : Stăpînii, dacă au momente de bunăvoință, mai au și unele cînd sînt nervoși.

TARŌKAJA : Au, într-adevăr.

ESCROCUL : Eu mă gîndesc să te învăț o metodă care să-i facă pe loc să le treacă supărarea : iată ce vreau să-ți spun.

TARŌKAJA : Învăță-mă !

ESCROCUL : Nu-i greu !

*Pe muntele lui Kasuga¹, sus
Umbrela deschizînd, Domnul a spus :
Umbrela omul de-o desface
Jur că la fel și eu voi face
Jur că la fel și eu voi face
Într-adevăr așa va fi
Yayōgarimo, așa va fi.
Nu-i complicat !*

TARŌKAJA : Dacă e doar atît, voi ține minte. Și acum plec!

ESCROCUL : Pleci ?

TARŌKAJA : Cînd am să mai vin vreodată, am să trec să vă salut.

ESCROCUL : Te aștept.

TARŌKAJA : Adio, așadar. Adio !

ESCROCUL : Mergi sănătos !

TARŌKAJA : Sluga dumneavoastră (Escrocul iese din scenă).

Cît sînt de mulțumit ! Am găsit un evantai foarte repede ! Bine, acum să mă întorc degrabă. (Ocolește scena, cu umbrela pe umăr). Stăpînul nu știe cum s-au petrecut lucrurile. Trebuie să mă aștepte cu nerăbdare dintr-o clipă în alta. Cînd mă voi întoarce și-i voi povesti, se va bucura ! Uite, tot vorbind, am ajuns. Am să las evantaiul aici... (Pune umbrela în fundul scenei) și am să-i vestesc întoarcerea. Stăpîne, sînteți aici ? Tarōkaja s-a întors !

BOGĂTAȘUL (se ridică) : Hei ! Mi se pare că s-a întors Tarōkaja ! Îi aud vocea ! Tarōkaja, te-ai întors, te-ai întors ?

TARŌKAJA : Sînt aici !

BOGĂTAȘUL : Chiar te-ai întors ?

TARŌKAJA : Acum am sosit.

¹ Potrivit mitologiei nipone, zeul Kasuga locuia pe Muntele Mikasa ceea ce mai însemna „augusta (mi) pălărie (kasa)”. Este o pălărie împletită, de modă chinezească, ce se pliază.

BOGĂTAȘUL : Bine, bine ! Ți-ai dat osteneala să-mi aduci un evantai ?

TAROKAJA : V-am adus un evantai de cea mai bună calitate

BOGĂTAȘUL : Foarte bine. Hai, repede ! Arată-mi-l !

TAROKAJA : Îndată ! (Merge după umbrelă).

BOGĂTAȘUL : Foarte bine, uite ce-nseamnă să apelezi la oameni isteți : totul se aranjează într-o clipă.

TAROKAJA : Vă rog, vă rog ! Uitați obiectul, vreau să spun evantaiul !

BOGĂTAȘUL : Arată-mi-l !

TAROKAJA : Uitați-l ! (Îi întinde umbrela).

BOGĂTAȘUL (Uluit) : Ce-nseamnă asta, Tarokaja ?

Ai fost pesemne surprins în oraș de o furtună de mi-ai adus tîmpenia asta de umbrelă veche ! Hai, hai, lasă-te de glume și arată-mi evantaiul ! (Aruncă umbrela)

TAROKAJA : Ha, ha ! Se pare că nu prea știți ce-i acela un evantai !

BOGĂTAȘUL : Cum, ce nu știu ?

TAROKAJA : Am să vă arăt pe loc cum se desface ! (Îa umbrela și o desface treptat, așa cum a văzut la escroc). Nu s-a desfăcut ?

BOGĂTAȘUL : S-ar spune că Tarokaja al meu a fost tras pe sfoară la oraș. Ia să vedem, ce o să-mi îndruge !

TAROKAJA : De fapt, în ansamblu, corespunde pretențiilor dumneavoastră. Mai întâi o hîrtie de calitate superioară. Iată ce hîrtie ! O hîrtie excelentă, bine întinsă : cînd o lovești cu unghia face toc, toc. Apoi nervuri bine lustruite, priviți-le doar și spuneți și dumneavoastră ! Un meșter priceput, timp de șapte zile și șapte nopți le-a lustruit cu pipirig și cu foi de *muku*, astfel că sînt perfect lucioase cînd le atingi cu degetele ! Și apoi un vîrf bine nituit ! Priviți acest vîrf ! Îl pot face așa... îl pot mînuî în toate felurile, nu se strică deloc !

BOGĂTAȘUL (Aparte) : E clar că s-a păcălit ! A fost înșelat !

TAROKAJA : Cît privește imaginile nostime, aici este vorba despre un defect de pronunție, de care tipul din oraș a rîs cu poftă.

BOGĂTAȘUL : Ce defect ?

TAROKAJA : Am să vă arăt cum glumește mînerul (Strînge umbrela și o învîrtește deasupra capului stăpînului) Iată !

BOGĂTAȘUL : Ce faci ?

TAROKAJA : Uitați-vă !

BOGĂTAȘUL : Bine, dar ce faci ? (Bogătașul se apără cu un evantai)

TAROKAJA (ride) : Nu vă speriați chiar așa ! Cînd îl prezinți cuiva, se obișnuiește să o faci glumind cu mînerul. Este un mîner glumeț. Nu-i deloc vorba despre desene. Iată ce mi-a spus tipul din oraș și a rîs copios.

BOGĂTAȘUL : Hm, hm ! Așa deci, tu mi-ai adus asta crezînd că e un evantai cu noroc nimerit pentru festivități.

TAROKAJA : Bineînțeles, l-am adus pentru că este un autentic evantai cu noroc.

BOGĂTAȘUL : Te-ai păcălit !

TAROKAJA : Deloc ! Nu m-am păcălit.

BOGĂTAȘUL : Îndrăznești să insiști ?

TAROKAJA : Da !

BOGĂTAȘUL : Zadarnic încerc să fac pe un prost ca tine să înțeleagă unele lucruri. Altădată să mă ascuți mai bine ! Un evantai cu noroc de sărbătoare nu-i altceva decît un evantai pictat care se desface pe la un capăt, pricepi ?

TAROKAJA : Puteați să spuneți de la început că vreți un evantai cu noroc pictat ! Și gata !

BOGĂTAȘUL : Mai insiști ?

TAROKAJA : Mde !

BOGĂTAȘUL (arătîndu-i un evantai) : Acesta e un evantai obișnuit. Și mai ales dintr-o hîrtie de bună calitate. (Arată diferitele părți ale evantaiului) Nervuri bine lustruite : acestea. Un vîrf precis nituit. Uite, privește vîrfurile ! Cît despre desene, sînt cu copii sau cu tineri. Uite cum arată un desen frumos. Imbecilule, umbrele vechi ca aceasta, am nu știu cîte în magazie. Cum îți permiți să-mi aduci așa ceva ?

TAROKAJA : Totuși tipul din oraș a afirmat că este un evantai cu noroc de sărbătoare și de aceea vi l-am adus

BOGĂTAȘUL : Ești un om de nimic. Piei din fața mea !

TAROKAJA : (merge în avanscenă și strigă) : Haa !

BOGĂTAȘUL : Ce-i asta ? Haa, haa ? Secătură ! Piei din ochii mei ! (Îl lovește pe Tarokaja pe umăr)

TAROKAJA : Plec !

BOGĂTAȘUL : Piei din fața mea ! Piei de-aici !

TAROKAJA : Plec ! Plec ! (Fuge de pe scenă. Se așază în fața fluierului)

BOGĂTAȘUL : Piei... din fața mea !

TARŌKAJA : În ce toane rele l-am găsit ! De fapt, așa cum a spus stăpînul, există în magazie nu știu cîte umbrele vechi, ca asta. E clar că omul din oraș m-a înșelat. (Se resemnează). Da, la oraș trebuie să te aștepti la așa ceva. Înșelăciune pentru înșelăciune. Nu m-a păcălit degeaba pentru că m-a învățat să-l binedispun pe stăpînul meu. A, desigur că pentru o asemenea ocazie m-a învățat să-i recit o poezie. Cum era oare ? (Se gîndește) Da, da, o știu !

*Pe muntele lui Kasuga, sus
Umbrela deschizînd, Domnul a spus : -
Umbrela omul de-o desface
(Deschide umbrela și cîntă)
Jur că la fel și eu voi face
(Repetă de cîteva ori ultimul vers)
Jur că la fel și eu voi face
Într-adevăr așa va fi
Yayōgarimo, așa va fi
Yayōgarimo, așa va fi.
(Repetă de mai multe ori ultimul vers)*

BOGĂTAȘUL (ascultă și încet încet se liniștește, apoi se ridică și merge în fața scenei unde izbucnește în rîs): Hai Hai ! Poate asta să poarte noroc ! Tarōkaja spune o poezie sperînd să mă înveselească ! Și, ca să fie de bun augur, am să-l chem în casă imediat. Tarōkaja !
TARŌKAJA : Parcă-i aud vocea !

BOGĂTAȘUL : Negustorul te-a tras pe sfoară și m-am supărat pe tine, dar vorbele astea sînt pline de haz ! Hai, vino în casă, avem *sushi*¹ și poți să te ghițuiești și să bei și vin alb pe săturate !

TARŌKAJA (cîntă) :
*Dumnezeu a jurat și a zis,
Umbrela omul de-o desface
La fel și eu voi face
(Cîntînd, revine pe scenă)
Asemeni face-voi și eu.*

BOGĂTAȘUL : Să nu mai vorbim, e-n regulă ! Vino și desfă-o !

TARŌKAJA (Cîntă) : *Într-adevăr așa va fi,
Yayōgarimo, așa va fi,
Yayōgarimo, așa va fi.*

¹ *Sushi*, chifteluțe din orez, împănate cu pește.

(Pe o melodie veselă de fluier, stăpînul începe să danseze cu valetul sub umbrela pe care acesta o ține deasupra capului.)

BOGĂTAȘUL : Ura, uraa !

(Dansul se oprește, și amindoi se lasă pe genunchi, apoi bogătașul părăsește scena, urmat de valet).

Metamorfoza ¹ (Nari-agari)

PERSONAJE : — Tarōkaja
— stăpînul
— pungașul

(Stăpînul intră în scenă, urmat de Tarōkaja).

STĂPÎNUL : Locuiesc în acest ținut și astăzi fiind sărbătoare lunară de la Kiyomizu², mă duc și eu să-mi fac rugăciunile. Să-i ordon lui Tarōkaja să mă însoțească. Hei, hei ! Tarōkaja ! Ești aici ?

TARŌKAJA : (Se ridică) : La ordinele dumneavoastră.

STĂPÎNUL : Aici erai ?

TARŌKAJA : La dispoziția dumneavoastră !

STĂPÎNUL : Mai iute decît speram ! Iată pentru ce te-am chemat : astăzi, fiind sărbătoare lunară de la Kiyomizu, mă duc și eu să-mi fac rugăciunile ! Ce părere ai ?

TARŌKAJA : E o idee excelentă !

STĂPÎNUL : Atunci mă vei însoți și-mi vei duce sabia.

TARŌKAJA : Am înțeles ! (După ce caută sabia în spatele scenei) V-am adus sabia !

STĂPÎNUL : Cum ? Ai și adus-o ?

TARŌKAJA : Da !

STĂPÎNUL : Atunci să mergem !

¹ Sceneta are la bază cuplul comic prin excelență, cunoscut și în teatrul european (*commedia dell'arte*, Shakespeare, Molière etc.) : nobilul feudal și servitorul șiret. În *kyōgen*-ul de față, nobilul feudal (*daimyō*) încredințează, într-o mănăstire, slugii sale Tarōkaja, sabia, spre a fi păstrată în timpul nopții. Un pungaș îi fură valetului sabia, iar acesta îi povestește stăpînului mai multe „minuni“, care mai de care mai năstrușnice, toate terminîndu-se cu transformarea obiectelor. Stăpînul se face că le crede pe toate, în afară de metamorfozarea sabiei în șarpe, truc prin care sluga spera să justifice lipsa acesteia.

² Templu vestit în estul orașului Kyōto, fosta capitală a Japoniei.

TARŌKAJA : Bine-am face !

STĂPÎNUL : Hai, vino, vino ! (Pleacă).

TARŌKAJA : Vin... vin.. ! (Îl urmează)

STĂPÎNUL : Ce vreme frumoasă ! Va fi multă lume !

TARŌKAJA : Aveți dreptate, e foarte frumos și la serbare va fi, fără îndoială, multă lume.

STĂPÎNUL : Iar la înapoiere, o să mai hoinărim puțin.

TARŌKAJA : Da, bine am face !

STĂPÎNUL (Înconjoară scena și se oprește în mijloc) :

Ei, iată-ne ajunși la Kiyomizu !

TARŌKAJA : Da, iată-ne la Kiyomizu !

STĂPÎNUL : Apropie-te și îngenunchează și tu !

TARŌKAJA : La ordinele dumneavoastră.

STĂPÎNUL (Își desface evantaiul și îl așază în fața lui, bate din palme cu un gest larg și apoi se închină.

Tarōkaja, în spatele lui, îl imită) : De câte ori vin, sînt impresionat de liniștea extraordinară care domnește în acest sanctuar !

TARŌKAJA : Într-adevăr, în acest loc e o liniște desăvîrșită !

STĂPÎNUL : Fiindcă-mi voi petrece aici toată noaptea, mă duc să mă odihnesc !

TARŌKAJA : Am înțeles !

STĂPÎNUL : Cum se luminează de ziuă, să vii să mă trezești !

TARŌKAJA : Am înțeles !

STĂPÎNUL : Ai grijă !

TARŌKAJA : Așa voi face !

(Stăpînul se întinde, sprijinit într-un cot și adoarme).

TARŌKAJA : E o zarvă nemaipomenită în noaptea asta !

Mă voi odihni și eu aici !

(Se așază puțin mai în față și adoarme, sprijinit în sabia pe care o ține pe verticală).

PUNGAȘUL (Intră în scenă și se oprește la primul pin) :

Eu, cel venit aici în fața dumneavoastră, sînt un hoț de pe aceste meleaguri. Astăzi, fiind sărbătoarea lunară de la Kiyomizu, mi-am zis să particip și eu. Dacă prind vreo ocazie, am să profit... Și acum încet, încetișor, la treabă ! (Înaintează). Ei, da, timpul e frumos astăzi, cred că este multă lume ! Nu se poate să nu-mi pice ceva ! (Înaintează spre scenă și îl zărește pe Tarōkaja) Ei, ia uite la asta ce sabie frumoasă are ! Și cît de liniștit doarme ! Voi încerca să profit (Caută un baston de bambus pe care îl

substituie sabiei) Ce bine-mi pare, ce bine-mi pare!
Ce noroc pe capul meu ! S-o șterg repede ! (În timp
ce trece podul). Ce noroc am avut astăzi ! Ce bine-mi
pare, ce bine-mi pare ! (Iese din scenă.)

TAROKAJA (Deschizînd ochii) : Ah ! Ce bine-am dormit !
Ei, iată că se luminează de ziuă ! Mă duc să-mi tre-
zesc stăpînul ! Vai de mine ! Ce-i asta ? Țineam sabia
stăpînului și iat-o prefăcută într-un baston de bambus !
Asta-i bună ! Ce mă fac... ? Ah, am o idee. Știu ce
am de făcut ! (Ascunde bastonul la spate, să nu-l
vadă stăpînul, spre care merge să-l trezească) Stăpîne !
Stăpîne !

STĂPÎNUL : Ce este ?

TAROKAJA : Se luminează de ziuă !

STĂPÎNUL : Adevărat, se luminează ! (Se închină) E
timpul să plecăm acasă !

TAROKAJA : Ar fi bine !

STĂPÎNUL : Haide... haide... vino ! (Se ridică și pleacă).

TAROKAJA : Vin... vin ! (Îl urmează. Se oprește apoi,
privește bastonul cu un aer perplex și spune șa pentru
sine) : Ei, bine, e nemaipomenit ! N-o să te prefaci
iar în sabie, nu ?

STĂPÎNUL : Aseară era înghesuială, ca întotdeauna, de
altfel ! (Cum Tarokaja nu-i răspunde, se oprește)
Tarokaja ! Tarokaja !

TAROKAJA : Ce s-a întîmplat ?

STĂPÎNUL : Era lume multă, claie peste grămadă, nu-i
așa ?

TAROKAJA : Da, așa este !

STĂPÎNUL : Cu toată zarva, n-ai auzit nimic deosebit ?

TAROKAJA : Da, acolo unde am fost eu s-au povestit de
toate ! Între altele, și despre metamorfoze, ați auzit
de ele ?

STĂPÎNUL : Nu, nu, n-am auzit ! Ce fel de întîmplări
sînt astea, povestește-mi și mie !

TAROKAJA : Mai întîi se spune că nurorile se prefac în
soacre, și asta foarte repede.

STĂPÎNUL : Da, cu timpul nu pot deveni altceva decît
soacre ! Ceva mai deosebit nu știi ?

TAROKAJA : Și căței, zice-se, se prefac iute în dulăi !

STĂPÎNUL : Și asta intră în mersul normal al lucrurilor ;
căței nu pot deveni decît dulăi ! Altceva, mai deosebit ?

TAROKAJA : Fructele amare cînd se coc, se fac dulci !

STĂPÎNUL : Vorbești vrute și nevrute ! Sigur că dacă se
coc nu pot fi decît dulci. Hai, hai ! Vino:... Vino !
(Merg).

TARŌKAJA : Vin... vin ! (Îl urmează. O clipă după aceea se oprește iarăși și privește cu atenție bastonul de bambus) Nu pare să se fi prefăcut iar în sabie !

STĂPÎNUL : În afară de acestea, nu mai știi și alte întâmplări ? (Cum Tarōkaja nu-i răspunde, se oprește) Tarōkaja ! Ce tot faci ? Nu știi nici o întâmplare deosebită, te-am întrebat ?

TARŌKAJA : Da, știu... adică mai erau... A, da, mi-am amintit ! Se făcea că guliile de munte se prefac în țipari !

STĂPÎNUL : Am auzit și eu, dar nu pot crede.

TARŌKAJA : A, nu, nu, nu ! Se pretinde că ăsta-i adevărul adevărat ! Uitați-vă cum se petrec lucrurile ; în luna a patra sau a cincea, când nu mai conțin ploile, terenurile au tendința să se surpe și, când terenul este alunecos, guliile rămân dezvelite și se rostogolesc în fundul văilor și atunci se zice că se transformă în țipari.

STĂPÎNUL : La urma urmelor, nu-i imposibil ! Altă întâmplare, mai deosebită, nu știi ?

TARŌKAJA : S-a povestit și întâmplarea cu sabia-șarpe a procurorului din Tanabe. O știți ?

STĂPÎNUL : Nu, n-o știu. Cum e ?

TARŌKAJA : Procurorul din Tanabe era unul dintre cei mai bogați oameni, iar sabia lui era deosebită. În ochii altora, ea lua forma unui șarpe. Se zice că era suficient să strige „hoții“ ! pentru ca sabia să iasă singură din teacă și să pornească pe urmele hoțului. Ce ziceți, nu-i un miracol ?

STĂPÎNUL : Într-adevăr, e un miracol !

TARŌKAJA : În general, se spune că atunci când cineva pornește pe drumul reușitei, obiectele care îi aparțin au tendința să se metamorfozeze și se pare că și la dumneavoastră lucrurile s-au petrecut tot așa. Norocul v-a zîmbit !

STĂPÎNUL : Ce vrei să spui ?

TARŌKAJA : O să sporească bunurile ce le aveți și o să cunoașteți un succes răsunător ! Fericitul semn prevestitor e un obiect care s-a transformat puțin... a suferit o metamorfoză !

STĂPÎNUL : Ce s-a schimbat ?

TARŌKAJA : Ceva !

STĂPÎNUL : Ce ?

TARŌKAJA : Ceva !

STĂPÎNUL : Ce ?

TARŌKAJA (Arătînd bastonul de bambus) : Sabia dumneavoastră s-a transformat, după cum vedeți, într-un baston de bambus !

STĂPÎNUL : Ah, nu ești bun de nimic ! Piei din fața mea !

TARŌKAJA : Cum poruncește Înălțimea voastră ! (Se înclină)

STĂPÎNUL : Mișcă !

TARŌKAJA : La ordinele dumneavoastră ! (Se înclină. Stăpînul iese, urmat de Tarōkaja).

Cocoșul și pisica ¹

(Keimyō)

PERSONAJE : — Tōzaburō

— *daimyō*

— Tarōkaja

— Jirōkaja

— Saburōkaja

— fiul lui Tōzaburō

} valetî

(*Daimyō*-ul intră în scenă, urmat de Tarōkaja, cu sabia stăpînului în mînă. Tarōkaja și Saburōkaja se așază în fundul scenei)

DAIMYŌ : Sînt originar din provincia Iyo, clanul Kōno și iată că zilele acestea, mi-a dispărut pisica favorită. Cu toate eforturile depuse, n-au reușit să-i dea de urmă. Îl voi chema pe Tarōkaja să-i dau cîteva porunci în acest sens. Hei, hei ! Tarōkaja ! Ești aici ?

TARŌKAJA : La ordinele dumneavoastră !

DAIMYŌ : Aici erai ?

TARŌKAJA : La dispoziția dumneavoastră !

DAIMYŌ : Mai repede decît credeam ! Iată pentru ce te-am chemat : ai aflat ce e cu pisica pe care o căutăm de atîta timp ?

TARŌKAJA : Să vedeți ! Eu însumi am căutat-o peste tot, dar acum am pierdut orice speranță !

¹ La sfîrșitul războaielor feudale, răzbunarea era prima regulă de conduită. Tocmai această sacră regulă este persiflată aici, prin răzbunarea unui nobil pentru uciderea unei pisici de către un om din clasa samurailor. În jurul acestui „caz” evoluează un *daimyō*, un samurai cu fiul său, popularul valet Tarōkaja împreună cu alți doi servitori. La urma urmei, după cum se va vedea, acest *kyōgen* reprezintă, în același timp, o dramă despre responsabilitatea colectivă a grupului familial.

DAIMYŌ : Dacă-i așa, să afișezi un anunț !

TARŌKAJA : Am înțeles !

DAIMYŌ : Anunțul să sune astfel : „Cel care ne va spune
ce s-a întâmplat cu pisica, ne va putea cere orice re-
compensă“ !

TARŌKAJA : Am înțeles !

DAIMYŌ : Și încă ceva ! Dacă se prezintă vreunul care
ne poate da amănunte, adu-l înăuntru !

TARŌKAJA : Da !

DAIMYŌ : Ai grijă !

TARŌKAJA : La ordinele dumneavoastră ! (*Daimyō*-ul
se așază pe un scaun ; Tarōkaja lasă sabia lângă stă-
pînul său și se ridică.) Ei bine, ceea ce mi-ați ordonat
e o treabă excelentă. Să punem repede anunțul (Merge
spre stîlpul de la *shite* unde se preface că pune un
afiș.) Așa, așa, perfect ! (Se așază pe locul to-
boșarilor) !

FIUL LUI TŌZABURŌ : (Intră în scenă). Eu sînt de pe aceste
meleaguri. Guvernatorul provinciei și-a pierdut pisica
favorită și, în ciuda eforturilor depuse, nu s-a reușit
să i se dea de urmă. Am auzit că s-ar fi lipit un afiș
cu următorul conținut : „Cel care ne va spune ce s-a
întâmplat cu pisica, ne va putea cere orice recompensă“.
Să știți că acea pisică a fost ucisă de tatăl meu. Dacă
domnul guvernator va afla asta din gura unui străin,
tot neamul nostru va suporta consecințele. Mai bine
mă duc eu să-i spun și, drept răsplată, îi voi cere să-i
cruțe viața tatii. Totuși, mă duc mai întîi să văd dacă
e adevărat. Deci, încet, încet să mă îndrept într-acolo !
(Înconjoară scena) Ei, iată afișul ! Deci, e adevărat.
(Citește anunțul.) Trebuie să fac în așa fel încît să-mi
asculte ruga. Să-i dau vestea cît mai repede ! (Merge
pînă la pod și se întoarce spre scenă.) Pot să intru ?

TARŌKAJA : (Se ridică) : Ia te uită, a și venit cineva !
Cine sînteți ?

FIUL : Am venit în legătură cu anunțul ! Vă rog să-i
spuneți seniorului !

TARŌKAJA : Îl voi anunța ! Așteptați puțin, vă rog !

FIUL : Am înțeles !

TARŌKAJA : (către *daimyō*) : Am onoarea ! A venit un
copil în legătură cu anunțul !

DAIMYŌ : Ce ? Un copil ?

TARŌKAJA : Întocmai !

DAIMYŌ : Perfect ! Adu-l repede înăuntru !

TARŌKAJA : Am înțeles ! (Către băiat) Hei, vino aici !

FIUL : Am înțeles ! (Tarōkaja îl aduce în fața *daimyō*-ului)
 TARŌKAJA : Poftim ! El este !
 DAIMYŌ : Aha ! De unde ești ?
 FIUL : De aici !
 DAIMYŌ : Și, știi ce s-a întâmplat cu pisica ?
 FIUL : Da, știu !
 DAIMYŌ : Așa ! Cine a prins-o ? Spune repede !
 FIUL : De ce să nu vă spun ? Dar după anunțul cu...
 „ne va putea cere orice răsplată“... înseamnă că îmi
 veți da tot ce vreau ?
 DAIMYŌ : Oh, îți voi da orice ! Spune, repede !
 FIUL : Aș vrea, totuși, să jurați !
 DAIMYŌ : Pe Hachiman Yumiya¹ că nu mint ! Hai, spune !
 FIUL : Dacă-i așa, o să vă spun : un om de aici, pe nume
 Tōzaburō, a omorât-o.
 DAIMYŌ : Ce spui ? Tōzaburō a omorât-o ?
 FIUL : Exact !
 DAIMYŌ : Nemaipomenit ! Ah, tâlharul ! Dar spune, l-ai
 văzut tu ?
 FIUL : Dacă vă spun !...
 DAIMYŌ : În acest caz, voi avea în curînd nevoie de
 mărturia ta !
 FIUL : Da !
 DAIMYŌ : Pînă atunci, stai acolo !
 FIUL : Am înțeles ! (Se așază în fundul scenei, cu spatele
 la public).
 DAIMYŌ : (Lui Tarōkaja) : Ei, ai auzit ce-a spus ?
 TARŌKAJA : Am auzit :
 DAIMYŌ : Ah, tâlharul ! Adu-l imediat aici pe acest Tōza-
 burō, cu sau fără voia lui !
 TARŌKAJA : Am înțeles, dar Tōzaburō e vestit pentru
 puterea sa, și nu cred că voi reuși singur !
 DAIMYŌ : Atunci, mai ia doi oameni cu tine !
 TARŌKAJA : Am înțeles !
 DAIMYŌ : Și vezi să nu-ți scape !
 TARŌKAJA : Nu va scăpa !
 DAIMYŌ : Du-te !
 TARŌKAJA : La ordinele dumneavoastră ! (Îi cheamă pe
 Jirōkaja și Saburōkaja) Hei ! Voi doi, unde sînteți ?
 CEI DOI : Iată-ne ! (Se ridică).
 TARŌKAJA : Nereușind să afle ce s-a întâmplat cu pisica
 pe care o căutam, stăpînul a dat un anunț. În urma
 anunțului s-a prezentat un copil și ne-a spus că pisica

¹ Hachiman Yumiya, zeul războinicilor.

a fost ucisă de un anume Tōzaburō ! Ce ziceți, nu-i un tîlhar ?

CEI DOI : Așa este, e un tîlhar !

TARŌKAJA : Stăpînul mi-a poruncit să-l umflu imediat pe acest Tōzaburō și să-l aduc în fața dumnealui ! Dar ticălosul e renumit pentru puterea lui, așa încît nu va fi suficient să-i spun „am venit să te iau !” Ce e de făcut ?

JIRŌKAJA : Așa e, ticălosul e foarte puternic ; nu se va lăsa el luat cu una cu două ! Într-adevăr, ce e de făcut ?

SABURŌKAJA : Chiar așa, ce e de făcut ?

TARŌKAJA : Ia stați, am o idee : eu mă voi duce primul și îl voi chema ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, iar voi veți pîndi momentul prielnic și-l veți lega fedeleș !

CEI DOI : Am înțeles !

TARŌKAJA : Așadar, eu mă duc primul, voi veniți după mine și aveți grijă să pîndiți momentul !

CEI DOI : Am înțeles !

TARŌKAJA : Și vedeți să nu vă scape !

JIRŌKAJA : N-o să ne scape !

TARŌKAJA : (Merge la primul pin ; ceilalți doi se așază pe vine și așteaptă) : Ei, am și ajuns ! Mai întîi să strig ! (În direcția cortinei) Pot să intru ?

TŌZABURŌ : Ei, strigă cineva ? Cine e ?

TARŌKAJA : Eu, Tarōkaja !

TOZABURŌ : Și de ce atîta ceremonie ? De ce n-ai intrat pur și simplu ?

TARŌKAJA : M-am temut să nu vă deranjez și am crezut că e mai bine să mă anunț.

TŌZABURŌ : Prea multă politețe ! Dar ce vînt te-aduce astăzi pe la mine ?

TARŌKAJA : Iată de ce am venit ! Stăpînul meu are nevoie urgentă de dumneavoastră. Haideți, repede !

TŌZABURŌ : Chiar așa ?

TARŌKAJA : Exact !

TŌZABURŌ : Bine, vin imediat !

TARŌKAJA : Haideți, să mergem !

TŌZABURŌ : Vă însoțesc ! Despre ce urgență o fi vorba ? (Face un pas înapoi).

JIRŌKAJA : (Barîndu-i drumul și apucîndu-l de rever) : Tîlharule !

TŌZABURŌ : Ce faci ? (Îl respinge.)

SABURŌKAJA : (Înșfăcîndu-l pe la spate) : Te-am prins !

TŌZABURŌ : Ah, ticălosule ! (Îl respinge.)

TARŌKAJA : Repede, legați-l ! Legați-l !

JIRŌKAJA : (Scoțînd o funie de sub haină) : Mișelule !
(Încearcă să-l lege.)

TŌZABURŌ : Ce faci ? Pleacă de-aici, obraznicule ! (În cele din urmă reușesc să-l lege cu mâinile la spate.)

JIRŌKAJA : Nu vreau să știu nimic, eu am ordonat asta !
Eu am ordonat !

TARŌKAJA : Bine jucat, bine jucat ! Haideți, să-l ducem mai repede !

CEI DOI : Am înțeles ! Hai, mergi mergi ! (Îl împing în fața lor.)

TARŌKAJA (Către *daimyō*) : Am onoarea să vă raportez !
L-am prins pe Tōzaburō și vi l-am adus !

DAIMYŌ : Bine, aduceți-l înăuntru !

TARŌKAJA : Am înțeles ! (Către ceilalți doi) : Hai, aduceți-l aici !

CEI DOI : Am înțeles ! Hai, mergi, mergi ! (Îl aduc în fața *daimyō*-ului).

DAIMYŌ : (Lui Tōzaburō) : Hei, tu ! Mi s-a spus că mi-ai omorît pisica favorită, e adevărat ?

TŌZABURŌ : Întrebarea dumneavoastră mă înmărmurește !
Nu v-am văzut în viața mea pisica !

DAIMYŌ : N-ai văzut-o, n-ai văzut-o ! Cineva mi-a spus că tu ai omorît-o ! Spune drept !

TŌZABURŌ : Îmi pare rău că trebuie să vă contrazic, dar nu știu despre ce vorbiți ! Cred că mă confundați !

DAIMYŌ : Am o dovadă sigură ! Tot nu știi nimic ?

FIUL : (Se așază în fața lui Tōzaburō) : Această dovadă e mărturia mea !

TŌZABURŌ : (Surprins) : Cum ? Tu m-ai denunțat !

FIUL : Da !

TŌZABURŌ : Ah, mizerabilule ! Ești destul de mare ca să știi că orice crimă a tatălui tău apasă și asupra ta și cu toate astea ți-ai denunțat tatăl... M-au legat în halul ăsta ! ... Se poate una ca asta ? (Către *daimyō*)
În acest caz, cu atît mai rău pentru mine ! O să vă spun totul !

DAIMYŌ : Hai, vorbește repede !

TŌZABURŌ : De ce m-aș preface ? Aveam și eu un cocoș favorit și într-o zi a venit, nu știu de unde o pisică și mi l-a omorît, așa că fără să stau pe gînduri, am omorît-o și eu. Abia după aceea am văzut că era pisica dumneavoastră favorită. Mi-am zis că dacă se va afla, voi fi acuzat de crimă, de aceea am trecut fapta sub tăcere. Și mai aflați că acesta este unicul

meu fiu care, împotriva tatălui, a vrut să-și dovedească fidelitatea față de dumneavoastră ! Față de guvernator s-a purtat ca un vasal fidel, dar față de mine, s-a purtat ca un dușman ! (Își privește fiul cu minie). Și acum, fiindcă am spus totul de bunăvoie, milos-tiviți-vă și cruțați-mi viața !

DAIMYŌ : Ai mărturisit, recunosc ! Totuși, dușmanul tău era pisica, nu pricep de ce spui că fiul tău ți-e dușman !

TŌZABURŌ : Nu pot crede că dumneavoastră ați spus aceste cuvinte ! Dușmanul pisicii era cocoșul ! Iar dușmanul meu nu e altul decât fiul meu ! (Își privește din nou fiul).

DAIMYŌ : Nu, nu ! Dușmanul pisicii erai tu cu siguranță ! Dar să nu mai pierdem timpul cu vorba ! Dintr-o lovitură voi termina cu tine ! (Ridică sabia.)

FIUL (Sarc între ei) : Ah, ce nenorocire ! Stați puțin !

DAIMYŌ : De ce să stau ?

FIUL : Răsplata pe care v-o cer e să-i cruțați viața tatălui meu !

TŌZABURŌ : Atunci de ce m-ai denunțat ?

FIUL : Mi-am spus că dacă dumnealui află vestea din gura unui străin, tot neamul nostru ar suporta crunte consecințe ; de aceea am crezut că e mai bine să-i mărturisesc eu. Vă rog să-i cruțați viața tatălui meu !

DAIMYŌ : Hm ! Ceea ce spui tu nu e lipsit de sens, dar omul acesta este, totuși, un criminal ! Nu pot să-l iert ! Dă-te la o parte ! Dintr-o lovitură voi termina cu el ! (Rotește sabia în aer).

FIUL : Așteptați, vă rog, numai o clipă !

DAIMYŌ : Ce să aștept ?

TŌZABURŌ : Mi-am amintit o anecdotă ! Odinioară, un om din regatul Keiyō s-a îmbolnăvit și a visat că se va vindeca dacă va mânca niște carne de oaie. A prins berbecul favorit al Împăratului, l-a mâncat și s-a făcut bine ; dar împăratul, cu legitimă furie, a afișat un anunț ; atunci fiul și-a denunțat tatăl și astfel i-a salvat viața. În virtutea acestui precedent, vă rog, cruțați-mi viața !

FIUL : Dacă prin mărturia sa, fiul ar provoca moartea tatălui său, cumplită ar fi pedeapsa cerului, fapt pentru care vă rog să mă uicideți pe mine mai întâi.

DAIMYŌ : Bine, bine ! Spusele-ți dovedesc o inteligență nefirească pentru vârsta ta ! Te voi răsplăti altfel. Dar acest om este un criminal ! Dă-te la o parte, voi

termina cu el dintr-o lovitură ! (Învîrtește iarăși sabia.)

FIUL : Așadar, vă călcați jurămîntul dat adineauri ?

DAIMYŌ : Tocmai de asta am spus că te voi răsplăti altfel !

FIUL : Și cum voi putea cu trăi dacă voi lăsa să-mi fie ucis tatăl ? Dacă nu vrei să mă uideți pe mine primul, nu mă mișc de aici nici un pas ! (Se așază și plînge).

DAIMYŌ Ah, ia uitați-vă la el !

CEI TREI VALEȚI : Aah !

DAIMYŌ (Impresionat, plînge ; Tōzaburō la fel) : Admirabilă este dragostea filială a acestui copil ! Voiam să resolv totul cu o lovitură de sabie, dar devotamentul lui m-a impresionat atît de mult, încît niciodată nu voi mai putea ridica sabia ! Du-te, îți cruț viața !

TATĂL ȘI FIUL : Adevărat ?

DAIMYŌ : Adevărat !

TATĂL ȘI FIUL : Adevărat, adevărat ?

DAIMYŌ : Atît de adevărat încît pun sabia la locul ei în teacă.

FIUL : Ah ! Îmi sînteți ca un tată care îmi dă viață !

DAIMYŌ : Dezlegați-l imediat !

VALEȚII ȘI FIUL : Am înțeles ! (Tarōkaja deznoadă funia.)

DAIMYŌ : Ei, recunoaște că ți-a fost frică !

TŌZABURŌ : Erați atît de amenințător, că m-au trecut fiorii

DAIMYŌ : Într-adevăr, niciodată n-am fost mai furios, dar devotamentul lui m-a impresionat atît de mult încît niciodată nu voi mai putea ridica sabia asupra cuiva. De aceea ți-am cruțat viața ! Admirabilă este dragostea filială a acestui copil. Să-l crești sănătos !

TŌZABURŌ : Permiteți-mi, vă rog, să vă asigur de profundul meu devotament.

DAIMYŌ : Însă... Am promis o recompensă, dar n-am nimic la mine. Sabia aceasta este o comoară lăsată prin testament de la părinții mei, totuși i-o dau ca răsplată acestui copil. Ia-o, ca un semn de bun augur pentru casa ta !

TŌZABURŌ : La ordinele dumneavoastră ! (Daimyō îi dă sabia copilului. Tōzaburō dansează în timp ce corul, format din cei trei valeți, cîntă.)

CORUL : *Seniorul fie lăudat
Seniorul fie lăudat
care prin nobilul curaj de generos senior
s-a îndurat să cruțe o viață
a unui tată criminal.
Către ceruri mă simt înălțat
pe-ai tatălui meu umeri, cocoșat.*

Tilharul literat ¹

(Fumi yamadachi)

PERSONAJE : — Primul tilhar

— Al doilea tilhar

(Primul tilhar intră în scenă, alergînd, cu un arc și o săgeată în mînă. Al doilea îl urmează, agitînd o lance.)

AL DOILEA TÎLHAR : N-o să-mi scapi, n-o să-mi scapi !

PRIMUL : Dă-i drumul, dă-i drumul !

AL DOILEA : N-o să-mi scapi, n-o să-mi scapi !

PRIMUL : Dă-i drumul ! (Fac turul scenei, apoi se opresc în locuri diferite) Ce-i asta ?

AL DOILEA : Ce ai ?

PRIMUL : Unde e, l-ai lăsat s-o șteargă ? Pe unde-o fi șters-o ?

AL DOILEA : Ai strigat atîta în spatele meu „dă-i drumul dă-i drumul“, că am crezut că ți-e rudă sau prieten și eu i-am dat drumul !

PRIMUL : Așa ! Te faci că nu știi limbajul tilharilor !

AL DOILEA : Ce... ce nu știi ?

PRIMUL : „Dă-i drumul“ înseamnă „Pe el !“

AL DOILEA : Totul e din cauza lașității tale !

PRIMUL : Ce ? Lașitate ?

AL DOILEA : Ieri, pe munte, cînd a trecut un *yamabushi*² și eu ți-am spus : „Hai să-l atacăm !“ n-ai strigat la fel : „dă-i drumul, dă-i drumul“ și l-ai lăsat s-o șteargă ?

PRIMUL : Să-ți explic ! *Yamabushi* poartă, de obicei, la brîu un ghioc în care suflă cînd sînt în pericol și toți confrății se năpustesc să-i ajute, de aceea ți-am spus : „dă-i drumul !“ și l-am lăsat s-o șteargă !

AL DOILEA : Dacă mă gîndesc bine, de cînd m-am întovărășit cu tine, nu mai am noroc ! Pe Hachiman Yumiya, n-o să-ți mai vorbesc ! (Își aruncă arcul.)

PRIMUL : Ai zis : „Pe Hachiman Yumiya, n-o să-ți mai vorbesc“ și ți-ai aruncat arcul ! Așadar, mă insultă ?

AL DOILEA : Da, te insult !

¹ O comedie cu tilhari, o parodie, ce excelează prin replică și postura, cînd de luptători, cînd de „literați“, în care se situează doi hoți fără noroc. Ca luptători (între ei), își fac jurăminte și se comportă ca adevărați samurai, iar ca literați, uzează de fraze pompoase, lipsite de conținut, din care cauză, în cele din urmă renunță la ele. Se pare că cei doi tilhari sînt doar un pretext ce nu se susține prea mult prin conflict și *kyôgen*-ul pune în discuție două din indeletnicirile mai răspîndite: de luptători și de literați.

² Yamabushi — „cel care locuiește în munți“, sihastru.

PRIMUL : Ei bine, află că de cînd m-am întovărășit cu tine, nici eu nu mai am noroc ! Pe Atago și Hakusan¹, n-o să-ți mai vorbesc ! (Își aruncă lancea).
AL DOILEA : Ai zis : „Pe Atago și Hakusan n-o să-ți mai vorbesc” și ți-ai aruncat lancea ! Țasta-i răspunsul tău ?
PRIMUL : Da, ăsta este !
AL DOILEA : Nu mai suport ! O să te jupoi !
PRIMUL : Dacă o să-ți dau voie !
AL DOILEA : Gata, atenție ! (Apucă mînerul sabiei).
PRIMUL : Gata, atenție ! (Același joc).
ÎMPREUNĂ (Se înșfacă de piept, se împing) : Iaooo !
 Iaoo ! (În acest timp, ajutoarele iau sabia și arcul și le așază în dreapta și în stînga scenei.)
AL DOILEA (Celălalt îl împinge) : Hei ! Stai numai puțin, stai !
PRIMUL : Ce este ?
AL DOILEA : În spatele meu e o prăpastie uriașă !
PRIMUL : Tocmai bine ! O să te arunc jos !
AL DOILEA : Stai puțin, stai ! Dac-o să mă arunci jos, s-ar putea să mor ! Mai bine să ne batem la mijloc !
PRIMUL : Într-adevăr, mai bine !
AMÎNDOI (În mijlocul scenei) : Iaaaaa ! Iaooa, ! Iaooa !
PRIMUL (Fiind împins) : Hei, fii atent, fii atent !
AL DOILEA : Ce este ?
PRIMUL : În spatele meu e un mărăciniș imens !
AL DOILEA : Exact. O să te arunc în el !
PRIMUL : Stai, stai puțin ! Dac-o să cad în el, s-ar putea să mă doară ! Hai să ne batem în mijloc !
AL DOILEA : Da, mai bine !
PRIMUL ȘI AL DOILEA (Revin la mijloc) : Ioaa ! Ioaa !
PRIMUL : Ehei ! (O încăierare atît de crîncenă corp la corp ar trebui să mai fie văzută și de alții !
AL DOILEA : Într-adevăr, fără spectatori n-are nici un rost !
PRIMUL : Știi la ce mă gîndesc ? Nu vreau să mor așa, ca un cîine ! Aș vrea să scriu mai întîi soției mele și copiilor. Ce zici ?
AL DOILEA : E o idee bună. Dar încurcați cum sîntem, n-o să ne mai desfacem niciodată !
PRIMUL : Știi cum o să facem ?
AL DOILEA : Cum ?
PRIMUL : Strigăm de trei ori și a treia oară ne desfacem amîndoi odată !

¹ Atago și Hakusan, munți sfinți.

AL DOILEA : Perfect !

PRIMUL : Deci strigi cu mine !

AL DOILEA : Am înțeles !

AMÎNDOI : Hai, ho !

PRIMUL : Odată !

AL DOILEA : Odată !

PRIMUL ȘI AL DOILEA : De două ori !

PRIMUL : Încă o dată ! Nu trișa !

AL DOILEA : Nu trișez !

PRIMUL ȘI AL DOILEA : Hai, ho ! (Se despart dintr-un salt, se așază în părți opuse. Îngenunchează).

PRIMUL ȘI AL DOILEA : Hei, ticălosule ! (Apucă mînerul sabiei) !

PRIMUL : Ia mîna de-acolo !

AL DOILEA : Ia-o tu mai întîi !

PRIMUL : S-o luăm în același timp !

AL DOILEA : Mai bine ! (Iau mîna în același timp.)

PRIMUL : Așa, acum m-am mai liniștit !

AL DOILEA : Așa e !

PRIMUL : Apropie-te și stai jos !

AL DOILEA : Am înțeles (Stau unul lingă altul, pe locul toboșarilor.)

PRIMUL ȘI AL DOILEA (așezîndu-se) : Eh, eh ! Așa !

PRIMUL : N-ai nimic de scris ?

AL DOILEA : Nu, n-am nimic !

PRIMUL : La nimic nu te gîndești ! (Eu îmi notez tot ce fur, pentru împărțeală, de aceea am întotdeauna ceva de scris la mine).

AL DOILEA : Bine, bine, tu te gîndești întotdeauna la tot !

PRIMUL : Eu o să scriu și tu o să concepi frazele !

AL DOILEA : Am înțeles ! Ce-am putea scrie ?

PRIMUL : Ce-ar fi bine ?

AL DOILEA : Am găsit ! Scrie ! „Dacă-mi permit să vă adresez cîteva cuvinte...”

PRIMUL : Cînd ești în pragul morții „dacă-mi permit să vă adresez cîteva cuvinte...” nu mi se pare potrivit ! Găsește ceva mai sensibil !

AL DOILEA : Am înțeles !

PRIMUL : Ce-ar merge ?

AL DOILEA : Am găsit ! Scrie : „Fie ca această primăvară să vă bucure sufletele !”

PRIMUL : Nu, cînd ești în pragul morții nici „fie ca această primăvară să vă bucure sufletele” nu mi se pare potrivit ! O să scriu cum știu eu !

AL DOILEA : Bine faci ! (Primul tâlhar scoate hîrtie pentru scris și începe să scrie, folosindu-se de evantaiul pe care l-a strîns ca pe o pană.)

AL DOILEA : Of, of ! Scrie de zici că cerneala sare pe hîrtie și se răsuțește singură !

PRIMUL : Gata, am scris !

AL DOILEA : Ce-ai scris ?

PRIMUL : Mai întîi, în introducere am scris : „Așadar, așadar !“

AL DOILEA : Într-adevăr, acest „așadar, așadar“ merge foarte bine !

PRIMUL : „Așadar, așadar, am plecat de-acasă crezînd că voi lipsi puțin, m-am apucat de tâlhării și n-am găsit la nimeni nimic de furat, drept care m-am certat cu tovarășul meu și cu mîna pe mînerul sabiei...“

AL DOILEA : Ticălosul ! (Se ridică dintr-un salt și înaintează cu mîna pe mînerul sabiei.)

PRIMUL (același joc) : Ce-ai pățit ?

AL DOILEA : N-ai spus tu, „cu mîna pe mînerul sabiei...?“

PRIMUL : De data asta erau doar niște fraze !

AL DOILEA : Ce ? Fraze ?

PRIMUL : Exact !

AL DOILEA : Puteai să mă previi ! Ce spaimă am tras !

PRIMUL : Urmează apoi textul ! Hai să-l citești cu mine. Apropie-te !

AL DOILEA : Am înțeles !

PRIMUL : Cu mîna pe mînerul sabiei...

PRIMUL ȘI AL DOILEA : (Cîntă)

*Dac-așa ar trebui să mor
printre călători care urcă și coboară,
s-ar putea crede c-am fost călcat în
picioare,
dar aveți grijă, aveți grijă, da,
isprăvile noastre să le povestiți
cui vă va asculta...*

Aici se termină... Oh, cînd mă gîndesc ce efect va avea urma penei mele asupra soției mele, asupra fetiței, asupra puștiului... or să urle de durere, oh, ce milă mi-e de ei ! (Cu mîinile la ochi, plîng amîndoi zgomotos). Ce zici, nu ți se face milă ?

AL DOILEA : Ba da, mi se face !

PRIMUL : Eu nu mai am deloc chef să mor !

AL DOILEA : Nici eu !

PRIMUL : Am putea să ne amînăm moartea pentru mai tîrziu. Ce zici ?

AL DOILEA : Excelentă idee !

PRIMUL : Pentru cît timp s-o amînăm ?

AL DOILEA : Patru-cinci zile !

PRIMUL : Nu, nu, patru-cinci zile sînt prea puţin ! Mai adaugă ceva !

AL DOILEA : Fie, s-o amînăm pentru un an, doi !

PRIMUL : Un an-doi se duc precum un vis ! Dacă vrei să ştii, nimeni nu ne-a văzut aici. Nevăzut, necunoscut, ne împăcăm şi gata ! Ce zici ? Hai să ne împăcăm şi să renunţăm la moarte !

AL DOILEA : Excelentă idee ! (Se ridică amîndoi)...

PRIMUL : Dacă vrei, hai să cîntăm în drum spre casă !

AL DOILEA : Foarte bine !

PRIMUL : (Cîntă) *Dacă te gîndeşti bine,
la nimic nu-i bună moartea.*

(Rupe scrisoarea şi aruncă bucăţile de hîrtie).

PRIMUL ŞI AL DOILEA : *Dacă de gîndeşti bine, la nimic
nu-i bună moartea
şi cei doi tovarăşi s-au împăcat.*

(Se întorc unul spre celălalt)

Căci degeaba

(Se ridică şi merg, unul în stînga
şi celălalt în dreapta)

s-ar nenoroci amîndoi

(îşi adună armele, se iau de mînă şi fac
turul scenei cîntînd)

*Acum mînă-n mînă, acasă ei
se-ntorc
în loc să moară ca nişte cîini.*

(Se opresc cu faţa la public).

PRIMUL : Ascultă ce-ţi spun !

AL DOILEA : Ce este ?

PRIMUL : Tu şi eu am scăpat cîstit, semn c-o să trăim
mult !

Inaba-dō¹

PERSONAJE : — bărbatul

— femeia

BĂRBATUL (intră în scenă) : Sînt un om de pe aceste meleaguri și am o soție căreia îi cam place să tragă la măsă. Orice i-aș face, nu se ocupă deloc de casă. Pentru că m-am săturat de scandaluri, o să profit de zilele astea, cînd e plecată la părinți, și o să-i trimit decizia de divorț ! Totuși, n-o să pot trăi singur, trebuie să-mi găsesc altă soție. Se zice că Yakushi de la Inaba-dō de pe Alea a cincea este un profet foarte bun ; îl voi ruga să-mi găsească o soție. Și acum, încet, încetîșor, să mergem. (Pleacă.) Ei, într-adevăr, îmi ziceam eu că într-o zi o s-o pun pe liber și iată că, din fericire, s-a dus la părinți și am putut să-i trimit decizia de divorț ; cînd o s-o citească, o să aibă cu siguranță un șoc ! (Înconjoară scena). Ia uite, tot mergînd am și ajuns la sanctuar. (Ajunge în mijlocul scenei.) E un templu venerat și liniștit. Mai întîi, să ne rugăm ! (Se așază, își deschide evantaiul și îl pune în față.) Namu Yakushi Rurikō Nyorai !² (Băte din palme de trei ori, apoi se închină cu fața la public.) Te rog în genunchi, îndură-te și dă-mi o soție bună ! Namu Yakushi Rurikō Nyorai. (Același joc). În această noapte o să veghez înăuntru ! (Își ia evantaiul cu mîna dreaptă ; corpul i se înclină din ce în ce mai mult și, în sfîrșit, adoarme. Femeia intră în scenă și se oprește.)

FEMEIA : Ah ! Turbez ! Mocofanul ăsta a profitat de plecarea mea la părinți și mi-a trimis decizie de divorț. Și mai aflu că s-a și dus la Yakushi de la Inaba-dō să-i ceară o soție. Cu cît înțeleg mai bine, cu atît îmi vine să turbez mai rău ! Mă duc să văd dacă-i adevărat sau nu ! Repede, să mergem ! (Se îndreaptă către scenă). Bărbat ca ăsta găsești pe toate drumurile ; dar cînd mă gîndesc că a divorțat ca un trădător, îmi vine

¹ Inaba-dō, „răscrucea visurilor“, este locul unde credincioșii comunică cu puteri supranaturale, cu zei, cu profeți. Aici însă, este locul unde se petrece o farsă ; un bărbat divorțează de nevastă pentru că e o bețivă, vine să se roage profetului Yakushi ca să-i dea altă soție, dar dă tot peste o bețivă, care de fapt este chiar femeia de care divorțase.

² Nume protocolar dat profetului Yakushi

să turbez ! (Se apropie.) Ei, tot mergînd, iată-mă și la Inaba-dō. Unde ar putea fi ? (Îl găsește pe bărbat.) Ah, turbez, turbez ! Ia uite-l ! Nici nu-i pasă ! O să te fac bucățele cu dinții și cu ghearele ! Cum să procedez ? (Se gîndește.) Ah, știu ce-o să fac. (Se îndreaptă spre bărbat) : Hei ! Tu care m-ai rugat în genunchi să-ți dau o soție, află că ți-am găsit-o ! Ia-o de soție pe cea pe care o vei găsi pe scara intrării de la vest ! Ai auzit ? (Se așază cu spatele.)

BĂRBATUL : Ha, ha, haaa ! (Se ridică.) Ah, ce miracol ! Ruga-mi-a fost ascultată ! Am avut un vis prevestitor. (Își desface evantaiul și îl așază în fața lui). Namu Yakushi Rurikō Nyorai ! Namu... ! (Se închină.) Bine, bine ! Iată grația divină ! S-o iau de soție pe cea care se află pe scara de la vest. Așa spune oracolul. Repede, să mergem la intrarea de la vest. (Se ridică și pornește) Hei, într-adevăr, această grație divină e mai presus de orice închipuire. O să-mi dea cu siguranță o soție bună. (Înconjoară scena și se oprește în mijloc). Iată și intrarea dinspre vest ! Nu văd pe nimeni care mi-ar putea fi soție ! Unde-o fi ? (Femeia și-a acoperit capul cu un batic din stofă în dungi și s-a așezat lîngă primul pin. Bărbatul o zărește). Ia te uită colo, ce siluetă grațioasă ! Asta trebuie să fie soția ! Aș vrea s-o întreb. Dacă-aș fi știut, aș fi adus pe cineva cu mine ! E clar, mă intimidază, și niciodată nu voi îndrăzni s-o întreb ceva. Cu toate astea, nu pot sta așa, fără s-o întreb nimic. Hai, curaj ! (Se apropie de ea.) Așa ! Dumneavoastră de colo... întîmplător visul meu prevestitor... (Rîde și se întoarce către public). Nu, nu ! Mă intimidază și nu voi îndrăzni niciodată s-o întreb nimic. Dacă-ar trece cineva, l-aș ruga s-o chestioneze din partea mea. La ora asta nu se vede nimeni. Cu atît mai rău ! Hai, curaj ! S-o întrebăm ! (Din nou se apropie de ea). Dumneavoastră de colo... întîmplător... visul meu prevestitor... soția (Rîde și se întoarce iar spre public). Degeaba-mi tot fac curaj, mi-e absolut imposibil să intru în vorbă cu ea. Ce-i de făcut ? (Se gîndește). Oh, am găsit, am găsit ! Se zice că inima omului și stîlpul marelui Buddha nu vor avea niciodată destulă fermitate ! Și dacă-mi tot fac curaj, de ce n-aș mai întreba-o o dată ? ! Curaj ! (Din nou lîngă ea, își face curaj.) Așa ! Dumneavoastră, de colo, sînteți cumva soția promisă în

visul meu prevestitor ? (Femeia confirmă prin înclinarea capului, el râde.) Bine, bine ! Se poartă ciudat soția din visul meu prevestitor ! Fără să scoată un cuvânt, a încuviințat printr-un semn cu capul ! Nu încapă nici o îndoială, ea e soția ! Bun ! Acum trebuie s-o invit să mă urmeze ! Hei, trebuie s-o întreb ceva și în legătură cu asta. Hei, spuneți-mi pot să-mi permit să vă iau cu mine ? Să vă aduc un palanchin ?¹ (Femeia dă din cap în semn de refuz.) Ah ! Nu vrea ! Atunci o să vă aduc un cal. (Femeia iar dă din cap.) Nici asta nu vrea ! Foarte măgulitor ! În cazul acesta, vreți să mă luați de mână ? (Femeia consimte ; el se întoarce spre public și râde.) Eh ! Hotărît, soția din visul meu prevestitor e nostimă de tot ! Când i-am propus să mă ia de mână, a acceptat imediat ! Bine, bine ! Repede, s-o luăm de mână. (Merge la primul pin și o ia de mână). Haideți, haideți, veniți. Veniți ! (Pornesc. Ea îl urmează.) Ei bine, dat fiind locul în care ne aflăm, nu pot să vă ascund nimic. N-am trăit singur pînă acum, dar soției mele, orice-aș fi făcut, îi plăcea să tragă la măsă și nu se ocupa deloc de casă. Fiind sătul de scandaluri, am profitat de plecarea ei la părinți pentru a-i trimite decizia de divorț. Dar cu dumneavoastră, soția din visul meu prevestitor, voi trăi în bună înțelegere o sută de mii de ani ! (Înconjoară scena și se oprește în mijloc.) Ei, tot vorbind, am și ajuns ! (Se întoarce către femeie, care s-a oprit.) Haideți, haideți ! Intrați, vă rog, drept înainte. Pe aici, simțiți-vă ca la dumneavoastră acasă ! Ne vom cinsti imediat cu cîte o cupă. (Femeia se așază. Bărbatul merge în spatele scenei și revine cu un vas mare în mîna stîngă și cu evantaiul în dreapta. Se așază în mijlocul scenei.) A, să vă spun ! În general, într-o astfel de ocazie, cei bogați pregătesc totul cu mare pompă, noi însă putem să procedăm mai simplu, fără ca asta să ne deranjeze în vreun fel. Aveam și eu niște economii frumoșele, dar fosta soție mi-a risipit totul. Totuși, cu dumneavoastră, dac-o să ne punem serios pe treabă, totul va merge bine. Pentru astăzi, ne vom mulțumi să schimbăm cupele de rigoare². Deci, beau eu mai întîi și apoi vă ofer cupa !

¹ Palanchin — un fel de scaun purtat de oameni, pentru persoane de vază.

² Obiceiul nunții prevede ca ginerele și mireasa să bea, fiecare din cîte o cupă și apoi să le schimbe între ei.

(Femeia apucă vasul) Oh, da, da ! Când se celebrează o căsătorie, femeia bea prima, și-i oferă apoi cupa soțului. Uitasem obiceiul. Vă rog să beți, apoi mi-o dați mie ! Să vă servesc ! (Se prefacă că toarnă, înclinându-și evantaiul) Așa ! E plin. (Femeia bea din vas). Aha ! Ați golit-o dintr-o înghițitură ! Bun, acum dați-mi-o mie ! (Femeia dă din cap.) Mai vreți una ? Bun, după ce-o goliți, dați-mi-o ! Țineți, așa ! (Același joc). Acum e plină ochi. (Femeia bea.) Iar ați sorbit-o ! Bine, bine, acum dați-mi-o încoa ! (Femeia dă din cap.) Cum, tot mai vreți ? ! Bine, să mai aduc de băut ! (Merge spre dreapta, aparte, zice) : Ce-i de făcut ? Am divorțat de cealaltă pentru că trăgea la măsă și iată că și soției din visul meu prevestitor îi place la fel de mult *saké*-ul ! Hotărât lucru, se pare că sînt sortit femeilor bețive ! N-am ce face, trebuie să mai aduc de băut ! (Simulează că scoate *saké* cu evantaiul, apoi se așază în mijlocul scenei.) Iată, am mai adus ! După ce-o s-o beți și pe asta, să-mi dați și mie. Pofțiți ! Așa ! Încă una ! (Femeia bea.) Acum trebuie să beau și eu. (Femeia dă din cap.) Acum e rîndul meu să beau ! Totuși nu pot sta așa, fără să beau nimic pînă mîine ! (Îi smulge „vasul“ și se prefacă că se servește singur). Noroc ! În sănătatea dumneavoastră ! De obicei nu beau, dar într-o zi ca asta, beau și eu un păhărel ! (Bea). Așa, s-a zis și cu fericita schimbare a cupelor ! Să ne oprim aici ! (Așază „vasul“ lîngă el.) Și acum, după ce-am terminat cupele, să facem cunoștință ! Vă rog să vă ridicați voalul ! (Femeia dă din cap) Nu vreți ? Da, e prima înfățișare, vă înțeleg timiditatea ! Totuși, sîntem sortiți să trăim împreună o sută de mii de ani, și n-o să puteți rămîne tot mereu așa, acoperită. Apoi, vreau să vă arăt bucătăria ! Vă rog ! luați-vă asta de pe cap ! (Femeia dă din cap) Și totuși degeaba spuneți că nu vreți, n-o să puteți sta așa tot timpul ! În cazul acesta, o să vi-l iau eu. (Îi smulge voalul.)

FEMEIA : Ho ! Mocofanule !

BĂRBATUL (se retrage) : Ce ? Soția mea ? Deci tu erai ?

FEMEIA : Ah, ticălosule ! Ai îndrăznit să profiți de plecarea mea la părinți pentru a-mi trimite decizia de divorț !

BĂRBATUL : Ia stai ! Era o scrisoare prin care ceream vești despre tine !

FEMEIA : Ah ! Turbez ! Turbez ! Alte baliverne ! Și cum ai îndrăznit să te duci să ceri o soție de la Inaba-dō ? Stau și mă întreb ce să-ți fac ? Să te fac bucăți cu dinții și cu ghearele... (Îl împinge.)

BĂRBATUL : Stai puțin ! M-am dus acolo să mă rog să nu ți se întâmple vreo nenorocire !

FEMEIA : Iar palavre ! Ce să-ți fac, ce să-ți fac ? Na, ticălosule ! (Bărbatul aleargă spre ieșire, femeia după el) Ah, canalie ! Unde te duci ? Opreți-l ! N-o să-mi scapi ! N-o să-mi scapi ! N-o ... (Aleargă după el).

BĂRBATUL : Ah, iartă-mă, iartă-mă !

FEMEIA : N-o să-mi scapi ! N-o să-mi scapi !

BĂRBATUL : Iartă-mă, iartă-mă !

(Ies din scenă, unul după altul).

(E.M)

NOUA SELECȚIE DE VERSURI DE DAT LA CÎINI (SHINSEN INU TSUKUBASHŪ)

Shinsen inu tsukubashū — întâia culegere de versuri umoristice în stilul poeziei de curte *renga* — este compilată de Yamazaki Sōkan în prima jumătate a secolului al XVI-lea. Majoritatea poeziilor sînt anonime, scrise de războinici cu carte, de negustori și clerici — autori străini, deci, de cercurile aristocratice din preajma curții imperiale.

Renga, „poezia înlănțuită”, conține succesiuni de strofe aparținînd de obicei mai multor poeți, ordonate după reguli și convenții tematice și formale. Însăși practica versificației în grup, în ședințe în care se creau lanțuri de sute de strofe, invită, prin caracterul ei de joc, la parodiere, ceea ce se și întîmplă în *renga* umoristică. În fluxul monoton al imaginilor stereotipe irumpe contrastant blasfemia, vulgaritatea intenționată în cite un joc de cuvinte, o aluzie în doi peri, ori o glumă deocheată.

Forma poemelor rămîne alambicată și pretențioasă, citatele din vechile culegeri imperiale ca și aluziile la locurile clasice sînt regulă. Contrastul cu efect comic reiese din intruzia neașteptată a vulgarului și banalului în atmosfera subțire a poeziei de curte.

Shinsen inu tsukubashū deschide calea libertăților pe care și le va reclama poezia *haiku* și derivatele ei declarat umoristice: *senryū* și *kyōka*¹.

(S.C.)

1. *Haina de ceață
e umedă la poale:
De cum se-ncălzește,
zeița primăverii
își lasă udul.*

Întîia poezie tratează, după cum cere tradiția, farmecele primăverii, în termeni ușor modificați, pentru ca să se termine cu un vers profanator.

7. *Pentru socru să fie
ierburile proaspete?
în apa bălții,
înfipse la spălat,
coapsele nurorii.*

¹ Vezi capitolul de *senryū* în antologia de față. *Kyōka*, „versuri năstrușnice”, este o subspecie comică.

Primele două versuri se referă la o veche poezie populară: „În câmp stau primăvara și plîng. Ierburile proaspete ce le-am cules, tăindu-mi palma în stufăriș—oare pentru cine sînt? Le-or mîncea părinții sau soacra?...“ Ierburile noi, culese la începutul anului pentru fiertura de viață lungă sînt numite în vers *yome-ga-hagi*, iarba nurorii. Dar *hagi* înseamnă și „coapse“, de unde interpretarea poetului umorist, printr-un joc de cuvinte.

40. *În Nimic se topește
cu-adevărat ăstălalt:
Buddha-de-zăpadă*

Poetul mucalit se gîndește, referindu-se la omul de zăpadă (în japoneză, *Buddha-de-zăpadă*), care se topește, la trecerea lui Buddha în Nirvana, una din dogmele de bază ale buddhismului.

62. *În câmp găcind-o
cu jale-o ridicat
de sub pepeni,
strivită,
„moartea-babei“*

„Moartea-babei“ e o plantă, *corydalis platycarpa*.

69. *Fiș-fiș! a vîntului
voce prin trestii;
gîzelor dinții
poate le cad.
Cum se stinge cîntecul lor!*

Tîrîitul tot mai stins al gîzelor și foșnetul vîntului prin trestii sînt imaginile obișnuite ale toamnei, înlănțuirea lor e regulă în poezia *renga*.

86. *Parcă-s „trei stele“
cupele pline de saké.
Vega și Orion,
îți vine să zici,
cu un prunc între ei!*

Motivul literar al celor două stele ale iubirii, Vega și Orion, care se ntîlnesc doar o dată pe an în Calea Lactee, simbol al dragostei eterne, e transpus în perspectivă banal-terestră prin asociația insolită cu cele trei cupe așezate pe masă la o petrecere în triumghi (motivul japonez „trei-stele“).

106. *Lunile și zilele
mă acoperă,*

*foi de calendar
am luat să-mi cîrpesc
plapuma veche.*

131. *Fujiwaka își zice
domnișorul de neam;
atît e de chipeș
și mîndru la port
deși-i curge nasul...*
147. *Priviți prin crăpătură
tatăl și mama:
noaptea de dragoste-i
împiedicată
de bîzîiala ființului.*
195. *Altelea fumuri,
vai, se ridică !
Pe casa înaltă,
cuvîntul admiru în jur
orașul arzînd.*

Primele versuri sînt o aluzie la un vechi poem despre orașul prosper, din vetrele căruia se ridică fumul. Strofa a doua e mai realistă : incendiile se țin lanț în Edo.

207. *L-aș omorî,
ba nu l-aș omorî
pe hoțul ăsta.
L-am prins și, iată,
constat că e fiul meu !*
272. *Urît mi-e,
ba nu mi-e urît !
Fugînd de cele lumești,
în sihăstria de vreașcure
tot mai am parale !*

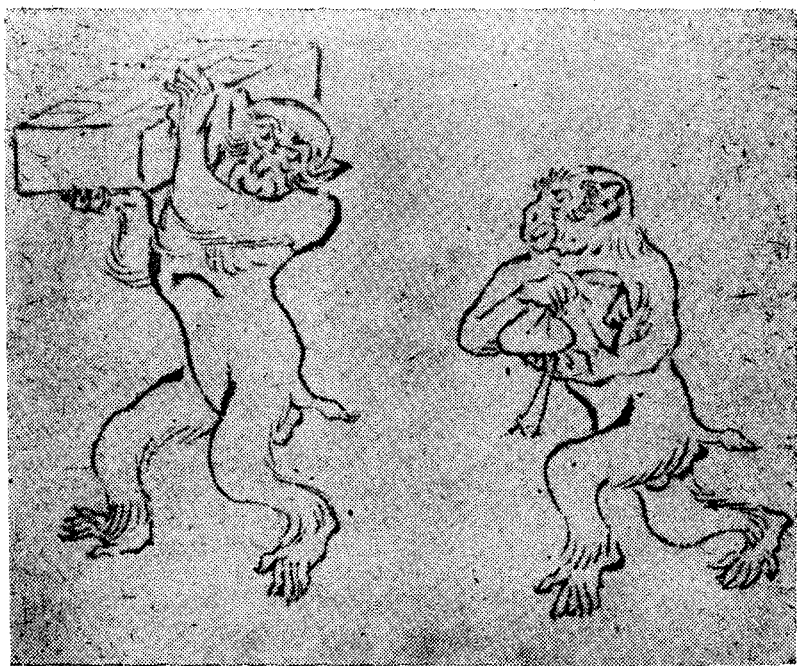
Sihastrul se autoironizează gîndindu-se la cele lumești.

280. *Pe fundul mării
leșurile războinicilor.
Prins în undiță
scot din apă
„crabul-cu-coif“.*

Leșurile sînt ale războinicilor din neamul Taira, învinși în bătălia celebră de la Dan no ura, din 1185. Gîndul

la vremelnicia vieții omenеști e generat de o scenă la pescuit : în undiță s-a prins un crab-cu-coif, numit în unele locuri și „crab Taira“, din specia celor despre care se crede că ar fi suflete rătăcite ale vitejilor uciși.

(S. C.)

CĂRTICICA PISICILOR

(Neko no sōshi)

Cărticica pisicilor, scrisă în prima jumătate a secolului XVII de un autor necunoscut, este un exemplu tîrziu de „roman popular”. *Otogi-zōshi*, înseamnă „cărțile de basme” destinate publicului larg, drept mijloc de popularizare. Cărțile populare pun la îndemîna publicului, mai ales a celui din orașe, într-o limbă apropiată de cea vorbită, versiuni prescurtate ale monumentelor literaturii buddhiste și laice, prelucrînd tradițiile literare într-o sumedenie de povestiri „pe înțelesul muierilor și al copiilor”. Alături de teme ca biografiile pilduitoare, poveștile cu duhuri ori cu ființe supraomenești, legende buddhiste și poveștile despre mame vitrege și despre copii cuviincioși cu părinții lor, textele cu caracter satiric și parodiile gen „Cărticica pisicilor” ocupă un loc aparte.

Spre deosebire de parodiile blinde ca de pildă *Cărticica despre Genji-Maimuță*, (poveste a ascensiunii sociale a unui vînzător de sardele în-surat cu o curtezană), *Cărticica pisicilor* atacă cu ascușuri satirice însuși sistemul politic al vremii : instituirea regimului polițienesc Tokugawa.

În următorii 200 de ani vom căuta în zadar în literatură accente satirice de o asemenea amploare. *Cărticica pisicilor* rămîne o excepție.

(S. C.)

Cărticica pisicilor

Dacă ai norocul să trăiești într-o domnie atît de fericită încît în lume să domnească pacea, iar în țară securitatea și liniștea, atunci ai de-a face cu o guvernare căreia nu numai oamenii, ci și păsările și dobitoacele îi poartă recunoștință. Este într-adevăr mai ceva decît pe timpurile lui Yao și Shun¹.

¹. Domnitorii legendari ai Chinei antice ; vremea „de aur” a trecutului.

Într-al șaptelea an al erei Keichō¹, pe la mijlocul lunii a opta, ieși un Decret guvernamental potrivit căruia se desființau în Capitală zgârzile pisicilor², acestea urmînd să fie lăsate de-aici încolo numai în libertate. De asemenea fu așezată la răscrucea Transversalei Întii o tăbliță a administrației Capitalei, pe care scria :

„În Capitală vor fi dezlegate toate pisicile. Pisicile vor fi lăsate în libertate deplină.”

„Este oprită cumpărarea și vînzarea oricărei pisici. Contravenienții vor fi pedepsiți cu asprime.”

„Cele de mai sus sînt spre aducere la cunoștință întregii populații.”

Datorită sus-numitei măsuri administrative, fură agățate tăblițe la gîturile mult iubitelor pisici, care fură slobozite. Bucurîndu-se pisicile peste poate, se zben-guiau prin tot locul : auzeai de excursii la iarbă verde și de tot atîtea ocazii pentru prinderea șoarecilor. În scurt timp băgară spaima în toți șoarecii, care fugeau și se ascundeau și nu mai umblau nici pe grinzi, nici prin poduri. Și chiar dacă mai umbla pe undeva vreun șoarece, apoi se furișa în mare taină, fără ca pașii lui să scoată vreun sunet. Era o jale. Poporul întreg nădăj-duia însă ca această opreliște să țină cît de mult și să fie aplicată cu strictețe.

Trăia pe atunci un călugăr respectat de toți, un om din orașul de sus, care se ferea de rele și căuta numai Bi-nele, rugîndu-se în zori pentru veșnicia Cerului și a Pă-mîntului, iar seara pentru liniște în viața pămîntească și o reîncarnare într-un loc fericit³. De asemenea se ruga să existe aceeași măsură de milă cerească pentru toate ființele din această Lume a Legii. Atît „Poarta Dogmei” cît și „Poarta Contemplării” se vedeau limpede în toate purtările sale, drept care călugări și mireni, bărbați și femei vărsau lacrimi de admirație. I se cuvenea într-adevăr numele de Dainichi Nyorai, Buddha al Absolutului.

Oare au și păsările și dobitoacele cunoștință de ade-vărurile laudabile ? Într-o noapte, călugărul avu un vis ciudat. Unul care părea un preot șoricesc i se înfă-țișă grăindu-i :

¹ Anul 1602.

² Japonезii țineau pisicile legate cu panglicuțe în jurul gîtului.

³ Reîncarnarea urma să se facă, potrivit legii karmice, faptă-răspplată, în una din cele șase căi : iadului, a demonilor flămînzi, a jivinelor și dobitoacelor, a duhurilor ashura, a oamenilor, a ființelor cerești.

— Mă sfiesc să-ți ies înaintea cu jalbă, preacuvioase, dar fiindcă ascultăm zi și noapte, în zori și în amurg, de sub grindă, predicile sfinției tale și Miezul Învățăturii, și fiindcă spui mereu că prin spovedanie se poate dobîndi iertarea păcatelor, iată, am venit. Deoarece ne rușinăm și ne căim, binevoiește și ne dă un cuvînt de izbăvire.

Călugărul spuse :

— Vorbiți frumos în felul vostru șoricesc,

Și fiindcă i se părea cam neobișnuit mai adăugă :

— Se zice că ierburile și copacii, ba chiar și pămîntul, totul va deveni Buddha...

Și îl îndemnă pe șoarece să se spovedească. Șoarecele își șterse lacrimile, apoi grăi :

— De cînd au fost lăsate în libertate pisicile, tot neamul nostru, pînă la ultimul, s-a ascuns. Unii au scăpat cu fuga, alții au pierit, iar cei cîțiva rămași se tem că azi-mîine li se curmă zilele și oricît te-ai pîti de frică în umbra vreunui bolovan ori sub o grindă, trebuie să fii mereu cu ochii-n patru. Dar dacă-ți cauți adăpost în vreo gaură, după două zile nu mai poți răbda să stai închis acolo singur, tu cu răsufierea ta. Și oricît de rar ai ieși în lumea asta trecătoare, haț, te-a și prins, te-a zdrobit de la cap încolo, ți-a sfîrtecat carnea de pe oase. Să fii lăsat pe seama unei asemenea soarte trebuie că e o *karma*¹ tare nenorocită !

Călugărul îi răspunse :

— Ceea ce-mi spui jelindu-te e foarte trist. Dar dacă te-nvăț acum un cuvînt de izbăvire, înseamnă că te primesc de-acum înaintea ca învățacel, tocmai cum spuneam adineauri. Deci trebuie să-ți vorbesc întîi, că să afli că voi sînteți cei care, prin purtarea voastră de neiertat, v-ați atras mînia oamenilor. Chiar și a unui biet călugăr ca mine. Odată mi-am făcut și eu o umbrelă din hîrtie. Am pus-o bine într-un loc ferit, dar, iacă, mi-ați și ronțait mînerul și mi l-ați prăpădit. Unde mai socotești că dacă-mi pun deoparte boabe de fasole prăjită și de fasole neagră pentru meditații — în prima noapte au și dispărut. Ca să nu mai vorbesc de briie, de sutane, de evantaie, cărți, paravane, turte de orez, bucăți de *tōfu*² — nimic nu pot păstra. Dar, oricît de îngăduitor

¹ Consecință a faptelor bune sau rele, care dă naștere avatarurilor reîncarnării, în concepția buddhistă.

² Pastă de fasole fermentată, folosită la multe mîncăruri.

și blînd ar fi, vrea și un preot să trăiască. Ce să mai zicem de mireni...

Șoarecele spuse :

— Pildele sfinției tale ne sînt bine cunoscute, dar oricît am protesta față de tînăra generație, ei sînt surzi la sfaturile noastre binevoitoare. Dacă le spunem că o doctorie bună e amară la gust, dinșii, în loc să ne asculte, pun la cale alte drăcovenii. Le spunem : în primul rînd, important este să nu-i mîniați pe oameni. Nu cumvǎ să vă faceți cuib și să vă stabiliți în scufia ori în brîul gospodarului sau într-al vecinului de la răsărit, ori în șorțurile fetișcanelor și slujnicelor din ceainării, în tivurile șalvarilor și ale vestelor, în ungherele lăzilor, în boccele și coșuri, nu cumva să ronțăiți lucruri care nu servesc ca hrană și care nu vă aduc nici un folos. Dar cu toate că îi sfătuim încă din vremea cînd mișună goluți, în scutecele lor de pui, să nu alerge în jurul ulceleur și al altor asemenea obiecte, lor nu le pasă, vor să fie liberi și nestingheriți, se aciuiesc prin perini, prin rogojini, prin tavane, acoperișuri vechi și nu se țin decît de năzbîtii... dar n-avem ce le face.

În timp ce șoarecele grăia astfel, călugărul se trezi din somn. Se făcuse ziuă.

În noaptea următoare i se înfățișă în vis o pisică și îi vorbi cu țîfnă :

— Dată fiind sfințenia preacuviosului călugăr, a fost pe-aci, după cum mi s-a adus la cunoștință, un pîrlit de șoarece. Prin însuși caracterul lor șoricesc, acești indivizi le sînt urîți oamenilor. Știu că a spus tot felul de baliverne — la urma urmei e un tîlhar și jumătate ! Cuvioșia-ta te-ai arătat milostiv, dar ai să renunți cîrînd la această atitudine. Ar fi cazul să-ți fac o prezentare sumară a neamului nostru. Cînd vorbesc așa, poate crezi că vreau să mă iau la întrecere cu șoarecele, dar m-ai disprețui dacă nu ți-aș dezvălui motivele. Ascultă deci. Pisica își arcui spinarea, se ghemui și ochii ei mari scînteiară. Noi sîntem urmașii tigrlui cel temut în India și în Țara de Mijloc¹. Țara Soarelui-Răsare e mică și, potrivit dimensiunilor ei, încoace am fost aduse noi, pisicile. Iată de ce aici nu avem tigri. Din perioada

¹ China.

Engi¹ noi sîntem iubite la Curte, iar la Kashiwaki² am fost primite chiar îndărătul paravanelor. De la Împăratul Go-Shirakawa³ încoace sîntem legate cu panglicuță și stăm mereu în apropierea înalților stăpîni. Fiind legate, ne joacă șoarecii pe sub nas și oricît am jindui după ei, nu-i putem prinde. Cînd ne e sete, toarcem și mieunăm, dar oricît am întinde gîturile n-avem ce face. Cînd încercăm să ne facem înțelese, japonezii nu ne pricep, fiindcă noi vorbim doar sanscrita. Ce să mai spun, legarea cu panglicuță ne omoară ! De aceea sîntem acum sincer recunoscătoare pentru prea-înalta milostivire ce ni s-a acordat și care e ca luna ce binevoiește să zăbovească într-o' colibă dărăpănată. Pentru această binevoitoare atenție acordată pisicilor, pentru desființarea cordeluțelor și îndulcirea soartei noastre, ne rugăm, din toate puterile, făcînd plecăciuni spre răsărit, să trăiască Împăratul cinci sute optzeci de ani⁴, iată, pentru aceasta toarcem și ne închinăm !

Călugărul răspunse :

— Pisica aceasta a vorbit admirabil. Dar să stau să mă gîndesc la Pilda Luptei pisicii, pe care o dă Nansen... Cum zice ? Nansen le spune pisicilor : „Dacă ați avea minte, nu v-ați mai mușca una pe alta“, dar fiindcă nici una nu i-a dat răspuns le-a omorît și le-a tăiat în două. Dar parcă moartea le-a schimbat cît de cît ? Povestea asta mă apasă. Ca preot nu pot lăsa lucrurile în voia lor. E firesc să încerc o mijlocire. Roata faptelor și-a răsplăților face ca ceea ce se naște să moară, iar ceea ce moare să se nască — acesta este mersul veșnic al lumii care se repetă neîncetat. Cine omoară, nu va scăpa de pedeapsă. Numai cel ce prin iluminare lăuntrică află că legea întregii Creații este Golul, numai acela se poate desprinde de multele rele ale morții și ale vieții, numai acela poate scăpa de reîncarnarea într-una din cele Trei Căi, stingîndu-i-se astfel viața... Încetați să mai ucideți ! Mai bine să se amestece pește în hrana voastră, să mîncați din cînd în cînd sardele uscate și heringi sau somon afumat la dejun ori la cină — ce zici ?

¹ Domnia împăratului Daigo (sec. X) în timpul căreia iese un cod de legi importante pentru secolele următoare.

² Personaj din *Genji monogatari*, care, datorită unei pisici, a ajuns s-o vadă pe prințesa de care se îndrăgostise.

³ A domnit între 1155—1158.

⁴ Cifră simbolică pentru o viață îndelungată.

— Aşa o fi, spuse pisica, dar gîndeşte-te puţin : pentru domniile-voastre, oamenii, aveţi orezul care vă ţine rînduială în cele cinci organe şi cele şase măruntaie, care vă întăreşte braţele şi picioarele. Aud că toate minunăţiile din munţi şi din ape sînt create pentru a vă servi ca hrană — ei bine, cu noi stă treaba la fel. Fiindcă Cerul a hotărît aşa, hrana noastră sînt şoarecii — asta ne fereşte de boli, ne face să zburdăm şi să alergăm iute ca păsările. Pînă şi siesta după prînz o ţinem tot cu gîndul la şoareci. De aceea nu putem fi de aceeaşi părere cu domnia-ta cînd spui să ne punem pofta-n cui de-acum înainte. Iă gîndeşte-te şi domnia-ta !

Auzind-o grăind astfel, călugărul, care era un om învăţat şi nesfîrşit de îngăduitor, nu găsi răspuns, dar fu mişcat pînă la lacrimi şi se simţi încurcat.

Se trezi din vis, dar la apropierea zorilor, aţipind iar, îi apăru din nou în faţă şoarecele de mai-naînte.

— De vreme ce aşa stau lucrurile, noi nu mai putem rămîne în Capitală, zise acesta.

Imediat, şoarecii din oraşul de sus şi cei din oraşul de jos se adunară şi ţinură sfat. Erau acolo şoricimea de la Paza de apus pînă la poalele muntelui Funaoka, şoricimea din riul care trece prin Goryō, şoarecii din Tachiuri, din cîrîngul de lîngă templul Shōkoku, cei din palatul Jūrakutei din păduricea de la Kitano, cei din Oraşul de Jos, de la Sala Hexagonală. Dintre dînşii ieşi un şoa-rece isteţ şi grăi :

— În felul acesta, nu ne mai rămîne decît să ne luăm rămas bun de la viaţă. În aceste condiţii, cum am mai putea-o prelungi ?

Discutară toate posibilităţile. De la Decret trecuseră cincizeci de zile şi nici un oscior de peşte n-au mai ros. Cît despre plăcinte şi pui fripţi, nici mirosul nu l-au mai simţit. De-acum ştiau cu toţii că cei care nu vor fi înhăţaţi de pisică, vor muri de foame... Dar, în timp ce se sfătuiau astfel, fură izgoniţi de duşmanul lor, pisica, şi abia scăpară cu viaţă.

Iată însă că şi pisicile au fost gonite de nişte fiinţe fioroase, cărora li se zice cîini. Aceştia le alungau încolo şi-ncoace, de cădeau late pe străzi, pe malul riului şi le acoperea ploaia şi glodul. Din această cauză, şoarecii prinseră iar inimă. Deci, totuşi, există plată şi răsplată pe lume.

Șoarecii se împrăștiară prin toate părțile. Iar unul din ei, care trăise multă vreme într-un templu, pe lângă o gospodărie preotească, îngăimă trei poezioare stîngace :

„Stă la pîndă
pisca. În urma ei
cîinele-așteaptă.
Cine pîndește
este la rîndu-î pîndit !”
„Cînd nu voi mai fi
pe lume, iată
o ultimă dorință :
să nu mai văd pisca !”
„Chitcăte-nșoaptă,
ciulește urechea.
Pisicii și ochii-î
aruncă scînteii.
O arătare de groază !”

Călugărul se socoti : „dacă spun mai departe întîmplarea aceasta, au să-mi iasă vorbe că m-am țicnit, așa că mai bine tac”. Doar unui prieten apropiat îi istorisi visul său, iar acela zise : „Să mori de ris !”

Șoarecii se îmulțiră, după cum prevăzuse călugărul. Nu mai furau nimic, nu se mai zbenguiau prin așternuturi. O astfel de măsură administrativă a fost întotdeauna de mare folos din vremuri străvechi și pînă în ziua de azi. Conducătorul se îmbogățește, poporul trăiește în îmbelșugare, toată lumea e fericită pentru multă vreme și poți trăi, în fine, fără griji !

(S. C.)

IHARA SAIKAKU : COMOARA VEȘNICĂ
A JAPONIEI
(NIPPON EITAIGURA)

Comoara veșnică a Japoniei, cu subtitlul *Noi îndrumări de îmbogățire pentru milionari* e o carte de moravuri din lumea negustorilor din Edo, un îndrumar mai mult sau mai puțin ironic pentru orășeanul dornic de îmbogățire și parvenire de la 1688.

Ihara Saikaku (1642 — 1693), creator al speciei de proză *ukiyo-zōshi* (unde *ukiyo*, înțeles ca „lume a amărăciunii” în literatura veche își schimbă semnul în „lume a plăcerilor”), romancier extrem de productiv, este în primul rând poet. În întreaga lui proză se simte stilul *haiku*-urilor înălțuite, șiruri de poezii cultivând tehnica asociației libere prin cuvinte-pivot, cuvinte conexe etc. — „opere deschise” prin excelență, continuabile la nesfârșit. Proza lui este vioaie, elegantă, cu momente de reușită în observația exactă a mediului, în ironii imperceptibile care modulează grațios discursul lipsit de coerență epică.

Comoara veșnică a Japoniei cuprinde în cele 30 de povestiri grupate în 6 cărți a câte 5 capitole, scene din cercurile negustorești, istorioare, scrieri teoretice și parodii pe tema îmbogățirii sau a ruinării rapide. Ironia subiacentă prozei, ce se dă drept îndreptar moral și practic, conferă pălăvrăgelii ușoare un farmec aparte. Rețetele de îmbogățire sînt contrațarate de imprezibilul soartei : un vinzător de scobitori ajunge vinzător de chereștea, cu ajutorul „pilulei-făcătoare-de-milionari”!

(S. C.)

Trei arginți și cinci parale în zori

Minunat e cînd se-ntîlesc în viață oameni sortiți unul altuia, precum stă în calendarul celor zece mii de ani¹ ; dar și cînd nu se-ntîlesc tot bine e. În ziua de azi nu mai întrebă nimeni de predestinare, ba nici de frumusețe, ci se caută îndeobște fetele născute sub zodia aurului și care, prin urmare aduc aur. Așa că mijlocitorul²

¹ Calendar astrologic, conținînd prezicerea soartei, indicații pentru încheierea căsătoriilor fericite etc. E ironizat aici.

² Căsătoriile se încheiau îndeobște prin mijlocitor, fără ca tinerii să se cunoască înainte de nuntă.

întreabă întii de zestre și abia mai pe urmă dacă fata n-are vreo cocoasă. Cum s-au schimbat vremurile! Lăcomia schimbă chiar și poftele firești ale oamenilor.

În susul lui Wakegawa, „rîul-dragostei“, care are atîtea adîncimi și-atîtea locuri seci, trăia în satul Sarayama, lingă Kume, un om pe nume Yorozuya, care ani și ani de zile, după ce-și încropise o gospodărie, ajunsese la bunăstare și făcuse avere — o avere aproape ca a lui Zōgo cel vestit din Mimasaka. Noaptea umblau prin casa lui duhurile arginților, gîfîind, dar săracii habar n-aveau de bogăția lui.

Căci dînsul se ferea de huzur: grinda de sus a casei sale nu era mai înaltă ca a altora, ba chiar și vizitele de Anul Nou le făcea tot în șalvarii de cînepă pe care-i purtase la nuntă cu patruzeci de ani în urmă. De culorile și stofele la modă nu se sinchisea deloc, ci purta în toate primăverile aceeași manta cu „șapte punctișoare gălbui în cerc negru“, iar straiiele lui, mereu de-un albastru spălăcit, nu cunoscuseră nicidecum nuanțele „frunze-de-toamnă“ sau de „glicină“. În schimb, casa lui Zōgo, cu cele nouă hambare ale sale, era de-o bogăție și de-un fast, de se putea făli țara cu ea.

Yorozuya, acest bogat neștiut de nimeni, avea un fiu pe nume Kichitarō, pe care îl prinsese odată, pe la treișpe ani, ștergîndu-și nasul cu hîrtie de Sugihara¹ și-l dezmoștenise, trimițîndu-l la o mătușă în provincia Harima și sfătuindu-l să-l ia drept pildă pe bogătașul Nabaya. Izgonindu-și astfel singurul fecior, luă în casă pe-un băiat al soră-si și-l ținu să muncească în rînd cu slugile din prăvălie pînă ajunsese acela de vreo douăzeci și cinci de ani. Cînd se convinse că e îndeajuns de strîngător (băiatul aduna de prin gunoaie papuci de paie rupți și-i trimitea măică-si ca îngrășăminte pentru cîmpul de lubenițe), fu atît de bucuros, încît îl înfie și-i dăruî propria lui casă. Căutînd o noră potrivită, bătrînul își exprimă o dorință tare ciudată: vroia neapărat o noră de o gelozie fără pereche.

Lumea e mare. Își găsi și noră pe placul lui, făcură nunta, iar părinții se retraseră, lăsîndu-le tinerilor întreaga avere. Văzîndu-se cu atîta aur și argint, moștenitorului i se urcă bogăția la cap, căci pofti să-și ia țiiitoare, ba umbla și după actoraiși pînă ce nevasta îi făcu, după înțelegere, un scandal cu țipete și larmă de-i pieri omului

¹ Hîrtie fină, scumpă.

tot cheful de țiitoare și, rușinându-se de ochii lumii, se mulțumea să-și bea vinul acasă, culcându-se devreme seară de seară.

Cum stăpînul nu lipsea de-acasă, nu mai chiuleau nici slugile din prăvălie, ci rămîneau așezați pe locurile lor, frunzărind prin cartea cu plăți, iar ucenicii își treceau vremea făcînd socoteli, așa încît treburile mergeau strună. Abia acum se vădi la ce era bună o nevastă geloasă.

Se spune îndeobște că îngăduința prea mare a părinților duce familiile de rîpă. Chiar dacă la început își țin feciorul din scurt, acesta tot capătă cîte ceva pe ascuns, de la mamă ori de la tată și se-ntinde pînă unde nu-i ajunge plapuma. Asprimea e spre binele copiilor, slăbiciunea e spre răul lor.

După moartea părinților lui Yorozya, nora făcu un pelerinaj la Ise și la întoarcere, se opri în orașul împărătesc și în Ōsaka. Acolo cunoscă luxul doamnelor și își schimbă, după dîsele, înfățișarea. Dar totodată se schimbă și în sufletul ei : înțelegînd că gelozia e semnul unei minți necoapte, deveni deodată îngăduitoare. Bărbatul prinzînd momentul, se învioră : sub cuvînt că e bolnav și nu-i prieste aerul, plecă spre capitală, unde fu inițiat într-ale dragostei, cu fete de cumpărat și actori tinerei. Așa aruncă cu bani în jurul lui pînă ce se topi totul în dragoste. Ocolit acum de aur și argint, care fusese din belșug atîta vreme în casa lui, părăsit de zeul belșugului, omul se trezi pînă la urmă din visare și se îngrozi.

Se apucă deci iar de negustorie, în stil mare, da și bani cu camătă, își mări prăvălia, lua aurul și argintul oamenilor și le plasa ba într-o afacere ba într-alta, nădăjduind să-și umple sacul pînă la sfîrșitul anului. Dar nu tot ce strălucește e aur.

Cînd se aprinseră în noaptea de Anul Nou¹ lanternele de hîrtie ale creditorilor, își zise: „De mi-ar ieși socoteala numai în noaptea asta — atunci mîine am scăpat de griji!“ Plătise și ultimul gologan, socotelile erau încheiate cînd sună clopotul celui de-al patrulea ceas al dimineții. Deși nu mai avea nici un sfaț în casă, îl pofti pe vînzătorul de amulete² înăuntru și-i spuse :

¹ Noaptea de Anul Nou e termenul tuturor împrumuturilor și ceasul falimentelor, ca în istoria de față.

² Se vindeau în noaptea Anului Nou statuete ale zeului Norocului care urma să protejeze casa în timpul anului. Zeul era reprezentat, firește, cu tichie pe cap !

— „Ți-aș cu mîpăra un zeu, dac-ai avea unul fără ti-chie“, lăsîndu-l apoi să plece mai departe. Dar îndată după el bătu la ușă cineva și intră unul Hyōgoya, cu o pungă de piele, plină :

— Iată suma de o mie cinci sute, în aur. O depun la dumneata pentru anul care vine. Și numără banii. Dar mi-ai dat la ultima dobîndă trei arginți și cinci parale false.

Omul îi puse acei trei arginți și cinci parale, sub nas. Dar Yorozuya nu mai avea nici un ban în casă și așa ieși la iveală falimentul.

(S. C.)

YOKOI YAYŪ : CĂMAȘA PITPALACULUI (UZURAGOROMO)

Cămașa pitpalacului, operă postumă a literatului nobil Yokoi Yayū (1702 — 1783) face parte din tradiția *haibun*, proză eseistică născută din spiritul *haiku* și concepută ca paralelă a acestuia. Jocul liber al spiritului pe o temă dată permite înălțuiri originale de idei, plimbări grațioase prin cultura veche, cultivând delicia citatului și aluziei savante dar și intruzii ale trăirilor directe. Impresionismul, atenția la mărunțișurile diurne se alătură convențiilor clasice.

Din împerecherea lor șchioapă, Yokoi Yayū își extrage umorul și ironia, care la el nu mai sînt ingrediente sporadice, ocazionale, ca la un Saikaku de pildă, dar nici inerente materialului epic, ca în snoavele medievale, ci elementul susținător al discursului. Fantezia își subordonează mijloacele retoricii clasice combinîndu-le ingenios cu materialul trivial : eseurile din *Cămașa pitpalacului* poartă titluri savante ca „Apologie a unui evantai de Nara“, „Biografie a unei piulițe de lut“, „Cuvîntare, despre somnul de dimineață“, „Poeim în proză despre răcoarea serii la râul Sumida“, „Inscripție pentru un lighean“, „Disertații asupra crizantemelor“, și alte asemenea combinații, a căror terminologie doctă derivă din antologii chineze clasice, pe cînd ambianța domestică — din sfera de interes a poeziei comice.

Alegoriile animaliere au o tradiție veche în literele și artele plastice japoneze. Nu din întîmplare una din primele traduceri japoneze din literatura europeană au fost Fabulele lui Esop ! Broscoiul pe floarea de lotus, la altarul căruia se închină bonzul-maimuță e o figură comică de mare circulație în Evul Mediu. Yokoi Yayū își alege personajele dintre uneltele domestice. Privirea lui lucrează ca a poetului de *senryū* : „’loaie de primăvară/pălăvrăgesc/mantaua și tichia de pai“.

(S. C.)

Biografie a unei piulițe de lut

În provincia Bizen trăia odată o fată, care, deși se născuse într-un colț neglijat de țară, semăna la înfățișare cu muntele Fuji¹. Se pare că își dăduse seama că e păcat să putrezească în satul acela uitat de lume, așa că o porni

¹ Piulița întoarsă sugerează conul muntelui Fuji ; „o față ca Fuji“ se mai zicea însă și despre un obraz frumos.

la drum — cînd pe cal, cînd pe corabie, după cum ni-merea — pînă ce ajunse tocmai în Capitală. Aici își căută o slujbă, colindînd orașul tocmai sub cerul rece de decembrie, cînd toată lumea e zorită de treburi, cînd vîntul poartă ultimele frunze căzute și oamenii aruncă măturicile vechi¹. Se întîmplă ca în cursul unei reînnoiri a blidelor de la bucătărie să se găsească o slujbă și pentru dînsa. Odată cu așezarea ei la treabă, i se alege și un bărbat pe potrivă, unul Pistil. Nu semăna el chiar cu Kashiwaki² din straja palatului (acel domn strunjit din lemn scump de stejar), era chiar necioplit, din lemn grosolan, dar părea cinstit și fără ascunzișuri, drept care nu-și ferecă nici dînsa inima, așa că lucrau împreună în cea mai bună înțelegere din zori și pînă-n noapte, frecînd rădăcinile rase de yam³ pînă rămînea un praf alb ca zăpada. Își doreau să rămînă pe veci nedespărțiți ca boabele în terciul de orez și se strîngeau unul într-altul de n-ar fi avut pe unde să curgă nici apa printre dînșii. Dar cu timpul se întîmplă tot mai des ca dînsa, lucrînd pînă noaptea tîrziu, să se-ntindă nițeluș sub spălător cu unul Răzușul, pe care, datorită înfățișării lui arătoase (era din lemn de chiparos cu fibra fină) îl porecliseră Cucul. Și cînd trecu zvonul acesta prin găurile din împletitura coșului, se mai amestecară și alte slugi, de nu mai era de trăit. De la ibricul grosolan cu ciocul lui lung și de la capul strîmb al polonicului se iscă scandalul; pînă și tigia de lut strică prietenia, iar ceainicul o înghesuia toată ziua, pe cînd răzătoarea de ridichi, tăioasă pe ambele părți, n-o apăra deloc. Astfel rămase de rușine. Împroșcată cu terci de legume, batjocorită, se rușina ca nevasta lui Mai-cen⁴. Își aminti de povestea doamnei care se apucase de scris⁵ și în cele din urmă își dădu seama de vremelnicia care ne redă pe toți pămîntului, căci, într-o bună zi, se aruncă (supărată de șoarecii neastîmpărați) de pe marginea laviței. Rămase ciobită și urîtită la față și prin alte părți.

¹ Obicei la schimbarea anului: măturicile cu care s-a scos cenușa și zgura se aruncă, după cum se înnoiesc și uneltele de la bucătărie.

² Personaj din *Genji monogatari* (pomenit și în *Cărticica pisicilor*)

³ Plantă cu rădăcina comestibilă de forma hreanului.

⁴ După o legendă chinezească nevasta lui Mai-cen s-a spînzurat de rușine că-și părăsise soțul la necaz.

⁵ Aluzie la o doamnă din *Genji monogatari*, care încercase să se sinucidă fiind salvată de un călugăr și ajungînd în cele din urmă la mănăstire.

Fiindcă astfel nu-și mai putea îndeplini îndatoririle la bucătărie, stăpînii se mîniară și fără să mai strice lipiciul pe dînsa, o despărțiră de bărbat și o alungară pînă-n curtica de mijloc. Dar tot mai rămase printre slugi pînă veniră ploile de la începutul verii, de nu i se mai uscau lacrimile o clipă, însă și aici situația fiind nesigură, se rostoguli pînă la marginea fîntîinii, unde rămase îngropată în troscot și sînziene și nimeni nu se mai îndura de dînsa. Dar cam pe la vremea cînd roua se face brumă și răgușește glasul greierilor sub zid, o ridică paznicul de la poarta templului vecin și, fiind primită pentru a doua oară într-o odaie de oameni, fu folosită în chip de sobiță. Puseră într-însa cărbuni aprinși, lucru cu care nu era deprinsă, apoi încălziră vinul, fierșeră apă pentru ceai și dînsa răbdă. Și așa trecu anul, căzură și florile de prun în ploaie de primăvară, iar cînd se sfîrși vremea moxei¹ în luna a doua, aruncară cenușa dintr-însa și răsădiră niște ierburi din cele ce se cheamă îndeobște piper. O usturau ochii, dar n-avea ce face. Așa trecu și toamna cu culorile ei și dînsa rămase soioasă în gunoiul de la capătul podului. Pînă la urmă o sparseră niște copii zvăpăiați, iar cioburile ajunseră într-o praștie zvîrlite nu se mai știe pe unde.

(S. C.)

¹ Ierburi folosite în medicina tradițională. Se ard pe piele.

SENRYŪ

Poezia comică *senryū*, specie a secolului XVIII, s-a născut din jocul „de-a versificația” și a rămas în perimetrul ludic pînă la exercițiile poeților contemporani. Spiritul competitiv îi dă impulsul hotărîtor, în cea de-a doua jumătate a secolului XVIII și nu e de mirare că își trage și numele de la cel mai celebru „arbitru” de versuri Karai Senryū (1718–90).

Formal, nu se deosebește de *haiku*, altă specie a epocii Edo, cu sorgintea tot în spiritul comic. Atîta doar că aici lipsesc „cuvintele desemnînd anotimpul” (*kigo*), obligatorii la *haiku*. Tematic, în locul „naturii” apare universul domestic, iar în locul poezilor celebri găsim bărbierul, negustorul, băiatul de prăvălie, samuraiul etc.

Haiku se naște din forma *waka* prin tăierea distihului final. *Senryū* sau *kyōka* (strofă șuie) cultivă competiția: *Kamurizuke* (adăugarea pălăriei) sau *kasazuke* (lipirea tichiei de ploaie) se talmăcește prin alipirea a două versuri la un al treilea dat. Jocul ia forma competițiilor organizate cu arbitri care dau note, selecționează învingătorii și îi premiază. Pașiunea versificației se răspîndește ca un microb în toate straturile societății și se pare că are urmări asupra ordinei și disciplinei în orașe. În epoca Kyōhō (1716 – 1735) *senryū* se interzice prin decret șogunal, dar cu toate acestea, în a doua jumătate a secolului, versulețele ajung o adevărată epidemie!

În 1765 apare prima culegere editată de temutul arbitru *Senryū* cu titlul: *Yanagidaru I*, (care se trage de la numele compilatorului, Yanagi fiind citirea japoneză a silabei *ryū* din numele său). Timp de 30 de ani, Karai Senryū scoate 24 de colecții, iar cei care i-au urmat ajung pînă la 167 de colecții în 1838! S-a calculat recent că „primul arbitru” și-ar fi dat verdictul asupra a peste 2 300 000 de versuri! Vraful de „poezioare” se strîngeau în casa lui săptămînal. Băiatul de prăvălie, domnișorul din vecini, bărbierul și vînzătorul de scobitori, cîte-un samurai sărăcit, ori chiar literați și poate bonzi își petrec timpul liber versificînd.

„Umorul” japonez a fost întotdeauna corelat cu trivialul, iar *senryū* celebrează adevărate orgii ale obscenității. Pe „poeti” nu-i tentează rigorile vorbei de duh, abisurile între lucrul numit și cel subînțeles, *Senryū*, rămîne implantat în concret — dincolo de sensul prim al vorbelor, al imaginii microscopice nu se ascunde nimic. În cazurile de reușită, *senryū* sînt mici revelații ale concretului (epifanii în sens joycean?), gesturi umane, mărunțișuri revelatoare, imediatul văzut decupat.

Transparența lui nu dezvăluie nicio altă realitate, nu duce la sensuri adânci. Împunsătura satirică e minimă, de multe ori zîmbetul imperceptibil. Ridicolul gesturilor zilnice și observația epidermică își au farmecul lor: gura strînsă-pungă de acreală, dentistul căscînd gura odată cu pacientul etc. Obiectele se plimbă. Umbrela are picioare, la întrebarea drumețului pălăriile de pai ale plantatorilor de orez se întorc toate deodată, cutia cu mâncare vine săltînd peste pietre. „Buddha nu prețuiește mai mult decît o miță moartă fiindcă nimeni nu s-a gîndit încă la prețul ei”, zice călugărul zen.

Umorului practicat în *senryū* i se potrivesc cuvintele lui Paul Valéry: „Spiritul creează ceva din nimic și face nimic din ceva. El adaugă la ceea ce există sau desființează existentul. Ceea ce-i este imposibil este să se abțină”.

(S. C.)

Senryū

Vorbă-lungă:
pe vîrfurile halebardei
libelula șade.

* * *

Lasă koto² din mînă
nevasta
să pună surcele pe foc

* * *

Stîlpul cîrciumii
calul
L-a ronțăit deja.

* * *

Uite cum cască
cocoșul!
zice surdul în zori

* * *

Nevastă tînără:
visele ei
hoinăresc pe prispă

¹ Ed. de la Pleiade, 2, 795.

² Instrument muzical cu coarde.

* * *

Stai și te uiți:
hoțul s-a ușurat
tocmai pe prispă

* * *

Pe unde-i drumul?
tichiile de pai
întoarse deodată.

* * *

Ehei, bănuțule,
de ce nu stai cu mine
măcar o noapte?

* * *

Aclamînd Împăratul:
în fața nasului
un cur de cal

* * *

Samurai sărăcit:
de ronțăit are
numai arborele genealogic

* * *

La privitul florilor
pe-ndelete
îl caută de păduchi

* * *

El îi vrăjește
fata vorbește
cu mîța

* * *

Înghesuială mare —
dînsa
scoate pudriera

* * *

Cu pruncul în brațe
nu-i greu să stai de vorbă
cu bărbații

* * *

A isprăvit
de spus ce-i pe-acasă :
cată mița de purici

* * *

De cînd e tată
știe pe de rost
javrele din vecini

* * *

Tema de casă
prea grea :
fața tatălui !

* * *

După ceartă :
vocea ei iar
cea dintotdeauna

* * *

Tinichigiul din vecini
s-a dus la culcare,
deodată e noapte târziu !

* * *

Pînă și sperietoarea de ciori
a despuiat-o :
hoțul, în ploaie

* * *

Cu turta în mînă
iese din crîsmă
să-și suduie calul

* * *

Pe capul săpunit
bărbierul
se spală pe mîini

* * *

Partida de go¹:
bonzul își mînă femeia
să tragă clopotele

¹ Go—joc asemănător șahului.

* * *

Zazen¹ :
după meditație
vânătoarea de purici.

* * *

Grea treabă ! icnind
dentistul
cască gura și el

* * *

Cînd te înfurii,
marea-i făcută
ca s-o privești

* * *

De cîte ori mă-nfurii
se-nțepenește
sertarul

E acru, zice
cu gura mică
mică

* * *

La graniță Trăgînd pașaportul
(Grănicerul) spre dînsul, încet
cu bățătoarea de muște

* * *

Tot lăudîndu-l
îl pune să care
bolovanul

* * *

Peste carte
plînge și mestecă,
mestecă turta.

* * *

Cel care vine
cu tablele
a pierdut ieri !

¹ Zazen — poziție de meditație zen sau meditația însăși.

* * *

Laolaltă bețivii
adunați :
numai fețe deștepte.

* * *

Zi de plată : uite-l,
dă colțul
spre strada deocheată

* * *

Cît ține cîrpitul
nădragilor, un cap
crescut de sub plapumă.

* * *

Așteptînd
al doilea strănut,
face o față !

* * *

La jocul de go
și buricul degetelor
gîndește.

* * *

Cu licuriciul
cumpărat la prînz
fuge în fundul odăii !

* * *

Ploaia de primăvară !
pălăvrăgesc
mantaua și tichia de pai.

* * *

La javra ce-l latră
încearcă și el
cîteva nume pe rînd

* * *

Pe șantier
vine dejunu-n cutie
săltînd peste gropi

* * *

Ușurîndu-se-n cîmp
privește în noapte
departe un foc.

* * *

La crematoriu Scormonind în cenușă
după dinții de aur,
plînge întruna

* * *

Actrița curăță para
pe scrisoarea
pecetluită cu sînge.

* * *

De-atîta alint,
păpușii
i-a căzut capul.

* * *

În adăpostul de ploaie
a-nvățat pe de rost
ce-i pe tăbliță.

* * *

La coadă ;
întîiul
e cel care-a ațipit.

* * *

După graniță
o iau la picior
măimutărîndu-i pe vameși.

* * *

Cînd suflu în lampă
cumătra umbră
mi se-ntoarce în trup.

* * *

„Iacă-nflorește !”
Orbul cu năsul
laudă floarea de prun

* * *

Am rămas singur
cu mine însumi :
plicticos tovarăș!

* * *

Dè boală
s-a lecut, ce-i drept,
doar nasul i-a picat.

* * *

În țara
nătăfleților
prostul e mare.

* * *

Atîrnă-n ștreang
la Ueno
întors spre Yoshiwara¹.

* * *

„Trage zăvorul îndată“
îi spune hoțul nevestii
ieșind la furat.

* * *

Fiul acriu :
din tată iute
și mamă dulce.

* * *

Cui se scoală tîrziu
zoreaua-i arată
o față zbîrcită

* * *

Pescarul nenorocos
pitește coșul de pește
cînd vrei să te uiți

* * *

După salut
privirea se face
rece din nou.

¹ O sinucidere, probabil, a unui tînăr dezmoștenit; Yoshiwara e cartierul celebru al curtezanelor din Edo.

Soacra n-o ocăra,
doar că lăuda prea mult
pe nevasta vecinului

* * *

Tipi pescuind,
tipi privind la tipi pescuind,
tipi și iar tipi

* * *

În vârful lui Fuji:
„Dugheana
precis se vede de-aici.”

* * *

Aștipind peste carte
pînă și somnul
e mai de soi

* * *

Nu se știe de ce
n-are trecere
doctorul la vecini.

* * *

Străjerii palatului
șed înșirați
ca lipiți de podele.

* * *

Cu fața-ncruntată
gata să ocărăscă
trece polițaiul.

* * *

Azi se cunoscără.
Și amîndouă
își spun minciuni.

* * *

În lacrimi ochiul pîndește
se-mpart
lucrurile mortului.

* * *

De zestre
soacra
uită curînd.

(S. C.)

EPOCA EDO (TOKUGAWA)

Epoca Edo, cuprinsă între anii 1603 și 1868, reprezintă perioada de agonie a feudalismului japonez și începuturile timpurilor moderne. Perioada menționată a fost precedată de câteva evenimente istorice care se cer subliniate. În 1542 portughezii au „descoperit” insulele nipone și au adus cu ei armele de foc ; după șapte ani japonezii au luat contact cu creștinismul european (François de Xavier). Spre sfârșitul epocii Muromachi, Japonia devine scena multor bătălii între numeroase căpetenii regionale pentru dobândirea supremației. Până la urmă iese triumfător Hideyoshi, numit mai tirziu „Napoleon al Japoniei”, în 1598 el intră triumfător în Edo (actualul Tokio, fondat în 1590) care pe atunci era probabil cel mai mare oraș din lume. În 1598 îi succede Ieyasu, numit *shōgun* în 1603 . Cu această dată începe epoca *Tokugawa* sau *Edo*, perioadă bogată în evenimente istorice, succese culturale și progres social. În 1868 regimul *shōgun*-ilor cade și astfel ia sfârșit și epoca Edo. În această nouă perioadă¹, în urma contactului cu filozofia chineză și cu ideile confucianiste, ia naștere o filozofie japoneză ; tot acum prind viață diferite școli literare ; apar romane, drame populare (*kabuki* și *jōruri*), apropiindu-se de drama occidentală, aceasta în paralel cu dezvoltarea teatrului *nō*, gustat mai cu seamă de păturile înalte ; se extinde domeniul poeziei (*haikai*, un fel de producție epigramatică) în paralel cu *haibun*, compunere comică, ce echivalează în proză cu ironia *haikai*-urilor ; apar tot mai multe *monogatari* (povestiri, nuvele, istorioare, schițe, romane) ; se face cunoștință cu opera lui Dickens și Mark Twain, apar o puzderie de cărți de anecdote, snoave din care redăm și aici câteva. Ele existau în forme orale înainte de a apărea în secolul XVII două culegeri desemnate și una (prima) aparținând lui Anrakuan Sakuden, preot buddhist, dar numărul antologiilor de acest soi întrece cifra de o mie. Anecdotele în cauză au un conținut satiric, umoristic, moralizator, fabulistic, și, nu de puține ori, pornografic.

(I. D.)

¹ Epoca Meiji (1868 — 1912).

Din cărțile de snoave ale epocii Edo

În vremuri de demult, se aflau printre oamenii Celui-care-Conduce-Țara mulți neciopliți. Aceștia nimeriră la Palatul Împărătesc și izbind cu cozile lăncilor în Poartă strigară :

— Se iau pentru oaste casele astea !

Le ieșiră în întâmpinare doamne de onoare, grăind cu plecăciune :

— Aici este preaslăvitul palat al Împăratului. Nu se cade să intre muritorii de rînd. Vă rugăm să vă re-trageți cît mai degrabă.

— O fi vreo opreală pe casele astea, de nu se pot lua pentru oaste dar de ce nu iese gospodarul să ne-o spună de-a dreptul ?¹

* * *

Un om de la țară, venind pentru prima dată în orașul de scaun stătea în gazdă pe Transversala a Treia. Plănuia să facă un drum pînă la Toyama, în partea de răsărit așa că îi spuse slujitorului său :

— În orașul de scaun toate casele sînt la fel, de nu le poți deosebi una de alta. Uită-te bine la casa noastră și ține minte un semn, s-o recunoști.

Porniră deci și colindară prin diferite locuri, iar la întoarcere omul își trimise sluga înainte, să-i pregătească apa pentru picioare. Dar bineînțeles, acela nu mai găsea casa și umbla din loc în loc întrebînd .

„Ei, asta-i acu“, gîndi stăpînul și-l întrebă după ce vrea s-o recunoască.

— Ciudat, se miră sluga, nu se mai vede.

— Ce să se vadă ?

— Știu precis că am făcut pe poartă un semn, cu scuipat.

— Nemaipomenit ! Păi după asta vroiai s-o recunoști ? se răsti stăpînul, ocărîndu-l în fel și chip.

— Ba mai am un semn.

— Care ?

— Pe acoperiș era o pasăre. Fir-ar să fie, nici pe-aia n-o mai găsesc.

¹ Snoava rezumă situația politică de la începutul epocii Edo, indicînd raportul de forțe între *shōgun* și împăratul marionetă. Două lumi se ciocnesc aici ; cea desuetă, a curții imperiale, și cea a războinicilor învingători, care-și permit să-l numească pe împărat „gospodar“.

* * *

— Azi am mâncat o supă nemaipomenită !

— Ce fel de supă ?

— Din hararago¹ de pește.

— Trebuie că era bună. Hararago o fi un lucru tare bun...

— De fapt, nu știu cum arată. Că în supă înotau numai ochii...

* * *

Un coreean se-ntoarse acasă și ai lui îl întrebară :

— Ia spune ce lucruri deosebite sînt în Japonia ?

— Toate-s minunate, unul mai grozav ca altul. Dar cel mai deosebit lucru e „mingea”². Asta e o jivină. Întîi se îngrădește un loc în curte, dinspre patru laturi, apoi intră patru oameni acolo. Și îndată sare jivina de minge fără pricină la unul din oameni să-l muște de picior. Așa o izbește, și ea se dă la altul să-l muște. Așa la fel îi dă un picior de-o zvrle cît colo. Și uite-așa o țin ei cîtăva vreme, pînă ce nu știu cum ajunge jivina sub piciorul unuia dintre ei, care calcă pe ea și-o omoară. Iar mingea face fissss — și-și dă duhul.

* * *

Pluti odată un ceainic peste mare, din Japonia și pînă-n Fusan³, unde-l pescuiră niște coreeni. Se tot întrebau ei ce poate să fie lucrul acela și, într-un tîrziu, spuse cel mai deștept dintre ei că trebuie să fie un coif, după înfățișare și după proveniență !⁴

— Dar dacă e coif, de ce are cioc ? Și încă ce cioc !...

— Păi dacă-l pui pe cap, nu mai auzi nimic. Acest cioc e făcut ca să-ți poată vorbi oamenii prin el.

— Așa o fi. Dar atunci de ce n-are cioc și în partea cealaltă ?

— Păi simplu : cum te-ai mai putea culca atunci pe-o ureche ?

* * *

Un samurai foarte distins se preumbla printre dughene. Zări într-una din ele o gardă de sabie⁵ de toată frumusețea.

¹ Hararago sînt icrele peștelui.

² Minge japoneză din piele de căprioară. Urmează descrierea unui vechi joc japonez, un fel de fotbal.

³ Port în SE peninsulei coreene (în cor. Busan).

⁴ Se referă la o invazie japoneză în Coreea, deci la firea războiului a japonezilor.

⁵ Tsuba, gardă de sabie, lucrată în metal, cizelată cu mare artă, în epoca Edo, era obiect de podoabă prestigioasă.

— Mă tentează, zise luînd-o în mîină și porunci feciorului care-l însoțea să întrebe de preț.

Acela se apropie de vînzător :

— Ce preț are *tsuba* aceea ?

— Șaizeci și patru de *moni*.

Feciorul îi făcu cu ochiul.

— E pentru dumnealui, zi încă o dată prețul !

Vînzătorul, tont, zise încă o dată, țipînd să audă și stăpînul :

— Șaizeci și patru de *moni*.

* * *

Femeia vecinului țipa în durerile facerii, de-ți era mai mare mila :

— Auăleu ! vai de mine ! Un doctor ! Ginseng !

Omul nemaiputînd îndura, se dezbracă, alergă la fîntînă și-și turnă apă în cap, mormăind :

— Namu Kompira Daigongen¹, ușurează-i nașterea ! Am să-ți mulțumesc eu, îți fac o Poartă din aramă albastră !

Așa se ruga vecinul din tot sufletul. Femeia îl auzi.

— Ascultă, cumetre, pentru ușurarea mea vrei să faci poartă de aramă ? E prea mult !

Dar dînsul de colo :

— Ține-ți gura, femeie, și dă-i zor, să-l lepezi pînă-l duc eu cu vorba pe Kompira.

* * *

Un preacinstit *daimyō*, de cîte ori stătea să fie bărbierit, își plimba limba, cînd pe sub nas, cînd în obraji, pe unde trecea briciul.

— Ei, ce zici, îl întrebă el pe bărbier, e bine așa ? Cînd mă razi, cu îmi umflu obraji cu limba.

— Cum să nu, e foarte bine așa.

— Asta-i invenția mea !

* * *

Un samurai cerceta, într-o prăvălie, un fluier de bambus cînd deodată, rămase cu degetul înfipt într-o gaură. Nu-l putea scoate nicidecum, și cumpără fluierul cu gînd să-l despice acasă.

Pe drum auzi o melodie cîntată la *koto* într-o casă și se strecură prin dos, căutînd o gaură-n gard să pri-

¹ Invocarea către o zeităte buddhistă (Kompira, divinitate indiană).

vească. În grădină creștea floarea-soarelui, erau și câteva femei care se uita la ceva și din casă ieși cineva apoi se lăsară în jos jaluzelele de bambus. Dezamăgit, încercă să-și retragă capul prin gard, dar nu reuși. Luptându-se să mărească gaura, îi rămaseră și mâinile înfipite în gard. Ieși un om, pesemne stăpînul, și samuraiul strigă:

— Hei, n-ai vrea să-mi vinzi gardul ăsta ?

* * *

Într-o noapte, veni un hoț, încercînd să ridice de-afară obloanele. Stăpînul casei se sculă din așternut, se legă peste frunte¹ și pregăti sabia. De cum băgă hoțul capul omul hîrști ! dădu cu sabia, dar nu-l nimeri. Capul hoțului mai rămase o clipă în deschizătură, apoi dispăru. Hoțul o luă la goană.

În zori gospodarul istorisi pățania la poliție. Omul ordinii spuse :

— Am să dau un anunț în toată țara: „Dacă întîlniți un om fără cap, să fie oprit numaidecît. Este căutat pentru încercare de furt.“

* * *

— Cine-i la poartă ?

— Sînt eu, Kitasanosagoeimon, vestește-ți stăpînul !

— Stăpînul nu-i acasă.

— Atunci trece-mă în „cartea vizitelor“ de la intrare și adaugă urări de bine din partea mea.

— Nu pot, că nu știu să scriu. Poftim, înseamnă-ți domnia-ta numele.

— Nici eu nu știu să scriu.

Se văitau amîndoi. Neplăcută situație. Pînă ce oaspetelui îi veni o idee :

— Uite cum facem : ai să-i spui stăpînului că n-am trecut pe-aici.

* * *

Ducîndu-se la prăvălie să cumpere stofă, slujnica întrebă de preț. Cinci *momme* și cinci *bu*, fu răspunsul.

— Să-mi fie cu iertare, zise ea, e prea greu de ținut minte. N-ai putea să-mi scrii prețul pe-o hîrtie ?

— Ei ia să încercăm altceva, spuse băiatul de prăvălie. Uite : îndoaie degetele de la mîna asta : iacă cinci

¹ Pregătire ceremonioasă de luptă.

momme. Acu' îndoiaie-le și pe cele de la cealaltă mină : cinci *bu*. Așa ai să ții minte.

— Minunat, am înțeles, zice ea și iese cu pumnii strînși la amîndouă miinile.¹

După o vreme vine iar în prăvălie.

— N-ai putea să mai lași din preț ?

— Și de ce, mă rog ?

— Fiindcă așa nu pot deschide ușa acasă.

* * *

Unui om îi murise nevasta și era tare amărît. Prietenii îi trimiseră un butoiăș de vin, căci vinul e mătura de jad care risipește necazurile. Nădărduiău să-l mai înveselească.

Tocmai cînd îl primi erau la dînsul niște prieteni buni, așa că hotărî să-l înceapă îndată. Dar din cep nu curgea nimic. Unul din oaspeți zise că n-are aer ca să iasă și făcu o gaură în partea de sus : vinul curgea din plin.

Văduvul luă deodată butoiul în brațe și începu să plîngă de se speriară toți :

— Vai, ce păcat ! Păi nevastă-mea muri fiindcă, după naștere, n-avea pe unde să-i iasă udul. Dacă știam, îi făceam o gaură-n cap și-o scăpam de la moarte !

Și vărsă lacrimi amare.

* * *

E mare bucuria cînd se naște un fecior, dar mama astuia visase pesemne că bea ouă crude pe cînd era cu el în burtă, că băiatul ieși cam prostălău.

Avea douăzeci de ani și uite că se încuia în pod ca acum, stînd toată luna a patra, de nu se știa ce făcea acolo. În fine, ieși el în ajunul sărbătorii din luna a cincea zicînd părinților :

— Zilele astea am meșterit ceva. Vindeți-le și faceți ceva bani pe ele.

Făcuse niște tichiuțe de hîrtie, așa cum le poartă băieții la sărbătoare.²

Părinții lui nu mai puteau de bucurie și se lăudau la toată lumea :

— Iacă, și noi care ziceam că e tont ! Cum ne-am mai înșelat !

¹ Japonezii numără îndoind degetele : mina deschisă e deci zero, iar pumnul strîns, cinci.

² În data de cinci ale lunii a cincea (după calendarul lunar) era „sărbătoarea băieților”, la care se purtau tichiuțe de hîrtie special făcute pentru această ocazie.

Tichiuțele fiind gata tocmai la vreme, se vîndură îndată, aducînd bani peste toate așteptările. Cine auzea, se minuna.

În luna a opta, feciorul se încuie iar în pod. Oare ce-o să meșterească de data asta ? În ajunul sărbătorii din luna a noua,¹ ieși din pod :

— Am să vă arăt niște lucrușoare pe care le-am meșterit zilele astea.

— Ia arată-le. Ce-ai făcut de data asta ?

Erau tot tichiuțe pentru luna a cincea.

* * *

Un om văzu o pictură după zicala : „din dovleac răsare calul”² și întrebă cum vine asta.

— Cum nu știi ?, se miră un prieten. Păi uite : asta se cheamă „calul răsădit”. Bagî în pămînt semințe de piper de munte și crește un cal.

— Bună treabă. Dar de ce nu se obișnuiește prin părțile noastre ?

— Fiindcă oamenii sînt hoți. De-aia nu se mai face așa din vremuri străvechi.

— Ce prostie ! Păi chiar pe-un singur cal iau atîția bani, că merită să stau de pază oricît. Las' că fac eu cal la primăvară.

Zis și făcut. Omul tîrgui zece măsuri de boabe de piper, săpă în deal și le sămănă pe toate, una cîte una. Trecură vreo cinci zile.

— Ei, ar cam fi timpul să răsară. Cam încet merge.

Îl întrebă pe prietenul care-l învățase și acela îi zise :

— În ce zi le-ai semănat ?

— Acu' patru-cinci zile.

— Păi nu-i de mirare că nu crește nimic. Doar scrie la calendar că în Ziua Focului Ceresc și în ziua Focului Pămîntesc să nu semeni nimic, că nu crește !

— Așa e deci. Știam eu că e ceva la mijloc. Că doar ce scrie în calendar, apoi aceea e lege !

* * *

Într-o noapte cu zăpadă se trezi că-l trecea udul. Se ridică și dădu să tragă ușița de la privată, dar în-

¹ Sărbătoarea orizantemelor, din data de nouă ale lunii a noua, la care se compun poezii și se contemplă luna.

² Zicală de origine chineză (cu sens apropiat de „unde dai și unde crapă”).

ghețase și era înțepenită. N-avea încofro, își dădu drumul în fața ei.

Dimineața încercă ușa — și iacă, se topise gheața de la udlu cald.

— Bine, zise, dar acu' la ce bun ?

* * *

Unui om de rînd i se îmbolnăvi mama bătrînă. Veni o rudă s-o vadă :

— Cum e, maică, ai poftă de mîncare ?

— Ba nu mai am. Acu' îmi iau rămas bun de la viață. Bine-ar fi să vie cît mai repede să mă ia.¹

— Ce vorbești ? Dar de unde asemenea cinste ? Ba va trebui să te-nalți și s-o pornești pe jos !

* * *

— Hai la descîntec ! Vă scap de necuratul !², striga vraciul trecînd pe drum.

Ieși o slujnică.

— Ia descîntă-mi și mie !

Fata îi dădu banii înveliți în hîrtie, luă de la dînsul boabele de fasole și vraciul începu să descînte :

— ... și viață lungă și noroc domniei-sale ! termină el.

— Hei, stai nițel, se supără slujnica. Păi nu pentru „domnia-sa“ te-am plătit eu ! Mie să-mi descînți !

* * *

Într-un cătun un om își luase ginere de la oraș. Pri-mindu-l, îl învătă :

— Noi sîntem oameni de rînd pe-aici, dar se cade să dai bună ziua tuturor. Unde întîlnești cîte un om la treburile cîmpului, fă bine și salută-l.

— Prea bine.

Iese ginerele în cîmp și vede pe malul celălalt al rîu-lui un om cățarat într-un copac, tăind din rămuriș.

— Hei, ascultă, strigă și-i face cu mîna semn.

Omul se dă jos din copac, speriat, întrebînd ce e. Iar ginerele îi spuse :

— Ce să fie ? Vroiam să-ți dau bună ziua.

¹ Bătrîna înțelege literal credința buddhistă după care sufletele morților sînt întîmpinate de o mulțime de bodhisattva și conduse cu muzici în rai.

² De Anul Nou umblau pe drumuri exorciști oferindu-și serviciile pe la case. Descîntau cu boabe de fasole, recitînd formule magice.

*

Multe lucruri primejdioase sînt pe lume. Uite de pildă : un vînzător de ulcele lovit de boala tremuriciului. Ori un cal încărcat cu poveri urcînd o potecă îngustă de munte. Ori un orb care coboară singur de pe coastă ; o soacră care se are prea bine cu ginerele ei ; un văduv care se are bine cu nora. Și, în fine, o văduvă care umblă prea des pe la templu.

Un bonz fără minte care era de față se repezi :

— Asta așa e. Și pe la noi umblă mereu o vădană tînără și e primejdie mare...

Și deodată își astupă gura cu mîna.

* * *

Trăiau odată un moș și-o babă în provincia Mino. Într-o zi, moșul plecă la munte după vreascuri de foc. Era așteptat, dar el tot nu se mai întorcea.

Cînd în sfîrșit veni îndărăt, tîrziu, tare tîrziu — mult se mai minună bătrîna că se schimbaseră într-un fecior de vreo douăzeci de ani. Zicea c-a întîlnit o pasăre fermecată și, urmărind-o, a ajuns la un izvor cu apa ca vinul. Bînd cît i-a poftit inima, s-a culcat, a adormit și s-a trezit de ciripitul păsărilor care se-ntorceau pe la cuiburi.

A doua zi bătrîna spuse că se duce să bea și ea apă din izvor. O porni șontic-șontic, dar trecu ziua și ea nu se mai arată. Nu veni nici noaptea, așa că bărbatul porni în dimineața următoare s-o caute. Dar la izvor nu era !

O fi mîncat-o vreun lup ? La ce bun să fiu tînăr dacă mi-am pierdut nevasta ! Vărsînd lacrimi amare, se trînti cu fața la pămînt. Dar deodată auzi ceva de după un bolovan și cînd se uită, era un prunc de vreo lună, țîpînd cît îl ținea gura. Cînd îl luă în brațe văzu că pruncul e învelit în straițele nevestei lui.

— Tu ești, babo ?

Pruncul dădu din cap printre lacrimi. Se vede că bătrîna se lăcomise la apă.

* * *

Locuia odată un om lingă casa unui meșter țiglar. Omul acesta avea o fată de-o urîșenie fără pereche. Și fata asta muri la douăzeci și cinci de ani. Meșterul țiglar veni să-și prezinte condoleanțele, dar plîngea cu atîta foc, încît tatăl se minună, întrebîndu-l de ce jalește atîta. La care țiglarul răspunse printre lacrimi :

— Ce-o să mă fac acum ? Nu mai am model pentru olanele de colț !¹

* * *

Se zice că dragostea este sămînța nenorocirilor — uite cum bolește mîndrețea asta de fată cînd nu-i lipsește nimic. Țasta nu e lucru curat.

Fu chemată doica fetei, care o luă cu binișorul :

— Ghicesc eu unde-i baiul. Cine-i băiatul, hai, spune-mi. Feciorul vecinului ?

— Nu.

— Atunci poate că e domnișorul cu carte, de dincolo..

— Nu.

— Ei, n-o fi. Dar atunci care e ?

Fata chibzui, serioasă.

— Oricare-o fi, e bun.

* * *

Un om își luase nevastă și în noaptea nunții, uitîndu-se mai îndeaproape, văzu că e cam bătrînoară. În pat, o întrebă :

— Cîți ani ai ?

— Tocmai am împlinit patruzeci.

— Păi mijlocitorul spunea că ai cel mult treizeci. Ciudat ! Acu' spune drept : cîți ai ?

O tot întrebă, dar dînsa zicea mereu patruzeci. N-o crezu. Deodată bărbatul se despuie în pielea goală și sări din pat.

— Auăleu ! Unde pleci așa ?

— Am uitat să acopăr sarea. Au s-o mănînce șobolanii dacă n-o acopăr îndată.

— Auzi gogomănie ! N-am mai auzit să mănînce șobolanii sar e în toți cei șaizeci de ani ai mei !

* * *

O văduvă tînră își alese un ginere, dar curînd începu să se încaiere cu fiica ei pentru el. Văduva încerca să-l țină numai pentru ea, din care cauză izbucni o ceartă, și atîta se certară pînă ajunseră la judecător. Acolo începu văduva :

— Fiind încă în putere și singură, vecinii mă îndemnară să-mi iau bărbat. Pînă la urmă îl luai. Dar fata

¹ Olanele din cele patru colțuri ale acoperișului erau modelate în formă de „cap-de-demon”. Funcția lor originară e apărarea de duhuri rele.

asta, desfrînată de cînd s-a născut, scoate vorbe că ar fi al ei bărbatul. Nu mai pot de supărare. Judecă și domnia-ta care are dreptate :

Fiica ei se înfurie și spuse :

— Mi-e rușine cu o mamă neserioasă ca ea. Să vă spun adevărul curat : tatăl meu a lăsat cu limbă de moarte să mă mărit cu Emon Tarō și i-a spus și mamei înainte de-a muri. De asta l-am luat de bărbat. Pe cînd ea...

După ce le ascultase pe amîndouă, judecătorul îl chemă pe Tarō :

— Acum spune-mi limpede : cu care te-ai însurat, cu mama sau cu fata ?

— Cu care ? Eu... eu am venit în casa asta ca soț, atîta știu.

* * *

Un oarecare Kyūshichi își slujea stăpînul cu rîvnă, spre mulțumirea deplină a aceluia. Totuși, într-o zi cînd stăpînul lipsea de-acasă, Kyūshichi se apropie de stăpînă și-i zise :

— Mi-e rușine să-ți spun... dar am ceva pe suflet.

— Ești cam îndrăzneț. Ce vrei să-mi spui mie ?

— Dacă nu vreți să m-ascultați, am hotărît să...

— Ei bine, dacă ții cu tot dinadinsul, găsim noi un prilej.

— Ba nu, acum pe loc trebuie să vă spun. Că dînsul nu-i acasă...

Se apropie de dînsa și-i șopti la ureche :

— Am o mare rugămintă : de mîine încolo să-mi umpleți cu vîrf cupa cu orez și să fie bine turtit cu polonicul.

* * *

Unde te uiți, toată lumea vorbește numai despre ale dragostei.

— Apăi tot fetișcanele proaspete sînt mai bune, zice unul.

— Ba dimpotrivă : femeile cu experiență.

Iar un al treilea :

— Toate femeile astea nu fac doi bani. Numai curtezanele de profesie se pricep.

— Ba nici ele. Orice-ați zice, numai văduvele-s pricepute într-ale dragostei.

Toți fură de aceeași părere :

— Asta e, asta e ! Văduvele !

Dar unul din ei, sfios, adăugă :
— Uf vedea-o-aș și pe-a mea văduvă !

* * *

Un curtean scria răvașe de dragoste unei înalte doamne. Într-o zi primi, în fine, răspuns de la dînsa : „Vino o sută de nopți la rînd și crestează de fiecare dată un semn pe osia carului meu. Într-a suta noapte am să te primesc negreșit .“

Dînsul se bucură foarte mult și noapte de noapte, pe ploaie ori pe vînt venea la casa ei. Într-a nouăzeci și noua noapte, tocmai se pregătea să plece, cînd din casă ieși o slujnică a doamnei și-l trase de mîneacă, zicînd :

— A spus doamna că vii de nouăzeci și nouă de nopți pe-aici. Îți mai lipsește numai una pîn-la sută și dînsa zice că să te însoțesc acu' îndată în iatacul dumneaei. Poștește cu mine !

Dar bărbatul se trase îndărăt, îngăimînd :

— Auăleu, ce mă fac ?

— Cum se poate să spui una ca asta ?

— Auăleu !... Păi eu... eu sînt sluga... mă plătește stăpînul cu ziua, ca să vin înapoi... și să creștez semnele.

* * *

O fată primi deodată două cereri în căsătorie : una de la un bogătaș și cealaltă de la unul sărac, dar plăcut la fire.

Mama ei spuse :

— Ce ai de gînd să faci ? Ia-l pe care-ți place.

— Îi vreau pe amîndoi.

— Ce prostie mare e și asta ? Ce te faci cu doi ?

— Păi ziua mănînc bunătăți în casa bogatului și noaptea mă culc cu celălalt aici.

* * *

Un om urma să plece la drum lung. Înainte de-a pleca își instrui nevasta să fie cu băgare de seamă cît lipsește dînsul și să nu cadă în păcat. Îi tot predica același lucru și se mai întoarse o dată din drum grijuliu, să-i aducă aminte :

— Cum îți spuneam , poartă-te cu băgare de seamă. Nici nu vreau să mă gîndesc la ce-ai putea păți. Mai bine să lipesc un afiș la poartă. Orice-ar fi, să-l lași acolo.

Repetîndu-i acestea, bărbatul plecă. Femeia, mirîndu-se foarte mult, se duse la poartă să citească. Pe hîrtie

scria : „În casa aceasta soții s-au înțeles să-i șantajeze pe ibovnici. Atenție !”

* * *

— Într-un sat de munte trăia o babă tare lacomă. Orice vedea la altul, fie și o frunză ori un fir de pai, cerea îndată : „Dă-mi-l mie, dă-mi-l mie”.

O dată prinse unul un șobolan și-i tăie coada s-o arunce.

— Dă-mi-o mie, ceru baba.

— Coada de șobolan ? La ce ți-o fi trebuind ?

— Ehei, face baba din ea teacă pentru ac.

* * *

Este o vorbă : „de departe vine prietenul”. Stătură lătafas pînă tîrziu, cînd oaspetele dădu să plece. Gazda zise :

— Îmi pare rău. Stai să-ți luminez drumul. E seară fără lună îți dau un felinar de hîrtie.

Și-l petrecu pînă afară.

— Nu-i nevoie. Întoarce-te.

Ieși o slujnică cu un felinar aprins.

— Poștește, pentru drum.

Gazda văzu felinarul care era tare jerpelit și își certă slujnica.

— N-are a face, oricum e bun. protestă oaspetele.

— Dar e prea vechi și jerpelit, se necăji gazda, și dădu s-o ocărăască pe slujnică. Dar ea de colo :

— Ia-l liniștit, că doar e noapte !

* * *

— Cutare e zgîrcit rău. De cîte ori mergi la el, n-are nimic să-ți pună înainte.

Dar, avînd o treabă, se duse totuși la el. Gazda ieși să-l întîmpine :

— Mă bucur că ai venit. Te rog să poștești înăuntru. De cînd nu ne-am văzut ! Hei, femeie, e un prieten vechi, adă niște bucate să-l ospătăm.

— Vai de mine, l-aș pofti eu la masă, dar cu vremea asta ploioasă n-am nimic în casă, că nu mai trece nici un vînzător de pește.

Deodată se auzi din stradă vocea vînzătorului ambulant :

— Pește proaspăt ! Pește proaspăt !

— I-auzi, ce limbă afurisită ! strigă femeia.

* * *

Stăteau la taifas niște prieteni :

- Ia uitați-vă ce pensetă mi-am cumpărat deunăzi.
- Frumoasă. Cît ai dat pe ea ?
- Treizeci și doi de *moni*.
- Chilipir, nu-i așa ?, zise unul și dădu s-o încerce pe barba lui.
- Dar ce este ? Nu prinde firul, îi lipsește o bucată.
- Păi ce vrei, de-aia am luat-o cu reducere.

* * *

Unul trimisese în mai multe rînduri un sol la domnia-sa Dōzen să ceară bani cu împrumut, dar nu-l găsea niciodată acasă. Așa că se duse chiar el. Ajungînd ceru să-l vadă pe stăpînul casei.

- Dōzen tocmai lipsește de-acasă.
- Ce spui ? Păi domnia-ta ești chiar Dōzen, nu ?
- Cum te mai și îndoiești cînd îți spune Dōzen însuși că nu-i acasă ?

* * *

Un miop se duse să vadă comorile templului, la „înfățișarea odoarelor”.¹

— La stînga vă rog, poftiți la stînga. Iată zalele lui Kamakura no Gongoro Kagemasa.

Miopul se apropie s-o cerceteze.

— Hei, am zis eu că miroase ? Spuse ghidul.

* * *

Starețul își instruiește învățăcelul :

— Ține minte : cînd vine un oaspete, uită-te bine la mîna mea cînd zic să aduci *saké*. Dacă o ridic la frunte, aduci *saké* din cel mai bun. Dacă o ridic pînă la piept aduci din ăla bunicel. Dacă mă bat pe genunchi, aduci din ăl prost. Vezi, să nu le-ncurci !

Așa făcu o dată, de două ori, pînă ce oaspeții începură să priceapă cum vine treaba.

Odată veni un samurai în pelerinaj la templu.

— Adu o cupă cu *saké*, porunci starețul și se bătu cu palma peste genunchi.

— Să-mi fie cu iertare, dacă tot aduce *saké*, fă bine și mîngîieți fruntea !

¹ Ceremonie în cursul căreia erau expuse comorile din tezaurul templului.

* * *

Era odată un om care mereu se jeluia că nu-i ajung banii pentru *saké*. Nevasta lui, miloasă, își tăie într-o zi părul și vînzîndu-l pe douăzeci și patru de *moni* frizerului, îi cumpără niște *saké*.

— De unde naiba ai banii ?

— Mi-am vîndut părul.

— Ai făcut tu una ca asta de dragul meu ?

Nefericitul vărsă lacrimi amare mîngîind părul scurt al nevastei.

— Ai făcut una ca asta... Și mai ai pe cap încă de-o juma' de sticlă !...

* * *

— Ce mai faci, Hachi ? Am auzit că ești bolnav. Ne gîndeam că ți-o fi urît așa de unul singur, de aceea venisem toți, să stăm împreună seara asta. Ce-ai vrea să mînci ? Spune, că-ți facem îndată.

— Ce frumos din partea voastră. Un burlac beteag e cam neajutorat. Stați aici peste noapte și simțiți-vă ca acasă.

— Minunat. Rămînem. Dacă vrei o doctorie sau apă caldă, cheamă-ne.

Oaspeții băură *saké*, sporovăind pînă tîrziu, cînd se lungiră care pe unde apucă, adormind buștean.

Bolnavul se trezi și ceru ceai sau măcar niște apă fierbinte, dar nici unul nu se trezi. Se tîrî afară din așternut și unul din oaspeți îl văzu :

— Hei Hachi, ce faci ?

— Nimic. Îmi fierb un ceai, răspunse, tîrîndu-se spre ceainic.

— Dacă tot te-ai sculat, nu-mi aduci și mie o ceașcă ?

* * *

Fiecare ne temem de cîte ceva. Domnia-sa Hyogo-no-kami, *daimyō* de Arima, se teme de crabi. Ise-no-kami, *daimyō* de Okubo, de păianjeni. Sasamoto Yugeinosuke se ferește de șerpi, iar Tomonokami, *daimyō* de Kurihara, se sperie de broaște.

Într-o bună zi acesta plimbîndu-se, întîlni pe cărare o broască. Domnia-sa sări îndărăt cale de zece picioare puse mîna pe sabie și strigă :

— Jivină nesuferită ! Poate nu știi că eu sînt Tomonari ?

Broasca țopăi mai departe spre dînsul.

— Vai ce broască curajoasă, zise tremurînd din tot trupul. Și o ocoli binișor.

* * *

Pe cînd Ikkyū¹ stătea la Kyōto, locuia alături de casa lui un om zgîrcit nevoie mare. Venea mereu să ceară ba una, ba alta cu împrumut pînă ce într-o zi trimise și Ikkyū un fecior să ia cu împrumut de la vecin rîșniță de ceai. Vecinul însă îi trimise vorbă :

— I-aș da-o cu dragă inimă, dar are o chichiță pe care numai eu o știu. Să poftească încoace să rîșnească la mine."

Trecu o vreme și vecinul mîna sluga să ceară de la Ikkyū o scară. Ikkyū zise :

— Spune-i că i-aș da-o eu dar are o chichiță așa că să vină s-o folosească aici.

* * *

Trăia odată în provincia Mikawa un bogătaș pe nume Sōkei. Dar fiind zgîrcit din naștere, nici pe patul de moarte nu se îndura să-și ia doctoria pe motiv că e prea scumpă.

Un prieten încercă să-i dea pe gît un leac numit *gooen*, dar zgîrcitul strîngea din buze. Prietenul îi zise :

— Țasta e *gooen* și nu costă nimic ! E pe degeaba ! Bolnavul deschise, în fine, gura și înghiți leacul.

* * *

Era odată un bărbat, pe nume Hyōroku, care nu-și spăla deloc izmenele și purta cîte trei ani la rînd aceeași pereche. De cîte ori se innora de ploaie, izmenele lui Hyōroku se umezeau de la sine, așa încît era un soi de prezicător al vremii, căci niciodată nu greșea. Într-un fel sau altul, acest lucru ajunse pînă la urechile împăratului care porunci să i se dea lui Hyōroku o gratificație și chiar titlul de doctor în astronomie.

Ajungînd la asemenea cinste Hyōroku își spuse că ar fi timpul să-și schimbe izmenele. Deci le băgă într-o ladă și îmbrăcă altele noi.

Veni vara, era în luna a șasea, cînd într-o zi veni poruncă de la împărat să prezică Hyōroku dacă se schimbă vremea în ziua următoare. Hyōroku deschise lada și ce să vezi—crescuse pe ele floare albă de mucegai. Trimise deci vorbă împăratului că a doua zi vine ninsoare. Împăratul se minună și-l dojeni, zicînd că dacă nu ninge îi ia gratificația.

¹ Ikkyū Zenji — celebru călugăr zen din secolul XV, personaj al unor cărți de anecdote din epoca Edo.

În ziua următoare plouă subțirel iar Hyōroku își pierde rangul și fu numit de-atunci încolo „Hyōroku cel care-a fost odată...”

* * *

Un băiețaș se chinuia să ridice un zmeu și nu reușea.

— Ei, hai că te ajut eu, zise taică-său. Hai, sus pe deal! Urcară, iar tatăl alergă câțiva pași, pînă ce zmeul se înalță în aer de era o plăcere să-l privești. Tatăl prinse gust: tot trăgea de sfoară și iar o slăbea din mîini și nu se mai sătura de joacă.

— Tatăăă, hai, dă-mi-l și mie, se smiorcăi băiatul.

— Uf, pisălogule! Mai bine nu te luam cu mine!

* * *

Um om merse la templu și-l căută pe stareț. E plecat, i se răspunse. Ei dar dacă tot am venit atîta cale, ar fi păcat să nu-l întîlnesc, gîndi omul și mai zăbovi. Și fiindcă era vremea bambusului proaspăt, se plimbă pe lîngă hățișul de bambus de lîngă templu. Deodată îl zări pe stareț: ședea în bambus și jumulea o mîndrețe de rață sălbatică. Omul se apropie binîșor și-i dădu bună ziua. Starețul, prins asupra faptului¹, biîgui:

— Păi, să vezi, vreau să-mi bag niște puf în pernă. Cică e un leac bun pentru gută. Dar uite că nu-s deprins cu treaba asta și merge greu.

Omul auzind acestea zise:

— Mi-e nu mi-e greu deloc. Dă-mi voie să te ajut. O jumuli frumușel de jur împrejur și dădu penele starețului.

— Restul tot nu ți-e de folos sfinției-tale, zise omul și plecă îndată cu rață cu tot.

Și bună a mai fost!

* * *

Un bonz dintr-un templu de la munte prinse un fazan. L-ar fi mîncat el îndată dar nu știa cum să-l pregătească. Tocmai se apucă să-l jumulească, cînd sosi un maestru zen. Bonzul, încurcat, înveli fazanul într-o sutană de-a lui și-l ascunse degrabă.

Stătură de vorbă îndelung, dar între timp fazanul ieși din ascunzătoare cu sutana pe cap și se opri tocmai

¹ Buddhismul preconizează hrana exclusiv vegetală și interzice omorul oricărei ființe.

în fața maestrului. Acela, speriat, își plezni palmele, fără să scoată o vorbă.

— N-ai de gînd să mă lămurești cum vine asta ? întrebă maestrul. Bonzul îi întoarse o față nevinovată și zise :

— Știu că e cam ciudat, dar uite, fazanul ăsta s-a convertit brusc. Am încercat eu să-l opresc, dar fără folos. Ei, și-atunci am fost nevoit să-l tund ca pe-un bonz¹ și să-i împrumut sutana mea veche.

Maestrul se minună peste măsură și plecă laudîndu-l :

— Purtarea sfinției-tale e într-adevăr demnă de laudă.

* * *

Ibovnica unui bonz ședea în cămara lui cînd intra un oaspete.

— E acasă sfinția-sa ?

— Nu-i acasă.

— Și dumneata cine ești, mă rog frumos ?

— Eu ? Sînt sora lui mai mică.

— Cînd se-ntoarce te rog să-i transmiți urări de bine de la mine, zise omul și plecă.

Cînd se întoarse bonzul, femeia îi spuse că l-a căutat cineva și că ea s-a dat drept sora lui mai mică.

— Bine-ai făcut. Cine era ?

— Nu știu.

Bonzul se duse să-ntrebe în templu. Nu-l văzuse nimeni, dar după descrierea femeii îl recunoscă :

— Aha, era frate-meu !

* * *

Slujitorul doctorului făcuse o boacănă și stăpînul mîniat foarte îl amenință cu pumnul. Dar feciorul, frîngîndu-și mîinile, se rugă cu voce plîngăreată :

— Dă cu piciorul ! Nu cu mîna ! Că pe cine-l atinge mîna domniei-tale, acela nu mai scapă cu viață !

* * *

Populația iadului scăzuse enorm și după ce se sfătuiră toți dracii, îl rugară pe zeul vîntului să sufle și să aducă o boală în lume. Dar, pesemne mulțumită doctorilor, nu muri nimeni. Dracii ținură iar sfat și unul

¹ Bonzii, prelați buddhiști, umblau cu capul ras. Fazanul era jumult.

zise că, dacă lucrurile continuă așa, ar fi mai bine să omoare toți doctorii din lume. Dar un drac mai isteț protestă :

— Ba n-ar fi bine deloc. Tocmai fiindcă sînt doctori pe lume mai apucăm și noi din cînd în cînd un suflet !

* * *

De teama hoților un moș se mutase în șura din dosul casei. Într-o noapte veniră într-adevăr hoții și sparseră peretele de hîrtie care dădea din casă în șură. Un hoț intră în șură, celălalt aștepta în fața găurii, pe vine, ca să-i ia din mînă lucrurile.

Deodată se trezește moșul și minunîndu-se de gaura din perete, își vîrî capul chel să se uite prin ea. Hoțul, văzînd chelia, se răstește :

— Ei, asta-i acum, începi chiar cu tigaia ?

* * *

Un cunoscut al starețului veni să-l vadă și învățacelul anunță :

— A sosit... ăsta... „cum-ii-zice“ !...

Starețul se minie.

— Ce vrei să spui cu „cum-ii-zice“ ? Îți bați joc de mine ? Las' că mă duc eu să văd.

Merse la fereastră să se uite și cercetă pe oaspete îndelung. Îl știa bine după înfățișare, dar de nume nu-și mai amintea.

— Ei da, ăsta e ăla, cum-ii-zice...

* * *

Fiul risipitor era amenințat cu dezmoștenirea. Familia făcuse plîngere împotriva lui. Cu timpul lucrurile se mai liniștiră.

Într-o zi îl apucă iar boala lui veche și își zise că dacă iese o singură noapte, n-o să se afle. Și se duse la fetele din Yoshiwara.

A doua zi se-ntoarse în zori și găsi acasă lume multă adunată. Fir-ar să fie, iar sobor să mă dezmoștenească. Să-ntreb înainte de a intra, să mă lămuresc.

Chemă o fată de la bucătărie.

— Ia spune-mi, ce se-ntîmplă în casă ?

— Aoăleu, aseară a răposat stăpînul, așa deodată.

— A, asta e ? Atunci m-am liniștit.

* * *

Se ntorc de la o șezătoare cu povești stăpînul și valetul. E noapte și nu mai știu ce să-și spună.

— Stăpîne, grăiește valetul, de ce-ai pus lanț la toarta felinarului ?

— L-am pus ca să nu se despice în două dacă vine așa, pe nepusă masă, un tîlhar și dă cu sabia.

— Dar... atunci... cine-o să țină felinarul în mînă ?

* * *

Pe tăblița din fața casei stătea scris cu trăsături groase de pensulă: „Sală de instrucție pentru apărarea cu sabia. Toate stilurile“. Un samurai voinic se apropie și grăi cuviincios :

— Fie și toate stilurile deodată, rog să fiu primit ca învățacel în onorabila sală de instrucție.

— Nu cumva vii fiindcă ai citit ce scrie pe tăbliță ?

— Întocmai.

— Nemaipomenit. Tăblița aceea am atîrnat-o de frica tîlharilor.

* * *

— Kyōsuke asta e cinstit cum nu se mai poate. Așa slujitor nici că mai găsești, îl laudă stăpînul.

Apare Kyōsuke.

— Stăpîne, v-aș ruga ceva: uitați, am adus de-acasă niște bani și aș vrea să vi-i încredințez spre păstrare.

— Ei, să nu-l lauzi ? Du-te în prăvălie, băiete, să-i pună bine vînzătorul.

— Ba nu, eu vreau să-i păstrați dumneavoastră.

— Ei, asta-i, dar de ce ?

— Ca să fiu sigur că mă țineți multă vreme în slujbă.

* * *

— Domnișorule, ieșim împreună diseară ?

— Diseară e plecat stăpînul de-acasă.

— Atunci, mîine seară...

— Mîine am o întîlnire.

— Atunci poimîine...

— Păi, dacă ies așa în fiecare zi, dau de necaz !

* * *

Urma să se-ntîlnească cei mai buni luptători de *sumō* din lume și se strînsese o mulțime cum nu s-a mai văzut.

Unul își cumpărase bilet de intrare, dar nu era chip să treacă, de-atîta lume. Se tot învîrtea în jurul îngrăditurii, pînă ce făcu o spărtură în scîndură și dădu să se strecoare pe-acolo, în patru labe. Dar de cum băgă capul, îl și văzu un păzitor al ordinii :

— Hei, tu de colo, nu pe-aici e intrarea ! și punîndu-i o mîină pe cap îl împinse prin gard îndărăt.

Omul stătu ce stătu, tot socotindu-se cum să facă, pînă ce-i trecu prin minte să intre de-a-ndăratelea. Își vîri deci dosul prin spărtură, dar omul ordinii îl zări îndată.

— Hei, tu de colo, nu-i pe-aici ieșirea !

Și înșfăcîndu-l de briu, îl trase înăuntru.

* * *

Toți ai casei luau masa împreună. Un ucenic, terminînd înaintea celorlalți, se sculă și ieși afară. Ajungînd la ușă, îi scăpă un vînt. Cei dinăuntru vociferară :

— Cum, tragi vînturi în timpul mesei?

Dar el răspunse îndată :

— Cum, voi mîncăți în timp ce eu trag vînturi ?

* * *

Un om își făcu o privată publică la o răscruce de drumuri și făcea bani mulți vînzînd îngrășăminte țăranilor¹. Află vecinul lui și pizmuindu-l pentru bogăția cîștigată astfel, își ridică și el o privată alături. Acu' încerca să-i vînzeze celuiilalt mușteriii : de cîte ori trecea un om pe drum, vecinul intra în privata aceluia și tușea tare, ca să se știe că e ocupată. Și omul n-avea încotro și intra într-a lui.

Celălalt află și se supără foc, hotărînd să i-o plătească cu aceeași monedă. Intră deci noaptea în privată sa și tăie scîndura podelei așa încît să se rupă la primul pas. Celălalt, nebănuind nimic, intră a doua zi și căzu în murdărie. Mînjit din cap pînă-n picioare alergă acasă și nevasta se rătoi la el că vine în halul ăsta, dar dînsul, scoțînd fecalele din mînecele lungi, spuse liniștit :

— Uite : pe-astea iau o grămadă de bani ! Și dacă își închipuie vecinul că-i dau îndărăt numai o fărîmiță din ce am în mîneci, apoi se-nșală amarnic !

¹ Pămîntul arabil fiind puțin și sărac în Japonia, fecalele se colectau și chiar se comercializau.

* * *

Un om cu carte povăţuia pe altul, mai necioplit :

— Când ieşi în lume, ţine minte numai două silabe : *kan-nin*.¹ Acela încuviinţă din cap, numărînd: *ka-n-ni-n*, asta face patru silabe.

— *Ka-n-ni-n*, sînt patru silabe, nu?

— Prost mai eşti ! *Kannin* înseamnă răbdare şi se scrie cu două semne chinezeşti !

— Păi atunci sînt mai curînd trei. Ascultă : răb-da-re. Dar lasă, ştiu eu că de fapt se scrie cu patru şi cu astea patru am să-ndur dojana ta.

— Cu un prostălău ca tine nici nu mai stau de vorbă. Zi cum vrei.

Dar tontul răspunse fără să se-nfurie :

— Acu', fiindcă ştiu cele patru silabe ale cuvîntului „răbdare“, nu mă mai supăr, orice-ai zice.

* * *

Era unul tare iute de picior. Într-o zi aleargă el după un hoţ, cînd îi iese în cale un prieten :

— Unde fugi așa ?

— După hoţ.

— Unde-i hoţul ?

— Unde-i? Aoleu, l-am lăsat în urmă !

* * *

Un om tras la faţă, slăbănog, aleargă cît îl ţin picioarele, strigînd :

— Aoleu, covrigarul ! Mă prinde covrigarul ! Ascundeţi-mă undeva, mor de frica covrigilor !

Îl duseră într-o şură din apropiere. Ce nătărău, să se teamă el de covrigi ! Şi cumpărare de la băcan toţi covrigii pe care-i avea şi-i aruncară în şură printr-o gaură, în uşă. Omul dinăuntru parcă înnebunise. Aoleu! Aoleu !, se-auzea de-acolo. Pe urmă tăcere.

Temîndu-se că au cam întins coarda şi poate zace mort de spaimă, deschiseră într-un tîrziu uşa. Înăuntru mai erau doar cîţiva covrigi.

Omul ieşi lingîndu-se pe buze şi strigînd :

— Acum mi-ar fi frică şi de-un ceai !

¹ Cuvînt de origine chineză însemnînd „răbdare“ În silabarul nipon n are valoare de silabă, de unde şi numărătoarea greşită din dialog.

* * *

Era odată un om înstărit, care-și făcuse o seamă de punguțe pentru tutun din petece de brocart scump, rămasă de pe vremuri¹. Dacă stăteai să te uiți, erau niște petece cu totul deosebite.

— Brocartul ăsta, de pildă, pare de mare preț. Din ce vreme o fi ?

— Asta ? Aha, e o rămășiță din șalvarii de ceremonie ai vestitului Sanemori.

— Nemaipomenit ! Dar stofa asta presărată cu fluturi ?

— Asta e din șalvarii largi ai lui Gorobei din neamul Soga.

— Așa ? Dar asta, cu modele roșii, pe câmp alb ?

— Asta e din șalvarii de curte ai lui Ushiwaka însuși ! Petele roșii sînt modelul „Împrejmuirea fîntinii“.

— Ei, văd că ai o colecție tare frumoasă. Dar cum le-ai adunat așa pe toate ?

— Nu-i greu. Le-am primit de la teatrul de păpuși.²

* * *

Fiul unui negustor înstărit, lovit de zăpușeala cea mare, căzînd la pat, nu se mai făcea bine. Toți ai săi se adunară îngrijorați în jurul lui :

— Ce-ai pofti să mănînci ?

— Nu vreau nimic. Ori... poate doar... o mandarină. Nimic mai ușor. Trimiseră să-i cumpere. Dar întîmplarea se petrecea în luna a șasea și nu se mai găseau mandarine nicăieri. Cu greu aflară una singură, în Sudachō, afară din oraș. Una singură avea omul, și cerea pe ea o mie de ryō³, și nici un bănuț mai puțin !

Cum tatăl băiatului era un om înstărit, se-nvoiră pînă la urmă și mandarina fu cumpărată pe o mie de ryō și adusă bolnavului.

Băiatul se bucură, se ridică nițeluș pe perină și coji mandarina : erau zece feliuțe. Mîncă șapte, tot zîmbînd apoi dădu bucățile rămase unui slujitor :

— Bună mai e ! Du feliuțele astea mamei mele !

Feciorul luă cele trei feliuțe, ieși în drum și dus a fost.

¹ Era la modă colecționarea, obiectelor arhaice cu semnificații istorice, brocarturile vechi fiind foarte căutate.

² Personajele istorice medievale numite aici apar toate în spectacolele teatrului de păpuși, mult gustat în epocă.

³ Monedă de aur.

* * *

Un doctor, mergînd la baia de aburi, dădu peste un cunoscut.

— Vii cam tîrziu azi.

— Păi ce-am mai umblat ! Din Yotsuya pînă-n Akasaka, prin Kojimachi, Tanimachi, Haramachi, Gondabara¹, tot așa pe rînd, pe la bolnavi.

— Cred că ești ostenit.

Deodată se auzi din celălalt colț al băii, prin aburi :

— Teribil ce-am mai umblat azi. Din Yotsuya pînă-n Akasaka, prin Kojimachi, Tanimachi, Haramachi, Gondabara, tot așa pe rînd...

Doctorul se înfurie :

— Mă-ngîni, ai ? Nerușinatule !

Și-l căută cu privirea prin aburii groși pe obraznicul acela. Era feciorul care-i purta doctoriile.

* * *

Vreo cinci-șase hoți de buzunare împărțeau prada. Ciudat însă, o pungă mare lipsea.

— Ei, asta-i bună, zise unul din ei. Că doar nici unul n-are mîină-lungă.

* * *

Un samurai sărăcit s-a dus să-și caute slujbă într-o casă bogată. Așteptînd să-l primească stăpînul, ședea în odaia de la intrare. Se aduseră niște dulciuri, pe-o măsuță.

Într-un tîrziu, se deschise ușa dinăuntru și intră un puști. Cu ochii ațintiți la oaspete, întinse mîna să ia niște dulciuri de pe măsuță și ieși binișor pe unde-a intrat. Nu trece mult și iar se deschide ușa. Intră puștiul și iar fură dulciuri de pe masă.

Samuraiul se sperie : vine stăpînul și crede că el le-a mîncat pe toate, mai mare rușinea. Așa că văzînd că se deschide ușa a treia oară, samuraiul se strîmbă îngrozitor, trăgîndu-și cu o mîină partea de jos a ochilor și turtindu-și nasul cu cealaltă mîină și strigă : „Momongaaa !” Puștiul, speriat, o luă la fugă. Peste o vreme iar se deschide ușa și samuraiul strigă strîmbîndu-se „Momongaaa !”, dar în ușă era stăpînul, care într-o clipă se făcu nevăzut.

Ieși într-un tîrziu un slujitor, anunțînd că stăpînul n-are vreme să-l primească azi. Bietul samurai ieși plouat

¹ Cartiere din vechiul Edo.

în stradă. Acolo, dădu iar peste puștiul ăla afurisit și se strîmbă din nou la el strigînd „Momongaaa !”

Nu mai spun că n-a primit nici o slujbă în casa aceea.

* * *

Se zice că e tare plăcut să culegi bani de pe jos. Un om vroia să încerce și el această plăcere. Aruncă un *koban*¹ pe podea și-l ridică. Nu simți nimic, spre marea lui mirare, așa că zvîrli banul cît colo, plictisit. Banul căzu într-o crăpătură din podea și pas de-l mai găsește. După mult umblat în patru labe, dădu, în fine, peste el. îl culese din crăpătură și strigă :

— Ce plăcere, zău așa !

* * *

Un orb călcă fără să vrea pe un cîine, care scoase un schelălăit lung. Mai merse cîțiva pași și iar se-mpiedecă de cîinele care se ținea după dînsul. Îngrozit strigă :

— Ce cîine fără sfîrșit !

* * *

Un samurai, Sakawa Hikozaemon, ieși odată la vînațoare de fazani, cînd, dintr-o pădurice îi ieși înaintea un om, întrebînd :

— La vînat ai ieșit ?

Arăta ca un gonaș, dar avea față de vulpoi. Uitase să se schimbe în întregime în om². Se rugă de Hikozaemon să-l ia ca ajutor, iar acela se învoi :

— Bine. Ține-mi atunci pușca.

— Am înțeles, stăpîne, răspunse vulpoiul urmîndu-l fericit. Cînd ajunseră la o casă anume, Hikozaemon porunci vulpoiului să stea de pîndă la ușă, apoi povesti oamenilor pe cine aduce și le mai spuse să nu rîdă. Intră vulpoiul neștiutor :

— Am tot pîndit, dar nu-s fazani.

Oamenii abia își țineau rîsul.

— Poftești o ceașcă de ceai ?

— Nu, mulțumesc, spuse vulpoiul. Mai curînd ceva apă.

Îi dădură o cupă de apă și cînd să bea își văzu obrazul în oglindă : Uitase să-l schimbe !

¹ Monedă de aur.

² Credința că există vulpi care se schimbă în oameni era foarte răspîndită.

— Vai de mine ! strigă el aruncînd cupa și luînd-o la fugă. Toată lumea rîse.

A doua zi Hikozaemon trecu din nou prin crîngul acela și auzi un glas :

— Preacinstite domn Hikozaemon !

Dar din desîș nu ieși nimeni, era numai glasul acela :

— Nostimă treabă a fost ieri, nu-i așa ?

* * *

Era într-o casă din Edo o miță, pe care stăpînul o ținea de multă vreme. Într-o zi, mița zări niște vrăbii pe prispă și încercă să le înhațe, dar păsările scăpară.

— Ce ghinion, zise mița cu glas de copil.

Stăpînul, auzind-o, se răsti la ea:

— Jigodie afurisită și surdă ! Acu' mai și vorbești ca oamenii! — și o înșfăcă s-o omoare, cînd mița miorlăi iar:

— N-am zis nimic !

Stăpînul de uimire o scăpă din brațe și pisica se făcu nevăzută.

De-atunci încolo nu mai ținu miță în casă.

* * *

Trăiau odată un moș și-o babă. Zice baba :

— Moșule, moșule, sîntem prea bătrîni să mai facem bani cu munca noastră. Și nici copii n-avem, ca să ne țină. Cum să dobîndim și noi niște bani ?

— Cum vrei să faci bani fără să muncești ? zise omul.

— Ce-ai zice să lași un vînt prin izmene și să-l vinzi ?

— Ce fel de vînt ?

— Păi, unul care să sune așa : „brocarturi putrede cu prune pîrguite, jad-șopotind, *susuri-bururin*.”

Vru să-ncerce moșul, dar nu ieși nimic. Mai încearcă el o dată, și încă o dată, pînă reuși. Și porni moșul imediat la oraș, să-l vîndă.

— Se-nvîrti el de trei ori în jurul orașului, strigînd :

— A sosit moșul cu vîntul în izmene !

În fine, trecu un bogătaș și zise :

— Iată un moș deosebit. Ce fel de vînturi ai ? Dă-i drumul !

Moșul îi dădu drumul întocmai cum îl învățase baba lui : „brocarturi putrede cu prune pîrguite, jad-șopotind, *susuri-bururin*.”

— Asta-i ceva grozav, n-am mai auzit niciodată unul ca ăsta, fu de părere bogatul și-l răsplăti pe moș cu mulți

bani. Apoi mai făcu moșul și altele, și iar luă bani. Întors acasă își chemă, de bucurie, toți vecinii la o ceașcă de ceai.

Dar baba vecinului murea de necaz și începu să-l ciclească pe omul ei să facă și el la fel. De gura ei, plecă omul și ajungînd la aceeași casă în oraș strigă :

— A sosit moșul cu vîntul în izmene !

— Mi-a plăcut celălalt. Ia încearcă și dumneata, zise bogatul.

Moșul încercă unul tare, dar ieși numai un scrîșnit jalnic și rău mirositor. Bogatul se înfurie atît de rău, încît trase spada și-l lovi. Moșul se-ntoarse acasă cu kimonoul pătat de sînge. Iar nevasta, în loc să capete bani, mai și cheltui pe leacuri, să-i tămăduiască umărul lovit.

* * *

Conducătorul Maimuțelor dădu poruncă supușilor săi să prindă luna în ciubăr pentru dînsul. Încercară toți în fel și chip, dar tot degeaba. Erau tare amăriți. Într-un târziu, un maimuțoi izbuti să prindă luna în ochiul de apă și o înfățișă preaplecăt, cu cuvintele :

— Binevoiește să primești lucrul dorit.

Încîntat, Conducătorul îl laudă :

— Ce faptă măreață ! Te-ai evidențiat !

Dar maimuțoiul întrebă :

— Fiindcă veni vorba, ce-ai să faci cu ea acum ?

— Păi, se-ncurcă Conducătorul, păi la asta nu m-am gîndit încă.

* * *

Într-o dimineață de primăvară un surd privi prin curte. Văzu un cocoș care cînta. Zise surdul :

— Ce zi lungă ! Și orătăniile cască de plictiseală.

* * *

Niște oameni se-ncălzeau în jurul vetrei aprinse, sporovăind. Unul zise :

— Yoshiro ăla de cîte ori se-ncălzește, mută cărbunii dintr-un loc într-altul. Întruna zgîndăre cu vătraiul în foc.

Apare Yoshiro. Ia în mînă vătraiul și se-apucă să zgîndăre în foc. Unul din oameni pîndește o clipă po-trivită și-i ascunde vătraiul.

Yoshiro, cu privirea ațintită la cărbuni, bolborosește :

— Așa, pe-asta l-aș muta încoace, pe-ăstalalt mai încolo...

* * *

Un maestru în luptele cu spada trecu odată noaptea prin Valea Lupilor, loc vestit pentru tâlharii săi. Într-adevăr, ieșiră tâlhari. Îi cerură banii — bani n-avea — apoi straietele și tot ce avea la dînsul. Dar omul trase spada, răni pe cîtiva din ei și pe ceilalți îi puse pe fugă.

Într-un târziu se-ntoarseră tâlharii la locul cu pricina, jeluindu-se de pățania aceea.

— N-aveți dreptate să vă plîngeți, zise unul din ei. Noi sîntem de vină dac-am pățit-o. Că doar se știe din-totdeauna că Valea Lupilor e un loc primejdios.

* * *

Un unchi grăi către nepotul său :

— Părinții sînt tot ce ai mai de preț. Pe toți banii din lume nu-i poți cumpăra. Așa că poartă-le bine de grijă !

— Da, așa e, nu i-oi putea eu cumpăra. Dar nici vinde, că nu mi-i cumpără nimeni.

* * *

— L-au ales pe Yasuke, bîlbîitu¹, să descînte de dracii ! O să fie mai mare rîsul, vorbeau oamenii între ei.

Dar Yasuke ridică tinicheaua cu boabele de fasole, ia poziție de luptă și se pornește, cu voce puternică :

— No-no-no-rocul sa-să i-i-ntre, d-d-d-racii...

La care dracii, băgînd capul pe ușă :

— Ei, zi odată : intrăm sau ieșim ?

* * *

Un om se trezise cu noaptea-n cap și se scobea între dinți, privind printre șipcile de bambus în curtea vecinului : o fată, abia ieșită din așternut, se așează pe prispă. Se uita la zorelele înflorite. Ce minunat, gîndi el, ținîndu-și răsufarea. Fata coborî în grădină, culese o floare albastră și o privi, ținînd-o în palmă. Era nespus de gingașă. Aha, are să spună o poezie, îi trecu lui prin minte, sorbind-o din ochi. Oare ce face acum ?

Fata, sfîrr, își suflă nasul în floare și-o aruncă.

* * *

Un pescar tocmai se pregătea să se-nfrupte din primul bonito² al anului, cînd vecinul îi trimise vorbă că trebuie

¹ Descîntec ritual la sărbătoarea *setsubun*. Se aruncau boabe de fasole prăjită prin casă, recitînd formula de alungare a duhurilor rele.

² E vorba de peștele bonito, un pește asemănător tonului, care populează apele meridionale, avînd o carne gustoasă și o culoare închisă. În luna a cincea e trufanda și se vinde foarte scump.

neapărat să-i spună ceva, așa că să facă bine și să vină la el.

Fir-ar să fie! Îl chemă pe Rokusuke să aibă grijă de pește, că el se duce pînă la vecin.

În timp ce Rokusuke își făcea de lucru prin odaie, mîta, haț, înșfăcă jumătate din pește. Necăjit, Rokusuke se gîndi că dacă tot o pătește, mai bine să pună și cealaltă jumătate de pește pe seama mîtei. Și o înfulecă din două-trei îmbucături, lingîndu-și buzele.

Dar mîta de dincolo :

— Mîrr, mîrr !

* * *

Se știe că între dobitoace, cele cu copita despicață sînt mai iuți de picior. De pildă rinocerul¹ are copita despicață, deci aleargă de mai mare minunea.

— Așa o fi, îndrăznește unul, dar calul n-are copita despicață și totuși aleargă iute. Cum vine asta ?

— Păi, numai fiindcă n-are copita despicață îl mai poți călări. Că altfel, ar alerga fără oprire și n-ar fi chîp să-l încaleci.

— Dar cu vaca cum e ? Că ea are copita despicață și-i tare înceată la drum.

— Ei da, vaca umblă tocmai fiindcă are copita despicață. Că de n-ar avea-o, nu s-ar mișca deloc.

(S.C.)

¹ În Japonia nu trăiesc rinoceri, exemplul e însă tipic pentru ilustrarea unei zicale răspîndite prin acele locuri.

Între războiul ruso-japonez și epoca Shōwa (1905 — 1926), când, pentru prima dată, națiunea niponă este pusă față în față cu o națiune europeană, consecințele în viața socială și cea intelectuală au fost enorme. În literatură s-a impus cu efecte salutare tendința de inovare prin deschiderea către cultura apuseană. Simpatiile au arătat propensiuni pentru literatura rusă, germană, franceză, engleză etc., dar trebuie semnalat fenomenul curentului naturalist care a influențat mai mulți scriitori japonezi. Prima breșă în zidul tradițiilor nipone, ce-a izolat atât de categoric și îndelungat literatura japoneză față de culturile europene, se produce sub împărăția Meiji, începînd cu anul 1868. Printre cei care au militat pentru lărgirea orizontului literaturii nipone închistată în tradiții multiseculare, a fost și Natsume Sōseki (1867 — 1916), dar el se opune naturalismului, descrierii idealului de bunătate și frumusețe, optînd pentru respectarea adevărului.

Din 1891 el studiază literatura engleză la Universitatea Imperială, luîndu-și licența în 1893, apoi este profesor de școală secundară pînă în 1900. Din acest an pînă în 1903 întreprinde o călătorie de studii în Anglia, după care intră în învățămîntul superior nipon.

Eseist și publicist, Natsume Sōseki se afirmă însă prodigios în roman. În anul 1905 publică *Turnul Londrei* și *Motanul are cuvîntul*, acestea din urmă aducîndu-i o rapidă și statornică celebritate. Au urmat apoi altele (*Perna de iarbă*, *Macul sălbatic*, *Și după aceea...*, *Poarta*, *Zbuciumul inimii*, *Lumini și tenebre*). În romanul *Motanul are cuvîntul* se prezintă mărturisirile și observațiile unui motan de pe lîngă casa unui profesor (ușor de presupus că este vorba chiar de autor). Narațiunea este o întinsă fabulă inversă, în care, la un moment dat, pisoii spun despre stăpînul său, profesorul, că este o „scoică”, închis în sine ca în carapace. Georges Bonneau, autorul unei istorii a literaturii japoneze contemporane (1868 — 1938), îl numește pe Natsume Sōseki pustnic cuprins de remușcări, un sihastru încărcat de regrete exteriorizate. Clausturat în casa sa din Tokio, Sōseki s-a impus ca un scriitor pe cît de solitar, pe atît de atras de nevoia de a ispăși sihăstria, de a explica și scuza sufletul omenesc.

(I. D.).

Motanul are cuvîntul¹
(Wagahai wa neko de aru)
(fragmente)

Shiro² trăiește în casa unui militar, iar Mi-ke³ în casa unui avocat. Eu locuiesc în casa unui profesor și sînt mult mai optimist în această privință decît ele. Mă mulțumesc să trăiesc fără bătaie de cap de la o zi la alta. Nu cred că specia umană o să prospere veșnic, așa că nu am altceva de făcut decît să stau liniștit și să aștept vremea cînd vor veni la putere pisicile.

În legătură cu felul în care oamenii acționează după cum le vine cheful — ceea ce ar fi o definiție a egoismului — vreau să vă mai spun cîte ceva despre stăpînul meu. Adevărul este că stăpînul meu nu știe să facă bine nimic — dar îi place să se apuce de tot felul de lucruri. Ba începe să compună *haiku*-uri și își trimite poeziile la revista *Hototogisu*, ba scrie poezii moderne pentru revista *Myojo*; alteori compune în engleză, dar cu o mulțime de greșeli de gramatică. Altă dată se apucă să tragă cu arcul, sau încearcă să cînte bucăți lirice; sau scîrție la vioară. Jalnic este faptul că nu reușește în nici una din aceste ocupații. Asta, deși depune toate eforturile, așa, bolnav de stomac cum este.

Cînd intră la toaletă — se pornește să cînte, așa că vecinii l-au poreclit Domnul Toaletă. Dar lui nu-i pasă de asta și continuă să cînte: „Eu sînt Taira-no-Munemori“... Toată lumea spune: „Iar s-a pornit Munemori“, și rîde. Nu știu ce l-a apucat, la vreo lună după ce mă stabili sem în casa lui, dar într-o zi de salariu a venit acasă foarte agitat, aducînd un pachet mare. Eram foarte curios să aflu ce era în pachet.

Pachetul conținea un set de acuarele, pensule și hîrtie de desen. Se pare că se lăsase de cîntat și de scris versuri și se apuca de pictură. În ziua următoare s-a închis în camera lui și, fără să mai tragă un pui de somn, a început să picteze. Asta a continuat zi după zi. Ce anume desena, a rămas un mister, pentru că privitorii nu puteau nici măcar să ghicească ce era acolo. În cele din urmă, stăpînul meu a ajuns la concluzia că nu era un pictor

¹ Fragmente din romanul „Motanul are cuvîntul“ (în traducerea lui Mihai Matei). Romanul e scris la persoana întîi.

^{2,3} Nume de pisici.

chiar atît de bîn cum credea el. Într-o zi, a venit acasă cu un om care se consideră specialist în estetică și i-am auzit vorbind.

— Ciudat, dar este greu să desenezi atît de bine cît ai dori. Cînd pictează alții, totul pare simplu. Dar cînd începi să lucrezi cu pensula tu însuși — e cu totul altceva, a spus stăpînul meu.

Dacă stai să te gîndești, știa el ce spune.

Privindu-l peste ochelarii cu rame de aur, prietenul lui a grăit:

— Să nu te-astepti să desenezi bine chiar de la început. În primul rînd, nu trebuie să crezi că poți desena ceva din imaginație închizîndu-te într-o cameră. Odată, celebrul pictor italian Andrea del Sarto a spus că, pentru a desena, trebuie să interpretezi natura în forma ei originală. Stelele de pe cer, pămîntul cu florile strălucind de rouă, zborul păsărilor și goana animalelor, bălțile cu pești aurii și cioara neagră pe un pom uscat — natura este marea panoramă a lumii vii. Ce zici de asta? Dacă vrei să desenezi și să se înțeleagă ce ai făcut, de ce nu încerci să faci niște schițe?

— Într-adevăr, așa a spus del Sarto? Nu știam. Foarte bine, o să fac cum mă înveți, a răspuns stăpînul meu cu admirație.

Ochii prietenului său au strălucit batjocoritori după ochelarii cu rame de aur.

În ziua următoare, în timp ce mă bucuram liniștit de somnul meu zilnic pe verandă, stăpînul a ieșit din biroul lui — lucru oarecum neobișnuit — și s-a așezat lîngă mine. Întrebîndu-mă ce s-o fi pregătind să facă, am deschis ochii numai puțin și l-am privit. L-am văzut verificînd teoria lui del Sarto cu mine. N-am putut să nu zîmbesc. Încurajat de prietenul său, stăpînul mă folosea ca model.

M-am străduit să am răbdare și m-am prefăcut că-mi continui somnul. Îmi venea să casc, dar, cînd mă gîndeam cum se chinuia stăpînul să mă schițeze, mi se făcea milă de el, așa că m-am stăpînit. Mi-a desenat mai întîi conturul feței și apoi a început să pună culori. Aș vrea să fac o mărturisire: trebuie să recunosc că, printre pisici, nu sînt una dintre acelea pe care le-ați numi perfecte, sau frumoase; spinarea, blana, sau chiar capul meu nu pot fi considerate mai reușite decît ale altor pisici. Dar chiar dacă n-aș fi prea arătos, în orice caz nu sînt atît de urît cum mă picta stăpînul. În primul rînd, a greșit culoarea. În realitate arăt ca o pisică persană gri deschis,

cu o nuanță gălbuie și tărcat cu cafeniu, așa cum poate spune oricine. Dar, judecînd după pictura stăpînului, culoarea mea nu era nici galbenă, nici neagră; nici cenușie, nici maro. Nu era nici măcar o combinație a acestor culori, ci părea o mîzgăleală din mai multe culori, amestecate. Cel mai ciudat lucru, la acest desen, era că nu aveam ochi. E adevărat, mă schițase în timp ce dormeam, așa că nu pot să mă plîng prea tare, dar nu puteai găsi nici măcar locul unde ar fi trebuit să fie ochii. Nu se putea ști dacă eram o pisică adormită sau oarbă. În gîndul meu, mi-am zis că dacă asta era maniera de a picta a lui Andrea del Sarto, ei bine, nu făcea doi bani!

Totuși, ținînd seama de entuziasmul stăpînului meu, nu aveam altceva de făcut decît să mă supun. Nu-l puteam supăra mișcîndu-mă, dar, dacă-mi permiteți să vorbesc așa, de mult aș fi vrut să merg pînă afară să mă ușurez. Simțeam furnicăături în toți mușchii și mi-am dat seama că nu mai puteam rezista mult. De aceea, ca și cum aș fi încercat să mă scuz, mi-am întins labelle dinainte, mi-am sucit gîtul și mi-am permis să casc încet. Dacă tot ajunsesem să fac astea, nu mai era nevoie să stau liniștit, pentru că oricum îmi schimbasem poziția. Am zbughit-o, așadar, afară.

Stăpînul meu însă, dezamăgit și furios, a strigat din cameră:

— Dobitocule!

Cînd insultă pe cineva, stăpînul meu are obiceiul să folosească expresia „dobitocule“. E tot ce poate face, pentru că nu cunoaște nici o altă insultă. Chiar dacă nu știa de cît timp mă chinuiseră nevoile firești, eu tot îl consider necivilizat pentru felul cum mi-a vorbit.

Fiindcă veni vorba despre stăpînul meu, profesorul și-a dat, în sfîrșit, seama că nu putea spera să ajungă la vreun rezultat cu acuarelele. În jurnalul lui, la data de 1 decembrie, a scris următoarele:

„Am cunoscut un om, la o petrecere. Se spune că e un stricat și chiar așa arată. Oamenii de felul acesta plac femeilor, așa că ar fi corect să se spună că ei nu pot să nu devină stricați. Soția lui a fost cîndva gheșă și îl invidiez. Majoritatea oamenilor care îi critică pe desfrînați nu au în general nici o șansă să devină așa ceva. Și totuși, unii care pretind că sînt desfrînați nu au însușirile cerute de o viață atît de lumească. De fapt, ei se străduiesc să

ajungă așa ceva. Ca și în cazul acuarelelor mele, nu există nici un pericol de reușită. Indiferent de părerea celorlalți, aş putea să cred că mă pricepeam la pictură. Dacă unii oameni sînt considerați desfrînați, numai pentru că beau *sake* la restaurante, frecventează case cu gheise, rămîn acolo noaptea și parcurg toate fazele necesare, ar rezulta că și eu m-aş putea numi un pictor remarcabil. Dar acuarelele mele nu vor fi niciodată reușite”.

Nu pot fi de acord cu această teorie. Ca un profesor să poată invidia un om a cărui soție a fost cîndva gheisă, asta arată cît de prost este stăpînul meu. Dar criticile pe care le aduce acuarelelor lui sînt fără îndoială meritate, deși stăpînul meu, înțelegînd multe din deficiențele sale, nu rezistă să nu fie înspăimîntător de încrezut. La 4 decembrie, el scria :

„Aseară am încercat din nou să pictez, dar am înțeles în cele din urmă că nu am talent. Am visat că picturile pe care le țin împrăștiate prin cameră fuseseră înrămate de cineva care le atîrnase pe perete. Văzîndu-le în ramă, m-am gîndit deodată că sînt un pictor excelent. M-am simțit fericit și m-am tot uitat la ele, dar, cînd s-a făcut ziuă, m-am trezit și am înțeles din nou, foarte clar că sînt totuși un pictor fără talent”.

Pînă și în vise stăpînul meu părea să regrete că renunțase la pictură. Este o manifestare caracteristică pentru un om învățat, dar nerealizat ca pictor și care nu poate să ajungă niciodată la înțelepciune.

A doua zi după ce stăpînul meu a avut acest vis, prietenul lui, specialistul în artă, a venit din nou să-l vadă. Prima întrebare pe care a pus-o stăpînului meu a fost :

— Cum merge cu pictura ?

Stăpînul meu i-a răspuns calm :

— Urmînd sfatul tău, mă străduiesc din greu să fac schițe. După cum mi-ai spus, descopăr forme interesante și detalii de culoare pe care nu le observasem pînă acum. Datorită faptului că artiștii din țările europene au perseverat în a face schițe, ei au ajuns la perfecțiunea pe care o vedem acum. Într-adevăr, toate acestea se datorează probabil lui Andrea del Sarto. Nu a povestit ce scrisese în jurnalul lui, ci a continuat să-și exprime admirația pentru del Sarto.

Expertul în artă s-a scărpinat în cap și a început să rîdă.

— Dar asta nu a fost decît o glumă, prietene.

— Cum adică ?

Stăpînul meu părea să nu înțeleagă.

— Andrea del Sarto e un personaj care nu există decît în imaginația mea. Nu credeam că ai să iei lucrurile chiar atît de serios.

Prietenul stăpînului meu rîdea și se distra de minune.

Ascultînd toate acestea din verandă, nu puteam să nu mă întreb ce avea să scrie stăpînul meu în jurnal despre această conversație. Prietenul lui era un om cărui îi plăcea foarte mult să facă farse. Ca și cum nu și-ar fi dat seama cît îl jignea pe stăpînul meu gluma cu Andrea del Sarto, el a continuat să se laude :

— Cînd faci farse, unii le iau atît de tare în serios, încît se creează admirabile situații comice și te distrezi enorm. Acum cîteva zile, am spus unui student că Nicholas Nickleby îl sfătuisese pe Gibbon să-și traducă marea sa istorie a revoluției franceze după un manual franțuzesc și să o publice sub numele lui. Acest student, care are o memorie foarte bună, a ținut o cuvîntare la Cercul de literatură japoneză, repetînd tot ceea ce îi spusese. Asistau aproximativ o sută de persoane și toți l-au ascultat cu foarte multă atenție. Îmi amintesc și de o altă întîmplare. Într-o seară, la o adunare de scriitori, conversația a ajuns la romanul istoric al lui Harrison, *Theophano*. Am spus că era unul din cele mai bune romane istorice care s-au scris vreodată, în special, în pasajul unde eroina moare. Îți dă pur și simplu fiori, am zis eu. În fața mea era așezat un scriitor, unul dintre aceia care nu pot și nu vor niciodată să nu-și dea cu părerea. El a spus imediat că pasajul era, într-adevăr, admirabil. Am știut imediat că nu citise niciodată romanul, așa cum nu-l citisem nici eu.

Făcînd ochii mari, stăpînul meu cel nervos și bolnav de stomac a întrebat :

Ce-ai fi făcut dacă celălalt ar fi citit, de fapt, romanul ? Expertul în artă nu s-a arătat tulburat. Nu-i păsa că își bătea joc de oameni. Singurul lucru care conta era să nu fie prins asupra faptului.

— Ar fi fost suficient să spun că făcusem o confuzie în legătură cu titlul sau ceva asemănător.

Și a continuat să rîdă.

Deși purta ochelari cu ramă de aur, expertul în artă semăna oarecum cu motanul Kuro al omului cu ricșă.

Stăpînul meu a suflat cîteva rotocoale de fum ; avea pe față o expresie care arăta că el n-ar avea îndrăzneala

să procedeze ca prietenul lui. Acesta, cu o privire care parcă zicea „de asta nici nu poți să pictezi”, a continuat :

— Lăsînd gluma la o parte și revenînd la fapte, nu este ușor să desenezi. Se zice că Leonardo da Vinci a cerut odată elevilor lui să copieze o pată de murdărie de pe un zid. Iată un sfat bun. Odată, cînd ai să te uiți la apa care se scurge pe zidul unei toalete, ai să vezi contururi interesante. Copiază-le cu atenție și vei obține niște desene bune.

— Iar încerci să-ți bați joc de mine.

— Nu, de data asta nu. Nu crezi că e o idee minunată? Exact ceea ce ar fi sugerat da Vinci însuși.

— Mă rog, cum vrei, a răspuns stăpînul meu, cedînd pe jumătate. Dar, pînă acum, n-a făcut schițe la toaletă.

În timpul sărbătorilor de Anul Nou, am dobîndit o anumită faimă, și-mi plăcea că puteam fi mîndru de mine.

În ziua de Anul Nou, stăpînul a primit o felicitare de la un prieten artist. Era roșie în partea de sus, verde închis în partea de jos, iar la mijloc era desenat un animal, în culori pastel. Stăpînul a luat felicitarea în biroul lui și i-a admirat îndelung culorile. După ce s-a uitat la ea o dată, am crezut că o să înceteze. Nici gînd ! A continuat s-o examineze, întorcînd cartonul pe o parte și pe alta. Își răsucea capul ca să se uite mai bine sau o ținea cu brațul întins, ca o bătrînă care încearcă să-și ghicească singură în palmă. Uneori își apropia felicitarea pînă la vîrfurile nasului. M-am gîndit că, dacă nu încetează, o să-i tremure genunchii așa de tare, încît am să cad jos de pe umărul lui.

Apoi l-am auzit spunîndu-și cu voce scăzută :

— Mă întreb ce o fi reprezentînd...

Deși stăpînul meu admirase culorile, el nu reușea să-și dea seama ce reprezenta desenul și se tot chinuia să înțeleagă. La început, n-am fost prea atent, dar mai tîrziu, privind-o cu ochii întredeschiși, mi-am dat seama că, fără îndoială, desenul mă reprezenta pe mine. Artistul probabil că nu studiasse la școala lui Andrea del Sarto, pentru că-mi dăduse forma cuvenită și folosisese culorile potrivite, așa cum trebuie să facă un pictor.

Oricine, afară de stăpînul meu, ar fi știut imediat că era vorba de o pisică și oricine se pricepe, cît de cît, la pictură, ar fi putut să vadă că pisica eram chiar eu. Dar stăpînul meu era atît de nedumerit, încît mi s-a

făcut milă. Dacă aş fi putut, ia-ş fi explicat eu. Chiar dacă nu-şi putea da seama că desenul mă reprezenta pe mine, aş fi vrut să-i pot spune măcar că reprezenta o pisică. Din nefericire, însă, specia umană nefiind înzestrată cu capacitatea de a înţelege limba pisicilor, a trebuit să las lucrurile aşa cum erau.

Stăpînul meu este ca o scoică. El se izolează în biroului, fără să vadă nimic din lumea din afară. Faptul că se crede extrem de învăţat mă face să rîd. E uşor de dovedit că nu ştie nimic despre ceilalţi : cînd s-a uitat la desenul care mă reprezenta, n-a fost în stare nici măcar să-şi dea seama că e vorba de o pisică. A mormăit numai că e vorba, probabil, de un urs, pentru că eram în al doilea an al războiului ruso-japonez. Cu asta, s-a declarat mulţumit.

În vreme ce mă gîndeam la toate astea, moţăind în poala stăpînului, servitoarea a intrat aducînd altă felicitare. Era o imagine gravată cu mai multe pisici care „studiau”, aşezate în şir ; prima pisică avea în „mînă” un toc, alta stătea în faţa unei cărţi deschise şi aşa mai departe. Mai era o pisică ieşită din grupul celorlalte, care dansa pe marginea băncii. Deasupra, era scrisă cu negru inscripţia „Sînt pisică”. Pe partea dreaptă, era un scurt poem : „Zi tihnită de primăvară, cînd pisicile citesc şi dansează.”

Felicitarea fusese trimisă de unul dintre foştii elevi ai stăpînului meu şi oricine s-ar fi uitat la ea ar fi putut să-i priceapă imediat sensul. Oricine, dar nu şi prostul de profesor. El şi-a strîmbat capul într-o parte şi a mormăit ceva despre Anul Pisicii¹. Se pare că nici măcar nu ştia că despre noi, felinele, avea să se vorbească mult pînă la următorul An Nou.

Uitîndu-mă prin gard, am văzut-o pe Mikeko stînd pe verandă. Avea o fundă nouă, pentru că era Anul Nou. Spinarea ei se arcuia atît de plăcut, că nu o pot descrie în cuvinte. Coada ei graţioasă, felul în care-şi ţinea labele, mişcările involuntare ale urechilor ei erau imposibil de descris în cuvinte obişnuite. Se aşezase într-o poziţie demnă, la soare. Deşi stătea nemişcată, blana îi părea

¹ De fapt, calendarul extrem-oriental, de origine chineză, menţionează un „An al Tigrului”, (N. A.).

de catifea, strălucea în razele soarelui și părea că unduiește deși nu bătea vântul. Nu puteam decât s-o privesc în extaz. După o vreme mi-am revenit și am chemat-o :

— Hei, Mikeko, Mikeko !

I-am făcut semn cu laba.

— Oh, dumneata ești, domnule ! a strigat Mikeko.

Apoi a coborît de pe verandă. Când mergea, clopoțelul de pe funda roșie de la gît scotea un clinchet subtil.

„Ia te uită ! Probabil a primit un clopoțel nou de Anul Nou”, m-am gândit cu admirație. Între timp, ea venise lângă mine și, îndoindu-și coada spre stînga, a spus:

— Îți doresc un An Nou fericit, domnule.

Cînd adresează felicitări, neamul felinelor ridică de obicei coada, apoi o îndoaie spre stînga. În tot cartierul, Mikeko era singura care-mi spunea „domnule”.

După cum vă spuneam, încă nu am nume. Dar pentru că trăiam în casa unui profesor, Mikeko îmi arăta respect spunîndu-mi „domnule”. N-aș putea zice că nu-mi place să mi se spună „domnule”. I-am răspuns, la rîndul meu :

— Și eu îți doresc un An Nou fericit. Și să știi că funda cea nouă este foarte frumoasă.

— Da, mi-a cumpărat-o stăpîna mea ca dar de Anul Nou. Nu-i așa că e drăguță ?

Vorbînd, continua să sune din clopoțel.

— Da, are o culoare frumoasă. Iar acesta e cel mai plăcut clopoțel pe care l-am auzit vreodată.

— Nu mai spune ! Toată lumea poartă așa ceva, și a continuat să sune din clopoțel. Nu crezi că e melodios ? Sînt atît de mulțumită, a încheiat ea torcînd, iar clopoțelul continua să sune.

— Se pare că stăpîna are foarte multă grijă de tine, am oftat eu cu invidie.

Am spus asta intenționat, pentru a compara situația ei cu a mea. Mikeko era naivă, așa că mi-a răspuns pur și simplu :

— Într-adevăr, mă tratează ca pe copilul ei.

Nu se poate spune că pisicile nu rîd. Oamenii cred că, afară de ei, nici o ființă nu mai este în stare să rîdă. Dar e o greșeală. Cînd rîd, forma nărilor mele devine triumghiulară și mi se mișcă mărul lui Adam. Pentru un om ar fi imposibil să-și dea seama că rîd.

— Ce este stăpîna ta ? Din ce trăiește ? am întrebat eu.

— E profesoară de muzică. Dă lecții de *koto*.

— Da, știu asta. Dar care este poziția ei socială? Îmi închipui că a fost pe vremuri o persoană foarte respectată.

— Ei da, sigur.

Prin ușile de hîrtie s-a auzit deodată un cîntec. Cîneva cînta și se acompania cu instrumentul *koto*: „În vreme ce te așteptăm, cetina pinului...”

— Nu crezi că are o voce plăcută? a întrebat Mikeko mîndră.

— Cred că da, dar de fapt nu înțeleg cîntecul. Ce fel de cîntec e?

— Așa? E așa, un cîntec... Stăpînei mele îi place foarte mult. Și cînd te gîndești că are șaiszeci și doi de ani! De fapt, este foarte sănătoasă pentru vîrsta ei.

Dacă stau să mă gîndesc, chiar că era sănătoasă, dacă fusese în stare să trăiască pînă la șaiszeci și doi de ani.

— Da, am fost eu de acord.

Știam că nu am dat un răspuns prea potrivit, dar nu-mi trecuse prin minte altceva.

— Vorbește adesea despre viața pe care a dus-o înainte.

— Păi, ce făcea înainte?

— Se zice că este fiica nepotului mamei al cărei fiu s-a căsătorit cu sora mai mică a secretarei soției celui de-al treisprezecelea șogun, Tokugawa Iesada.

— Cum?

— Este fiica nepotului mamei al cărei fiu s-a căsătorit...

— Stai puțin. Hai să lămurim lucrurile. Era fiica nepotului mamei. Am zis bine?

— Da, era fiica nepotului mamei — pînă aici e bine.

— Foarte bine. Al mamei care s-a căsătorit...

— Nu, nu. Al mamei al cărei fiu s-a căsătorit...

— Înțeleg, am greșit. Al mamei a cărei secretară a fiicei mai tinere s-a căsătorit.

— Nu.

— S-a căsătorit cu sora mai tînăra a secretarei?

— Da, așa e bine.

— Foarte bine. În cazul acesta este sora secretarei.

— Da, sora mai tînăra a secretarei.

— Și secretara asta sa căsătorit?

— Nu, nu e bine. Sora mai tînăra a secretarei s-a căsătorit.

— Bine. Greșisem. Iar secretara lucra la soția celui de al treisprezecelea șogun, Tokugawa Iesada.

— Da, așa este. Acum înțelegi?

— Nu. E cam complicat... În sfârșit. Ce legătură are stăpîna ta cu soția celui de al treisprezecelea șogun sau cine o mai fi și ăsta?

— Nu ești prea ager. Este fiica nepotului mamei al cărei fiu s-a căsătorit cu sora mai tină a secretarei soției celui de al treisprezecelea șogun, Tokugawa Iesada. Așa am spus de la început.

— Da, sigur acum înțeleg clar.

(M.M.)

CUPRINS

DE-ALE RÎSULUI, ÎN JAPONIA (Stanca Cionca)	5
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	24
ÎNSEMNAȚII DESPRE LUCRURILE VECHI (KOJIKI)	25
Amaterasu no Ōmikami se ascunde (S. C.)	25
Cîntecel atribuit Împăratului Jimmu (S.C.)	27
CULEGEREA CELOR ZECE MII DE FILE (MAN'YŌSHŪ)	28
Cîntecele satirice din cartea a XVI-a (S. C.)	28
BASMUL TĂIETORULUI DE BAMBUS (TAKETORI MO- NOGATARI)	31
Scoica zămisirii ușoare (S. C.)	32
SEI SHŌNAGON	35
Însemnări de căpății (fragmente) (S.C.)	37
POVESTIRI DESPRE ÎNTÎMPLĂRI DE DEMULT (KONJAKU MONOGATARI)	45
Cum un fost guvernator din Suruga scapă de bătaie (S.C.)	46
Despre puterea teribilă a starețului Jitsuin (S.C.)	48
Cum stătură trei războinici în cîmpia Murasaki (S.C.)	50
Cum poetul Motosuke trecu călare pe Calea cea Mare în timpul sărbătorii de la Kamo (S.C.)	52
Cum Tamemori, guvernator în Echizen, îi înblinzi pe ofițerii celor șase companii ale gărzii (S.C.)	54
Despre nasul preotului Curtii din Ikenoo (S. C.)	57
Cum voia să slăbească sfetnicul mijlociu de pe Transversala a treia (S.C.)	59
Cum Fujiwara no Nobutada, guvernator în Shinano, se alege cu o căzătură la Misaka (S.C.)	60
ADĂUGIRI LA POVESTIRILE DIN UJI (UJI SHŌI MO- NOGATARI)	63
Cum se făcu un fecior că doarme în timp ce se pregăteau găluștele de orez (S.C.)	64
Despre minunile sfintului Seitoku (S.C.)	64
Cum s-au păcălit unul pe altul Ietsuna și Yukitsuna (S.C.)	67
Cum fu comandat un calendar scris în limba neaoșă (S.C.)	68
Cum sfinți un om de-al lui Tsunemasa niște chipuri cioplite (S. C.)	69
Cum își însură un șarlatan feciorul (S.C.)	71
YOSHIDA KENKŌ	74
Însemnări din ceasuri de plictis (S.C.)	74

KYŌGEN	79
Evantaiul cu noroc (E.M.)	81
Metamorfoza (E.M.)	90
Cocoșul și pisica (E.M.)	94
Tilharul literat (E. M.)	101
Inaba-dō (E.M.)	106
NOUA SELECȚIE DE VERSURI DE DAT LA CÎINI (SHIN-SEN INU TSUKUBASHŪ) (S.C.)	111
CĂRTICICA PISICILOR (NEKO NO SOSHI) (S.C.)	115
IHARA SAIKAKU : COMOARA VEȘNICĂ A JAPONIEI (NIPPON EITAIGURA)	122
Trei arginți și cinci parafe în zori (S.C.)	122
YOKOI YAYŪ : CĂMAȘA PITPALACULUI (UZURAGOROMO)	126
Biografie a unei piulițe de lut (S. C.)	126
SENRYŪ	129
Versuri (S. C.)	130
EPOCA EDO (TOKUGAWA)	138
DIN CĂRȚILE DE SNOAVE ALE EPOCHI EDO (TOKUGAWA)	139
NATSUME SŌSEKI	167
MOTANUL ARE CUVÎNTUL (WAGAHAI WA NEKO DE ARU) (M. M.)	168

Lector : SANDA ANGHELESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

★

Coli de tipar : 7,5
Bun de tipar : 15.03.88

★

Tiparul executat sub cd. nr. 276
la Intreprinderea poligrafică Iaşi
str. 7 Noiembrie nr. 49

evantaiul cu noro